

FORSIKRING

AV MUSEUMSVIRKSOMHET

NIELS GEORG BEERHOLM

ABM-UTVIKLING

POSTBOKS 8145 DEP
N-0033 OSLO

TELEFON: 23 11 75 00
TELEFAKS: 23 11 75 01

POST@ABM-UTVIKLING.NO
WWW.ABM-UTVIKLING.NO

FORSIDE: SKADE PÅ MADONNA
ETTER RANET PÅ MUNCH-
MUSEET I 2004. FOTO: SIDSEL DE
JONG, MUNCH-MUSEET.

TRYKK: 07 GRUPPEN AS

ISSN1503-5972 (TRYKT UTG.)
ISSN 1504-9167 (ONLINE)
ISBN 978-82-8105-069-3

ABM-UTVIKLING 2009

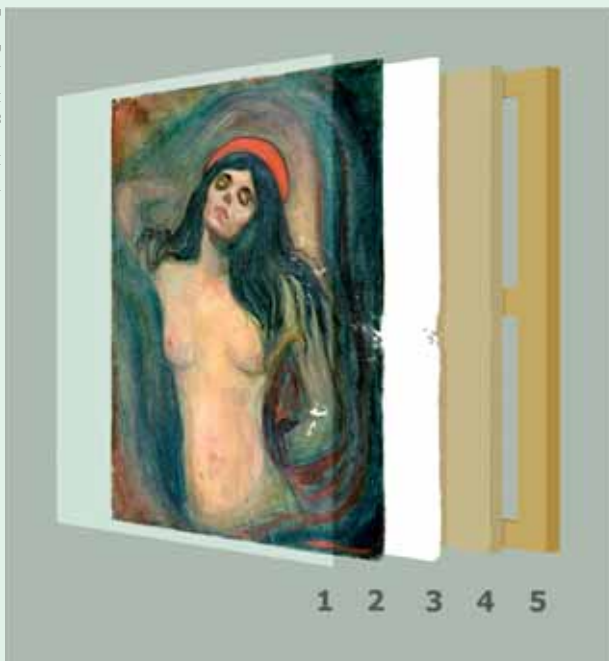
INNHOOLD

FORORD	6		
1 INNLEDNING	8		
1.1 Temaet	8		
1.2 Forsikring, risiko og risikostyring	9		
1.2.1 Begrepet forsikring og avgrensning av forsikringsformer	9		
1.2.2 Hva er risiko?	10		
1.2.3 Risk Management – RM	10		
1.3 Oversikt over museumssektoren	10		
1.3.1 Museumsdefinisjon og nøkkeltall	10		
1.3.2 Organisasjonsform, eierforhold og ansvar i de konsoliderte enhetene	12		
1.3.3 Undersøkelse utført av ABM-utvikling	13		
2 RETTSKILDENE	14		
2.1 Forsikringsavtaleloven	14		
2.2 Forsikringsvilkår	14		
3 NOEN RETTLIGE UTGANGSPUNKTER	16		
3.1 Statens selvassuranssprinsipp	16		
3.2 I hvilken utstrekning kan bestemmelsene i forsikringsavtaleloven fravikes ved avtale? Særlig om museene er næringsvirksomhet	17		
3.2.1 Presentasjon av problemstilling og betydningen av FALs preseptivitet for museene	17		
3.2.2 Er museenes forsikringer i tilknytning til næringsvirksomhet?	19		
3.2.3 Avtalefrihet ved store forsikringstakere	23		
4 MUSEENES DEKNINGSBEHOV – RISK MANAGEMENT- PROSESSEN	28		
4.1 Definisjon og formål	29		
4.2 Analyse av risiko	29		
4.2.1 Identifisering av risiko	29		
4.2.2 Evaluering av risiko	33		
4.3 Risikobehandling	34		
4.3.1 Ulike former for behandling av risiko	34		
4.3.2 Virksomhetens målsetning	35		
4.3.3 Bevaring som særlig målsetning	36		
4.3.4 Holdning til risiko	36		
4.3.5 Økonomisk ramme for evne til selvassurans ..	37		
4.4 Nytte/kostnadsvurdering av kombinasjonen mellom forsikring og egenrisiko	37		
4.4.1 Nytte	38		
4.4.2 Kostnad – beregning av forsikringspremie ...	38		
4.5 Oppsummering	39		
5 VALG AV FORSIKRINGSDEKNING FOR MUSEUMSSAMLINGER	42		
5.1 Partene i forsikringsforholdet og den/de forsikredes interesse(r)	42		

5.1.1	Generelt om partsforholdet og reguleringen av forsikret interesse.....	42	6	SAMARBEID OG SAMORDNING	76
5.1.2	Personellavgrensning av konsoliderte museers forsikrede interesse(r). Bør det avtales medforsikring?.....	43	6.1	Innledning.....	76
5.2	Forsikringens dekningsfelt.....	47	6.2	Mulige samarbeidsmodeller	76
5.2.1	Farefeltet	47	6.2.1	Økt samordning internt i de konsoliderte enhetene	76
5.2.2	Tapsfeltet.....	49	6.2.2	Økt regionalt samarbeid på eget initiativ....	76
5.3	Biforpliktelsene. Opplysnings- og omsorgsforpliktelser	50	6.2.3	Utarbeiding av gruppeprogramtilbud	77
5.3.1	Kort presentasjon av sentrale biforpliktelser forsikringstaker/sikrede har etter forsikringsavtaleloven.....	50	6.2.4	Ideen om en kollektiv museumsforsikringsordning.....	77
5.3.2	Sikkerhetsforskrifter	51	6.3	Hensyn.....	78
5.3.3	Identifikasjon.....	53	6.3.1	Behovet for spesialtilpassede forsikringsvilkår for forsikring av museumsvirksomhet.....	78
5.4	Verdsettelse og erstatningsutmåling.....	67	6.3.2	Lavere premier som følge av stordriftseffekt og forhandlingsmakt	78
5.4.1	Forsikringssum og forsikringsverdi	68	6.3.3	Erfaring med eksisterende forsikringer og skadehistorikk	79
5.4.2	Erstatningsutmåling etter de utvalgte vilkår fra If og Aon Grieg og forholdet til museenes dekningsbehov	69	6.3.4	Kompetanseutnytting og nasjonalt nettverk	79
5.4.3	Anbefalt regulering av forsikringsverdi og forsikringssum – taksert forsikringsverdi	71	6.3.5	De store talls lov	79
5.5	Spesielle museums klausuler	73	6.3.6	Stat og kommunes økonomiske interesser	80
5.5.1	Eiendomsrett til tingen ved totalskade	74	6.3.7	Kostnader ved opprettelse og drift av tiltaket/ordningen.....	80
5.5.2	Utidmessig byggeskikk ved kulturhistoriske bygninger.....	74	6.3.8	Bevare eksisterende kundeforhold	80
5.6	Konklusjon.....	74	6.4	Oppsummering.....	81
			6.5	Nærmere om en kollektiv museumsforsikringsordning	81
			6.5.1	Ulike organiseringsmodeller	81
			6.5.2	Sammenlignbare forsikringsordninger	84
			6.5.3	Konklusjon	87
			7	KONKLUSJON	88
				KILDELISTE	90

TYVERI OG RESTAURERING AV SKRIK OG MADONNA

Foto: Richard Jeffries, Munch-museet.

Dette bildet viser hvilke lag maleriet består av.

Foto: Jaro Holian, Munch-museet.

Her ses malerikonservator Jin Ferrer i arbeid med reparasjon av maleriet.

Foto: Sidsel de Jong, Munch-museet.

Den 22. august 2004 truet to bevæpnede personer til seg Munch-maleriene «Skrik» og «Madonna» fra Munch-museet i Oslo. Etter ranet ble de sett løpende fra museet nedover Tøyengata til en ventende bil som sto med motoren i gang. Den dramatiske opplevelsen skapte voldsomme reaksjoner både blant museumsansatte og publikum som ble vitne til ranet. En kvinne ble sendt til legevakten med sjokkskader.

Det er heldigvis ikke så ofte museumsansatte opplever å bli truet med våpen. Måten ranet skjedde på var langt mer dramatisk enn «Skrik»-tyveriet fra Nasjonalgalleriet ti år tidligere. Da klatret tyven inn et vindu ved hjelp av en stige. På veggen hang et postkort hvor det sto: «Takk for dårlig sikring».

I slutten av august 2006 kom *Skrik* og *Madonna* tilbake til Munch-museet. Ranernes håndtering av maleriene påførte dem omfattende skader. Slike skader er tidkrevende og kostbare å kartlegge og reparere. Bildene ble undersøkt ved hjelp av mikroskop, røntgen, uv- og ir-fotografering. Resultatet av dokumentasjonen ble sammenliknet med tidligere rapporter for å skille nye skader fra gamle. Pigment- og bindemiddelprøver ble analysert av egnede laboratorier. Det tok mer enn ett år å samle nødvendig informasjon for restaureringen kunne starte. *Madonna* fikk flere rifter som måtte repareres, som nærbildet viser. Konservering skal i minst mulig grad gripe inn i og forandre bildenes autentiske utseende. Det betyr at man bare gjør de inngrep som er strengt nødvendige. Alle materialer som benyttes må være stabile over tid og ikke føre til endringer i de opprinnelige malinglag eller underlag. Inngrepene bør dessuten være reversible slik at de ikke begrenser eventuelle nye behandlingsmuligheter. Alt må dokumenteres nøye.

Som man forstår er restaureringsarbeid kostbart, og det er derfor viktig å forsikre seg.

FORORD

Formålet med denne publikasjonen er å gi en oversikt over de viktigste prinsippene knyttet til forsikringsavtaleloven og se dette i sammenheng med museenes virksomhet og de behov som knytter seg til denne.

Temaet forsikring av museumsvirksomhet rommer ulike og til dels omfattende utfordringer. Disse knytter seg særlig til problemstillinger vedrørende samlingene og samlingsforvaltningen som er spesifikke for museene. Museene har et hovedansvar for å ta vare på og forvalte den materielle og immaterielle kulturarven. ICOMs Museumsetiske regelverk pålegger museenes styrer å «sørge for egnede sikringstiltak for å beskytte samlingene mot tyveri og hærverk i utstillinger, arbeids- og lagringslokaler, samt under transport». I tillegg skal styret ved forsikring av samlingene «påse at deknningen er tilstrekkelig og at den omfatter gjenstander i transitt, utlånte gjenstander og enheter som museet har midlertidig ansvar for. Det må spesielt påses at materiale som museet ikke selv eier, er tilstrekkelig forsikret.»¹

Utgangspunktet var en henvendelse fra

Kultur- og kirkedepartementet til ABM-utvikling om en oversikt over norske museers forsikringsordninger. Denne resulterte i første omgang i en kartleggingsundersøkelse av museenes forsikringer som ble gjennomført av Elisabeth Koren i 2004 og 2005. Resultatene fra dette arbeidet danner deretter utgangspunkt for et oppdrag om en utredning av forsikringsordninger for museer som ABM-utvikling etablerte i samarbeid med Nordisk Institutt for Sjørett ved Universitetet i Oslo. Niels Georg Beer Holm har skrevet veiledningen, som er hans masteroppgave innenfor masterstudiet i rettsvitenskap.

Spørsmål knyttet til museenes dekningsbehov, risikoanalyse og valg av forsikringsdekning for museumssamlinger er sentrale tema, sammen med verdifastsettelse og behov for spesielle museumsklausuler og hvordan museenes særlige behov kan dekkes gjennom forsikringsavtalen. I Danmark utviklet Statens Museumsnævn Museumstjenesten og Topsikring (nå Topdanmark A/S) en Museumsforsikringsordning som siden begynnelsen av 1980-tallet hatt vært benyttet av danske museer. Spørsmålet om samarbeid og samordning på dette området innenfor norske museer tas også opp i publikasjonen.

1 ICOMs Museumsetiske regelverk, s. 11, ABM-utvikling 2008.

Vi håper at publikasjonen vil bli til nytte for norske museer i deres vurderinger i forsikrings-spørsmål, og at den kan danne utgangspunkt for videre diskusjon av sentrale spørsmål knyttet til forsikringer av museumsvirksomhet og eventuelt etablering av samarbeid innen sektoren på dette området. Dette er særlig aktuelt i forhold til spørsmål rundt ansvar og forsikring for samlinger og anlegg i konsoliderte enheter, og i spørsmålet om det bør etableres en felles forsikringsordning for museer i Norge.

Vi retter en stor takk til Elisabeth Koren og Niels Georg Beer Holm for godt og viktig arbeid med dette emnet.

LEIKNY HAGA INDERGAARD
direktør

RANDI ERTESVÅG
avdelingsdirektør

* * * * *

FORORD

Denne avhandlingen ble skrevet i perioden februar 2007 til februar 2008 mens jeg var vitenskapelig assistent ved Nordisk Institutt for Sjørett, og utgjør også min masteroppgave (60 studiepoeng) som del av masterstudiet i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo. Min stilling ved Nordisk Institutt for Sjørett knyttet seg til et oppdrag fra ABM-utvikling – statens senter for arkiv, bibliotek og museum, som ønsket en veiledning for museer i forsikringsspørsmål.

Problemstillingene som belyses, er valgt med tanke på å møte oppdragsgivers behov. Det har vært inspirerende å ha nær kontakt med museumsbransjen og ABM-utvikling under skriveperioden, og jeg vil rette en stor takk til ABM-utvikling og direktør Jon Birger Østby for godt samarbeid.

Det har vært en stor ære å få ta del i det faglige og sosiale miljøet ved Nordisk Institutt for sjørett. Jeg kan ikke tenke meg et bedre sted å skrive masteroppgave på. En stor takk rettes til min veileder,

professor dr. juris Trine-Lise Wilhelmsen, som har gitt meg presise og gode tilbakemeldinger og råd gjennom hele perioden og vært tilgjengelig på kort varsel. Professor dr. juris Hans Jacob Bull fortjener også en stor takk og har vært til uvurderlig hjelp underveis.

Magne Aarset ved Handelshøyskolen BI takkes for å ha hjulpet meg med å se temaet også fra et økonomisk perspektiv.

Representanter fra museer og forsikringsbransjen har velvillig bidratt i mitt arbeid. Listen over de som fortjener takk, er for lang til å få plass her.

Til slutt vil jeg rette den aller største takk til mine foreldre. Min far, som har arbeidet innen forsikring og har kunst som sin store lidenskap, er mye av årsaken til at temaet for denne oppgaven umiddelbart vekket min interesse, og min mor har alltid vært en urokkelig støtte.

Oslo, 1. mars 2008
NIELS GEORG BEER HOLM

INNLEDNING

1.1 Temaet

Med «forsikring av museumsvirksomhet» menes her de risikoer et museum ved avtale overfører til et forsikringsselskap, både som eier av samlinger, løsøre og bygninger, og som utøver av museumsdrift. De kontraherende parter i slike avtaler er «selskapet», forsikringsselskapet, og «forsikringstakeren», museet, jf. forsikringsavtaleloven § 1-2 bokstav a og b.

Jeg vil undersøke hvordan beslutningsprosene for forsikringstakerens valg av forsikringsdekning påvirkes av museumsspesifikke forhold, og hvordan museenes særlige behov kan dekkes gjennom forsikringsavtalen. Temaet begrunnes således med at museumsvirksomhet skiller seg fra ordinær næringsvirksomhet på en rekke punkter av betydning i forsikringsammenheng. Avslutningsvis vil jeg presentere muligheter for en egen forsikringsordning for norske museer.

De seneste års reformering av museumssektoren gjør forsikrings spørsmål til et svært aktuelt tema for museene. Målet med museumsreformen er først og fremst kvalitetsheving og økt

samarbeid gjennom nasjonale nettverk. Som ledd i gjennomføringen av museumsreformen har mange museer blitt slått sammen. De nye konsoliderte enhetene stilles da overfor spørsmålet om de eksisterende forsikringsavtaler bør opprettholdes, eller om den nye regionale enheten bør forsikres under ett. En del av museene var før reformen en del av statsforvaltningen og dennes selvassuransse, mens de nå er selvstendige og dermed har fått behov for forsikring.

Fra politisk hold har det lenge vært diskutert og pekt på et behov for bedre sikring og bevaring av museumssamlingene.¹ Etter ønske fra Kultur- og kirke departementet gjennomførte ABM-utvikling derfor i 2004–2005 en undersøkelse av et utvalg museers forsikringer.

En kartlegging og vurdering av museenes forsikringer kan sees på som en del av det arbeid som faller innenfor museumsreformens formål

1 Jf. Soria Moria-erklæringen, gjengitt i *Museumsreformen – en statusrapport* på s. 8. Sikring/forsikring i bred forstand fremheves også i KKD's statsbudsjett for 2007, se St.prp. 1 (2006-2007) kap. 328 post 70, s. 96-101.

til tross for at forsikrings spørsmål ikke direkte er omtalt i de offisielle dokumenter som beskriver reformen.

Problemstillingene behandles fra museenes, forsikringstakerens, perspektiv. Det er således den kontraktsrettslige del av forsikringsretten det fokuseres på. Avhandlingen tar først og fremst sikte på å være en praktisk anvendbar veiledning for museer i forsikrings spørsmål.

1.2 Forsikring, risiko og risikostyring

1.2.1 Begrepet forsikring og avgrensning av forsikringsformer

Lovverket inneholder ingen definisjon av begrepet forsikring, selv om det brukes en rekke steder. Begrepet har også vist seg å ha et noe forskjellig innhold i ulike lover² og kan derfor betegnes som relativt.³ Forsikringsbegrepet har likevel en kjerne som er relevant i forhold til de fleste steder det anvendes. Forsikring innebærer risikooverføring mot vederlag.⁴ En juridisk eller fysisk person som sitter med en usikkerhet om en begivenhet vil inntre, for eksempel om driftsbygningen vil brenne ned, overfører ansvaret for de økonomiske konsekvensene som følge av begivenheten, til forsikringsselskapet mot å betale forsikringspremie. Det særegne er altså at forsikringstakeren ikke ønsker å sitte med uvissheten som ligger i at man kan bli rammet av en begivenhet med negative økonomiske konsekvenser.⁵

2 Forsikringsavtaleloven (FAL) presenteres under punkt 2.

3 Bull, Hans Jacob. *Innføring i forsikringsrett*. Utkast til en lærebok. 9. utgave. Oslo, 2003 (heretter Bull), s. 2.

4 Bull, s. 2-3.

5 Ved personforsikring kan også risikoen knytte seg til *når* en begivenhet man vet vil inntre, kommer til å ramme (for eksempel når døden vil ramme ved livsforsikring).

Forsikringene deles inn i skadeforsikring og personforsikring som et hovedskille i forsikringsavtaleretten, noe som blant annet er uttrykt ved inndelingen av forsikringsavtalelovens (FAL) del A og B. I denne fremstillingen behandles kun skadeforsikring, som reguleres av forsikringsavtaleloven del A.

1.2.1.1 Tingsskade-, driftsinteresse- og ansvarsforsikringer

Grovt og upresist omfatter skadeforsikring følgende undergrupper: tingsskadeforsikring, driftsinteresseforsikring, ansvarsforsikring og kredittforsikring.⁶ Det avgrenses mot kredittforsikringer som ikke er særlig aktuelle for museer og ikke reguleres av forsikringsavtaleloven.⁷

Tingsskadeforsikringer gjelder interessen knyttet til forsikringsobjektets formuesverdi, og kan for eksempel dekke eierens tap av formue (omsetningsverdien) og/eller utgiftene ved reparasjon eller gjenanskaffelse. Tegner man slik forsikring, unngår man altså risikoen ved muligens å måtte bære slikt tap/dekke slike utgifter i fremtiden.

Driftsinteresseforsikringer gjelder interesser i driften av en virksomhet og dekker således tap som følge av driftsavbrudd, for eksempel tap av billettinntekter.

Ansvarsforsikring gjelder interessen i å ikke bære erstatningsansvar.⁸ Dersom man etter alminnelige erstatningsrettslige regler er forpliktet

6 Skadeforsikring avgrenses negativt til all forsikring som ikke er personforsikring, jf. FAL § 1-1 2. ledd. Min positive angivelse er derfor grov og upresis.

7 Jf. FAL § 1-1(4).

8 Det er fremhevet i teorien at interesseliterminologien blir noe anstrengt ved ansvarsforsikringer. Om dette se Bull s. 499.

til å utbetale erstatning til en skadelidt, vil dette ansvaret kunne være dekket av en forsikring slik at skadevolderen som er ansvarsforsikret, slipper å bære sitt erstatningsansvar.

Interessterminologien og dens betydning i skadeforsikringskontrakter behandles nærmere under punkt 5.1 og 5.1.2.1.

1.2.2 Hva er risiko?

I denne fremstillingen definerer jeg risiko som usikkerhet når det gjelder fremtidige hendelser med negative økonomiske konsekvenser. En forsikringsavtale innebærer således at selskapet påtar seg å dekke en fremtidig og uvis forpliktelse.⁹ Ved presisering av denne definisjonen og en potensiell forsikringstakers evaluering av risiko, vil ulike innfallsvinkler til risikobegrepet kunne være av betydning. Dette behandles nærmere under punkt 4.2.2.

Den type risiko det her er snakk om, karakteriseres i økonomisk teori som «statisk» eller «ren» risiko, det vil si en risiko «connected with losses caused by the irregular action of the forces of nature or the mistakes and misdeeds of human beings».¹⁰

1.2.3 Risk Management – RM

Risk Management (RM) er et fagområde der hensiktsmessig behandling av risiko er målet. En RM-prosess går i all hovedsak ut på å beskrive

en virksomhet, å analysere risikoer og til slutt å beslutte hva som skal gjøres i forhold til risikoen.¹¹ Å tegne forsikring kan være en slik beslutning.

Ved valg av forsikringer og forsikringsdekning må alternativene til forsikring, risikoreduserende tiltak og selvassurans, naturlig nok vurderes for å fatte beslutningen.¹² Risk Management-prosessen er da godt egnet til å sette forsikringstakerens beslutninger inn i den rette kontekst. I denne fremstillingen vil derfor RM-prosessen presenteres og benyttes for å veilede til rett forsikringsdekning. Alle sider av prosessen behandles imidlertid ikke like grundig. Det legges vekt på forsikring som risikobehandlingsmetode og de særlige forhold ved museumsvirksomhet som gjør seg gjeldende ved anvendelse av risk Management-prosessen.

1.3 Oversikt over museumssektoren

1.3.1 Museumsdefinisjon og nøkkeltall

Norske museer baserer sin virksomhet på The International Council of Museums (ICOM) sin definisjon av museumsbegrepet. ICOM definerer et museum slik:¹³

«Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konservierer, forsker i, formidler og stiller ut materielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed»

9 Selmer, Knut. *Forsikringsrett*. 2. reviderte utgave. Oslo, 1981 (heretter Selmer), s. 38.

10 Slik Wilhelmsen, Trine-Lise. *Egenrisiko i skadeforsikring*. Oslo, 1989 (heretter Wilhelmsen) s. 299 og Williams, Arthur C og Heins, Richard M. *Risk Management and Insurance*. 3. utgave. McGraw-Hill, 1976 (heretter Williams og Heins), s. 11.

11 Aarset, Magne. *Risk Management*. Ålesund, 1999 (heretter Aarset), s. 12.

12 Selvassurans vil si at man ikke tegner forsikring, men velger å bære risikoen selv.

13 Jf. ICOMs statutter (tilgjengelige på <http://www.icom-norway.org/>) artikkel 2 paragraf 1.

Fremstillingen retter seg mot de museer som er en del av det nasjonale museumsnettverket, og som får offentlige driftstilskudd fra stat, fylke og/eller kommune. Det forutsettes således at disse identifiserer seg med ICOMs definisjonen av hva et museum er.

Disse museene utgjør ingen homogen gruppe. Museene varierer i størrelse og viser fram ulike typer gjenstander (samlinger). Men det finnes også klare likhetstrekk. Felles for alle museene er deres formål i forhold til samlingene om å dokumentere, bevare, forske i og formidle. Til forskjell fra alminnelig næringsvirksomhet er altså ikke økonomisk gevinst eller vekst et hovedformål.

Museene kan grupperes i fire hovedgrupper; Kunst- og kunstindustri, kulturhistoriske, naturhistoriske og blandet natur- og kulturhistoriske museer.¹⁴ Det er institusjonene selv som bestemmer hvilken gruppe de hører til, og det er ikke oppstilt noen klare retningslinjer for hvordan dette valget skal tas. Det kan derfor ikke legges for stor vekt på skillet mellom museumstypene. Med tall hentet fra ABM-utviklings museumsstatistikk kan noen hovedtrekk ved kategoriene antydes:

1.3.1.1 Kunst- og kunstindustrimuseer:

Museumsstatistikken fra 2005 viser 31 slike enheter:

- De forvalter 280.251 kunsthistoriske gjenstander, 91.752 kulturhistoriske gjenstander, 368.212 fotografier og 150 kulturhistoriske bygninger. Ca. 15 % av de 740.000 gjenstandene er elektronisk registrert.

- Besøket var på 1,574 mill; av dem 485.000 (31 %) betalende.
- Totalinntektene var 419 mill kroner. 328 mill var offentlige tilskudd, 17 mill var billettinntekter og 74 mill var andre egeninntekter. Totale inntekter fratrukket totale utgifter utgjorde 14 mill. kroner.
- 12 (av 31) institusjoner hadde vedtatt bevaringsplan og 19 sikringsplan. 4 institusjoner meldte registrert brann eller branntilløp og 1 institusjon meldte registrert tyveri eller tyveriforsøk.

•

1.3.1.2 Kulturhistoriske museer:

Museumsstatistikken fra 2005 viser 252 slike enheter:

- De forvalter 4.605 kulturhistoriske bygninger, 243.151 kunsthistoriske gjenstander, 4,45 mill. kulturhistoriske gjenstander og 34.403 naturhistoriske gjenstander. Av de 18,34 mill. gjenstandene var ca. 13 % elektronisk registrert.
- Besøket var 5,8 mill; av dem var 3,3 mill (58 %) betalende gjester.
- Totalinntektene var 1.594 mill kroner. 1.031 mill var offentlige tilskudd, 123 mill billettinntekter og 440 mill andre egeninntekter. Totale inntekter fratrukket totale utgifter utgjorde 110 mill. kroner.
- 100 (av 252) institusjoner hadde vedtatt bevaringsplan og 134 sikringsplan. 12 institusjoner meldte registrert brann eller branntilløp og 32 institusjoner meldte registrert tyveri eller tyveriforsøk.

¹⁴ *Statistikk for bibliotek og museum 2005*. ABM-skrift 36, 2008 (heretter Museumsstatistikken 2005).

1.3.1.3 Naturhistoriske museer og integrerte natur- og kulturhistoriske museer

De naturhistoriske museene og naturhistoriske deler av integrerte museer preges av få store institusjoner. Særlig dominerende er universitetsmuseene, som er underlagt statens selvassuransprinsipp¹⁵ Gruppen er også mindre enn kunst og kulturhistoriske museer i antall enheter. Disse kategorier av museer blir derfor ikke behandlet spesielt, men fremstillingen antas likevel å kunne ha en viss nytte for disse museene.

1.3.2 Organisasjonsform, eierforhold og ansvar i de konsoliderte enhetene

Museene har valgt ulike organisasjonsformer. Den dominerende organisasjonsform er stiftelsesformen. En stiftelse er en selvstendig juridisk person og en selveiende formuesmasse.¹⁶ Stiftelsene som har ansvaret for museumsdriften, er imidlertid ofte ikke selv eier av samlingene de forvalter og stiller ut.

Mange av museene som gjennom museumsreformen er blitt en del av en større konsolidert enhet, består fortsatt som en juridisk selvstendig enhet og har beholdt eierskapet til samlinger. Dette gjelder for eksempel stiftelsen Nasjonalmuseet der de gamle stiftelsene er rene eierstiftelser. Den nye enheten som representerer sammenslåingen, er da en driftsenhet som forvalter samlinger som hovedsakelig eies av de gamle enhetene.

Ansvaret for forsikringer forutsettes å ligge hos driftsenheten ettersom det er denne som

har forvalteransvaret og midler til å betale forsikringspremie.¹⁷ Foreligger ingen avtaleregulering som pålegger driftsenheten å tegne slik forsikring, er driftsenheten som låntaker objektivt erstatningsansvarlig overfor eieren for eventuelt å ikke kunne levere tilbake det/de lånte samlingsobjekt(er) i samme stand som mottatt.¹⁸

I forsikringsavtalen vil driftsenheten være «forsikringstaker» og eierenheten «sikrede» eller «medforsikret» i henhold til FAL ved forsikring av samlingene.¹⁹ Det typiske museum består altså i dag av en driftsstiftelse og en eller flere passive eierstiftelser som eier samlingene driftsstiftelsen stiller ut og forvalter.²⁰ Slik organisering skaper en noe uoversiktlig interessestruktur i de konsoliderte enhetene. Driftsenheten har som regel ansvar for forsikring av samling, bygninger og drift for øvrig. Det er en slik organisasjonsform og oppgavefordeling det tas sikte på i denne avhandlingen. I tillegg forutsettes at eierstiftelsen godtar den forsikringsdekning som tegnes, og ikke vil fremme erstatningskrav overfor driftsenheten dersom forsikringsutbetalingen ikke dekker eierenhetens fulle økonomiske tap. Særlige problemstillinger i forbindelse med organisasjonsstrukturen i de konsoliderte enhetene blir behandlet under punkt 5.1.

15 Om statens selvassuransprinsipp, se under punkt 3.1.

16 Jf. stiftelsesloven § 2 første punktum og Woxholth, Geir. *Stiftelser etter stiftelsesloven 2001*. 1. utgave. Oslo, 2001 (heretter Woxholth II), s. 23.

17 Det er denne enheten som eventuelt mottar tilskudd fra KKD.

18 Jf. NL 5-8-1. Det forutsettes at forringelse av gjenstanden ikke skyldes gjenstandens beskaftenhet. Men dersom det ikke er snakk om lån i låners interesse, men forvaring i eiers/utlåners interesse, er forvarer kun ansvarlig ved uaktsomhet og bevisbyrden påligger eier jf. NL 5-8-17.

19 Jf. FAL § 1-2a og b. Ved flere «sikrede» anvendes betegnelsen «medforsikret» jf. FAL kap. 7. Ved avtalt medforsikring følger dette av § 7-5.

20 Dette er den anbefalte organisering av konsoliderte enheter jf. Hagen, Gunnar K. *Organisering av museer*. www.abm-utvikling.no (heretter Hagen).

1.3.3 Undersøkelse utført av ABM-utvikling²¹

ABM-utvikling – Statens senter for arkiv, bibliotek og museum – gjennomførte en kartlegging av museenes forsikringer i perioden 2004–2005.²² Utvalget av undersøkte museer var relativt lite, men det er ingen grunn til å tro at undersøkelsen gir et i det vesentlige galt inntrykk.²³ Enkelte av de undersøkte museene er nå innlemmet i nye konsoliderte enheter.

Undersøkelsen viser at museene gjennomgående er godt forsikret når det gjelder driftsbygninger og skader som oppstår på disse, men at de i langt større grad selv bærer risikoen når det gjelder skader på samlingene. Disse kostnadene består av egenandel, skader som forsikringen ikke dekker, som for eksempel tyveri eller hærverk i åpningstiden, og begrensning i utbetaling der skaden overstiger forsikringssummen. Museene

står altså i realiteten som selvassurandører for store deler av den økonomiske risikoen tilknyttet samlingene.

Intervjudelen av undersøkelsen avdekket at museene bare i liten grad har vurdert å utvide dekningen til flere skadetyper eller et høyere erstatningsbeløp.

Gjennomgangen av forsikringsbevisene viste at verdsettelsen av antikvariske bygninger varierer mye, også innenfor sammenlignbare bygningsenheter. Det viste seg å være en klar sammenheng mellom høyere forsikringsbeløp og nylig inngåtte forsikringsavtaler.

---

21 Fremstillingen bygger på ikke publisert utkast til *Rapport fra forsikringsprosjekt* utarbeidet av ABM-utvikling.

22 Det ble foretatt intervjuer med ledelse fra 24 museer og forsikringsbevis fra 20 museer ble undersøkt. Utvalget ble plukket ut med tanke på å dekke både større og mindre museer og museer med forskjellig type arbeidsområde.

23 Uttalt av Jon Birger Østby, daværende direktør i ABM-utvikling.

RETTSKILDENE

2.1 Forsikringsavtaleloven

Den sentrale loven på forsikringsavtalerettens område er forsikringsavtaleloven av 16. juni 1989 nr. 69 (heretter FAL). Loven er inndelt i fire deler. Del A inneholder de generelle bestemmelser om skadeforsikring, som er tema i denne fremstillingen.²⁴

2.2 Forsikringsvilkår

Med forsikringsvilkår forstås i forsikringsretten en henvisning til de generelle eller alminnelige betingelser som gjelder vedkommende forsikring. Forsikringsvilkårene vil blant annet angi forsikringens dekningsfelt og utgjør, sammen med forsikringsbeviset, forsikringsavtalen. Mens forsikringsbeviset utformes individuelt for den enkelte avtale, er vilkårene utformet generelt. Vil-kårene varierer imidlertid fra selskap til selskap,

og enkelte selskap har flere alternative vilkårsett for samme forsikringsform.²⁵

I forbindelse med ABM-utviklings undersøkelse ble forsikringsavtaler for museene som deltok i undersøkelsen, innsamlet.²⁶ Forsikrings-selskapet If var det hyppigst forekomne selskapet blant museene som deltok i undersøkelsen. I tillegg var mange avtaler inngått gjennom forsikringsmegleren Aon Grieg. Vilkår fra disse aktører vil derfor bli benyttet i den videre fremstillingen som eksempler på forsikringsvilkår for forsikring av museumssamling bestående av løsøreobjekter. Aon Grieg er spesialisert på kultursektoren og hevder selv å være Norges ledende megler og rådgiver innen kunsthforsikring.²⁷ Aon Grieg har spesialtilpassede vilkår til forsikring av kunst og er derfor et interessant sammenligningsgrunnlag

24 FAL del C inneholder alminnelige bestemmelser om tvister m.m. som også er relevante for skadeforsikringer, men relaterer seg ikke til berørte problemstillinger. Del B gjelder personforsikring og del D inneholder overgangs- og ikrafttredelsesregler.

25 Forsikringsmegler Aon Grieg har for eksempel to alternative vilkårsett, «all risk» og begrensede vilkår, for forsikring av kunst under opphold/lagring/utstilling. Slike alternative dekninger er vanlig hos tilbyderne.

26 Se 1.3.3 om undersøkelsen.

27 Jf. http://www.aon.com/no/no/kultur/Museer_og_gallerier.jsp.

til forsikringsselskapenes alminnelige vilkår, her representert ved If.²⁸

Det vil føre for langt i denne fremstilling å behandle vilkår for alle forsikringer som er aktuelle for museer. Det mest særegne ved museer er museumsgjenstandene. Jeg velger av hensiktsmessighetsgrunner primært å behandle utvalgte vilkår for tingsskadeforsikring av løsøre museumsmuseobjekter.

Konkret har jeg tatt for meg Ifs vilkår for «Kombinert løsøreforsikring», som utfylles av Ifs «Generelle vilkår», (heretter Ifs vilkår) og Aon Griegs «vilkår for forsikring av kunst under opphold/lagring/utstilling» (heretter Aon Griegs vilkår). Aon Griegs vilkår kommer i to versjoner, «Alternativ 1 – all risk» (heretter Aon Griegs «all risk»-vilkår) og «Alternativ 2 – begrensede

vilkår» (heretter Aon Griegs begrensede vilkår). Aon benytter Ifs vilkår for «Transportforsikring av varer» som tillegg til sine egne spesialvilkår jf. punkt 14 i vilkårene, slik at Ifs transportvilkår utfyller områdene spesialvilkårene ikke regulerer.²⁹

---

28 Ifs vilkår antas å være ganske like andre forsikringsselskapers vilkår. Tidligere var det et omfattende samarbeid om vilkårsutforming mellom en rekke selskaper i skadeforsikring gjennom bransjeorganisasjonen Skadeforsikringsselskapenes forening (SKAFOR). SKAFOR-samarbeidet opphørte i 1982, men materielt er vilkårene til mange av selskapene fortsatt veldig like.

---

29 Til tross for at Ifs transportvilkår anvendes som bakgrunns-vilkår, omfatter ikke dekningen etter Aon Griegs vilkår objekter under transport hvis ikke dette er angitt i forsikringsbeviset jf. Aon Griegs vilkår punkt 3.

NOEN RETTSLIGE

utgangspunkter

3.1 Statens selvassuransprinsipp

Prinsippet om selvassurans gjelder for staten og betyr at staten ikke skal tegne forsikring. Årsaken er at enhver skade vil være relativt liten i forhold til statens totale eierforhold, og i omfang har staten en lignende risikospredning som forsikrings-selskapene. Lønnsomhetsbetraktninger tilsier da at det ikke bør tegnes forsikring, idet forsikrings-selskapene jo beregner seg en fortjeneste i forbindelse med premieberegningen. Det ulovfestede selvassuransprinsippet innebærer et internt forbud mot å tegne forsikring for virksomhetene som er en del av staten.

Selvassuransprinsippet omtales som «... regelen om at staten står som selvassurandør, med mindre det er uttrykkelig gitt samtykke til å tegne forsikring...».³⁰ Myndighet til å samtykke til unntak fra selvassuransprinsippet, altså adgang til å tegne forsikring i det private marked, er lagt til Finansdepartementet.³¹ Selvassuransprinsippet må

således som utgangspunkt kunne betraktes som et internt forbud mot å tegne forsikring for virksomheter som omfattes av prinsippet.³²

Museer som formelt er en del av statsforvaltningen, for eksempel Arkeologisk museum i Stavanger, vil klart være omfattet av selvassuransprinsippet, og kan ikke inngå forsikringsavtaler uten å få dispensasjon fra Finansdepartementet.

Virksomheter som er organisert som egne juridiske enheter, og derfor formelt ikke er en del av statsforvaltningen, er som hovedregel ikke omfattet av statens selvassurans. Men dersom virksomheten får bevilget både sine inntekter og utgifter over statsbudsjettet slik at en sak om budsjettmessig dekning for skade eller tap i prinsippet må forelegges Stortinget, ansees virksomheten for å være omfattet av statens selvassurans. Dette er lagt til grunn av Finansdepartementet i saker om avgrensning av selvassuransprinsippet og fremgår av arbeidsnotat nr. 3, *Utrekning om statens*

30 Jf. Finansdepartementet. *Arbeidsnotat nr. 3, Utrekning om statens selvassurans*. www.regjeringen.no, (heretter Finansdepartementets Arbeidsnotat nr. 3), s. 11.

31 Jf. Finansdepartementets Arbeidsnotat nr. 3, s. 7.

32 Se også St.prp. nr. 54 1950.

selvassuranse, fra samme departement.³³ Regelen kan hevdes å bygge på gjennomskjæringspunkter ettersom slike virksomheter reelt sett vanskelig kan ansees uavhengige av staten.

De fleste museene er organisert som egne juridiske enheter og er således formelt ikke en del av statsforvaltningen. Men museenes hovedinntektskilde vil som regel være støtte fra staten bevilget over statsbudsjettet. Således kan det spørres om gjennomskjæringssynspunkter fører til at disse museene bør ansees omfattet av selvassurans prinsippet.³⁴

Det synes klart at museene som er organisert som egne juridiske enheter, ansees for å være tilstrekkelig uavhengige av staten til å være unntatt fra selvassurans prinsippet. Museene får riktignok store deler av sine inntekter fra staten, men utgiftene bevilges ikke over statsbudsjettet slik som for eksempel for Radiumhospitalet, som er en stiftelse, men likevel omfattet av selvassurans prinsippet.³⁵

En del museumsstiftelser forvalter statseide samlinger, for eksempel det tidligere Nasjonalgalleriets samling som forvaltes av stiftelsen Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Men museet, driftsenheten som forvalter samlingen, er en egen juridisk enhet og vil kunne bli erstatningsansvarlig overfor staten. Således er museets ansvar ikke omfattet av statens selvassurans prinsipp. Men en løsning som forekommer i slike tilfeller, er at staten gjennom utlånsavtalen til

museet påtar seg ansvaret for forsikringen, og at staten gjør dette som selvassurandør.³⁶

Jeg avgrenser denne oppgaven mot de museer og samlinger som er underlagt statens selvassurans idet disse ikke tegner forsikring i det private marked. Det er ikke avgjørende for min problemstilling å trekke grensen for statens selvassurans prinsipp i detalj.

3.2 I hvilken utstrekning kan bestemmelsene i forsikringsavtaleloven fravikes ved avtale? Særlig om museene er næringsvirksomhet

3.2.1 Presentasjon av problemstilling og betydningen av FALs preseptivitet for museene

Forsikringsavtaleloven av 1989 (FAL) Del A er generelt ufravikelig til fordel for sikrede jf. § 1-3 1. ledd sammenholdt med § 1-2 c. For enkelte paragrafer i loven er imidlertid spørsmålet om fravikelig i tillegg regulert spesielt. I noen paragrafer sies det uttrykkelig at andre løsninger enn lovens kan avtales, og loven er da, uavhengig av løsningen etter den generelle regel i § 1-3, fravikelig på slike spesielt regulerte områder jf. *lex specialis* prinsippet.³⁷ Likeledes er det for noen bestemmelser gjort unntak fra ufravikligheten i tilknytning til næringsvirksomhet, se §§ 4-11 og 7-6 (6). FAL § 7-8 kan ikke i noen tilfeller fravikes til skade for skadelidte jf. § 7-8 3. ledd.

33 Se Finansdepartementets Arbeidsnotat nr. 3, s. 5.

34 Med gjennomskjæring menes at det sees bort fra den formelle organisering fordi den ikke har noen realitet, men fremstår som *pro forma*.

35 Finansdepartementets Arbeidsnotat nr. 3, s. 5.

36 Slik avtale foreligger for eksempel mellom staten og Nasjonalmuseet angående tidligere Nasjonalgalleriets samling.

37 Se FAL §§ 3-1(1), 3-2 (2), 6-1, 7-1 (4), 7-2, 7-3 (3), 7-5 og 9-5 (1).

Ufravikeligheten innebærer at avtalevilkår som gir sikrede en svakere stilling enn det som ville fulgt av FAL, er ugyldige. FALs løsning vil da gjelde i stedet for det/de avtalte vilkår. Det er imidlertid ikke noe i veien for å avtale en bedre løsning for den som utleder rett mot selskapet enn det som ville fulgt av FAL. Ufravikeligheten er således ensidig og ment som beskyttelse av den antatt svakeste part i denne type kontraktsforhold. Beskyttelse av forbrukere og den svakeste part i ubalanserte kontraktsforhold har preget de siste tiårs rettsutvikling, noe overgangen fra FAL 1930 til FAL 1989 er et eksempel på. Ufravikelig kontraktslovgivning er imidlertid et inngrep i avtalefriheten og bør derfor ikke gå lenger enn begrunnelsen tilsier. Temaet her er i hvilken grad museene er beskyttet av slik ufravikelighet etter forsikringsavtaleloven som kan føre til at avtalte forsikringsvilkår må settes til side.

Det er gjort generelt unntak fra ufravikeligheten blant annet der forsikringstakere er store næringsvirksomheter. For at dette unntaket skal omfatte et museums forsikringsavtale, må både forsikringen være i tilknytning til næringsvirksomhet og museets virksomhet må være av en viss størrelse.³⁸ Det er åpenbart at mange museer er så små at dette generelle unntaket fra FALs preseptivitet ikke vil komme til anvendelse. Men også for disse museene er det av betydning for FALs gjennomslagskraft overfor avtalevilkår om museets forsikringer ansees for å være i tilknytning til næringsvirksomhet jf. den spesielle regulering av adgangen til å avtale identifikasjonsklausuler

38 Jf. FAL § 1-3 (2) a. Størrelsen måles ved antall ansatte, salgsmønter og/eller balanse.

i FAL § 4-11. Adgangen til å avtale såkalte identifikasjonsklausuler er av stor praktisk betydning for museene og avhengig av om museet driver næringsvirksomhet eller ikke.³⁹ Identifikasjonsklausuler er forsikringsvilkår som regulerer spørsmålet om, og i hvilken utstrekning, andres feil og forsømmelser kan påberopes mot sikrede og føre til reduksjon/bortfall av erstatning.⁴⁰ FAL § 4-11 begrenser sterkt adgangen til å avtale slike identifikasjonsklausuler, men det er som hovedregel tillatt med identifikasjonsklausuler for «forsikringer i tilknytning til næringsvirksomhet».⁴¹

Det generelle unntak for ufravikeligheten ved store næringsvirksomheter og det spesielle unntak fra forbudet mot identifikasjonsklausuler ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet, utgjør de mest relevante reguleringer for museene angående forsikringsavtalelovens gjennomslagskraft i forhold til vedtatte forsikringsvilkår. Det blir derfor et viktig spørsmål om museenes forsikringer er «i tilknytning til næringsvirksomhet», og dette spørsmålet behandles under punkt 3.2.2. Deretter behandles spørsmålet om enkelte museer er så store forsikringstakere, forutsatt at de driver næringsvirksomhet, at forsikringsavtalelovens generelle unntak fra ufravikeligheten kommer til anvendelse.

Et annet relevant generelt unntak fra FALs ufravikelighet kommer til anvendelse ved forsikring som gjelder varer under internasjonal transport jf. § 1-3 (2) e. Bestemmelsen er aktuell ved

39 Jf. FAL § 4-11.

40 Et annet spesielt unntak fra ufravikeligheten ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet følger av 7-6 (6).

41 Jf. FAL § 4-11 3. ledd. Identifikasjon behandles nærmere under punkt 5.3.3.

transportforsikring ved utlån og innlån til og fra utlandet. Ved slik forsikring er FAL fravikelig. Bestemmelsen problematiseres ikke nærmere her.⁴²

3.2.2 Er museenes forsikringer i tilknytning til næringsvirksomhet?

Problemstillingen her er om museenes forsikringer ansees for å være «i tilknytning til næringsvirksomhet».⁴³ I dette ligger et vilkår om at virksomheten har karakter av å være næringsvirksomhet, i tillegg til at det kreves et visst tilknytningsforhold mellom denne virksomheten og den forsikrede interesse.⁴⁴ Sentralt for å kunne besvare dette er fastlegging av innholdet i næringsvirksomhetsbegrepet slik det er anvendt i FAL. Med næringsvirksomhet forstås etter alminnelig språklig forståelse økonomiske aktivitet av et visst omfang.

Det første spørsmålet er om museer overhodet driver næringsvirksomhet. Museer har ikke virksomhet av økonomisk karakter til formål, jf. Museumsdefinisjonen. Men mange museer driver en viss økonomisk aktivitet gjennom salg av inngangsbilletter eller salg av andre varer og tjenester.⁴⁵

42 Ved innlån/utlån av museumsgjenstander internasjonalt, kan det som alternativ til forsikring søkes garanti fra staten. Det er således mindre aktuelt for museene å tegne alminnelig forsikring i slike situasjoner.

43 Jf. FAL § 1-3 (2). Samme formulering er også anvendt i § 4-11 (3).

44 Jf. ordlyden i FAL§1-3(2) og forutsetningsvis Brynildsen m.fl., s. 116.

45 Det kan ikke helt utelukkes at et museum kan ha som biformål å drive næringsvirksomhet. I denne fremstilling som tar utgangspunkt i ICOMs museumsdefinisjon forutsettes det at museer ikke har næringsvirksomhet til formål. Museenes inntektskilder fremgår av Museumsstatistikken 2006, s. 85.

Ved den nærmere fastleggelsen av innholdet i næringsvirksomhetsbegrepet slik det er anvendt i FAL, er det naturlig å se hen til forarbeidene til forsikringsavtaleloven, anvendelsen av begrepet i andre lover, formålet med reguleringen i FAL og reelle hensyn.

Næringsvirksomhetsbegrepet er ikke behandlet i forarbeidene til FAL.⁴⁶ Det påpekes imidlertid at grensen mellom «forbrukerforsikring og næringsforsikring» ikke alltid er lett å trekke.⁴⁷ At «forbruker» er motsetningen til «næring» kan gi en viss veiledning. Sondringen kan indikere at det ikke bare er de typiske næringsforhold lovgiver har ønsket å skille ut, men at begrepet også kan omfatte virksomheter som i andre sammenhenger ikke ansees som næringsvirksomhet. Dette fordi slike grensetilfeller, ved valget mellom de to betegnelser, ligger nærmere et næringsforhold enn forbrukerforhold. Ordlyden i FAL gir imidlertid uttrykk for en positiv avgrensning av næringsforhold, noe som taler imot en slik utvidende tolkning. Uttalelsen i forarbeidene tillegges derfor, isolert sett, ikke stor vekt.

Næringsvirksomhetsbegrepet anvendes på en rekke rettsområder. Sentrale lover i denne forbindelse er skatteloven, selskapsloven og stiftelsesloven.⁴⁸ Kjernen i næringsvirksomhetsbegrepet er at det må være tale om virksomhet av økonomisk

46 Jf. Brynildsen, Claus, Børre Lid og Truls Nygård. *Forsikringsavtaleloven med kommentarer*. 1. utgave. Oslo, 2001 (heretter Brynildsen m.fl.), s. 32.

47 Jf. Ot.prp. nr. 49 (1988-89), s. 31-33. Se også NOU 1987:24, s. 80-82 og s. 99-100.

48 Skatterettslig snakker man om «virksomhetsbegrepet», mens temaet i stiftelsesloven relaterer seg til hvilke stiftelser som er «næringsdrivende stiftelser». Materielt sikter imidlertid begge lover til et næringsvirksomhetsbegrep.

karakter, det vil si omsetning av varer og tjenester av økonomisk verdi.⁴⁹ Det må altså betales vederlag for varer eller tjenester virksomheten yter. Denne økonomiske aktiviteten må også ha en viss «stadighet» og være av et visst «omfang».⁵⁰ Ved nærmere presisering er det imidlertid forskjell i innholdet av næringsvirksomhetsbegrepet i de ulike lover. Etter skatteloven § 2-32 vil det være avgjørende om en stiftelse har erverv til formål.⁵¹ Etter selskapsretten og stiftelsesretten er enheten, som sådan, derimot næringsdrivende også dersom den faktisk driver næringsvirksomhet uten å ha det som formål.⁵² Avgjørende etter selskaps-/stiftelsesretten er en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering, der det synes sentralt om salg av varer og tjenester det betales vederlag for, har en viss «stadighet» og et visst «omfang».⁵³

Offentlig støtte er fremhevet som moment, ved grensedragningen mellom næringsvirksomhet og aktiviteter av annen art, i forarbeidene til stiftelsesloven.⁵⁴ Offentlig støtte kan trekke i retning av at stiftelsen ikke driver næringsvirksomhet. Men «hvis stiftelsen er et rent privat tiltak som mottar offentlig støtte, f.eks. museum eller annen kulturstiftelse, kan det forhold at den delvis baserer sin virksomhet på offentlig støtte, som utgangspunkt ikke

tillegges utslagsgivende vekt ved grensedragningen.»⁵⁵ Offentlig støtte er på denne bakgrunn ikke et tungtveiende moment ved anvendelsen av stiftelsesrettens næringsvirksomhetsbegrep på museer. Det kan således ikke generelt konkluderes på spørsmålet om museumsstiftelser etter stiftelsesretten er næringsdrivende eller ikke.

Anvendt på museumsvirksomhet vil spørsmålet om næringsvirksomhet kunne gi ulikt utfall etter skatteretten og selskaps-/stiftelsesretten. Enkelte museer har billettinntekter som en hovedinntektskilde, og disse er da næringsdrivende stiftelser selv om virksomhetens formål ikke er økonomisk. Andre museer har offentlige tilskudd som eneste inntektskilde og er heller ikke egnet til å skaffe seg andre inntekter. Slike museer driver klart ikke næringsvirksomhet i henhold til stiftelsesrettens næringsvirksomhetsbegrep. Ingen av museene har imidlertid næringsvirksomhet til formål, og alle museer faller dermed utenfor skatterettens næringsvirksomhetsbegrep.⁵⁶ Hvilket av de to tolkningsalternativer som skal legges til grunn i FAL § 1-3 1. ledd, er dermed betydningsfullt, og må avgjøres på bakgrunn av ordlyden i FAL, hensynene bak bestemmelsen og reelle hensyn.

Ordlyden i FAL § 1-3 2. ledd «ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet» trekker i retning av at næringsvirksomhetsbegrepet her sikter til den faktisk utøvde virksomhet og ikke formålet med den.

Hensikten med bestemmelsen er å unnta de store forsikringstakerne fra preseptiviteten ettersom disse antas å ha en så omfattende

49 NOU 1998:7, s. 25 og Woxholth II, s. 68 om næringsvirksomhetsbegrepet i stiftelsesloven.

50 Jf. Knudsen, Gudmund og Geir Woxholth. *Stiftelsesloven med kommentarer*. 1. utgave. Oslo, 2004 (heretter Knudsen og Woxholth), s. 55.

51 Den økonomiske virksomheten som finner sted innenfor ikke-ervervsmessig formål, skal være fritatt for skatteplikt, jf. Rt-1985-917.

52 Jf. stiftelsesloven § 4(2) og selskapsloven § 1-2(1) jf. § 1-1(1). Tolkningen etter stiftelsesloven fremgår av NOU 1998:7 punkt 10.5.

53 Jf. NOU 1998:7, s. 25 og Knudsen og Woxholth, s. 55-61.

54 Jf. NOU 1998:7, s. 26.

55 Jf. NOU 1998:7, s. 26. Se også Knudsen og Woxholth.

56 Jf. ICOMs museumsdefinisjon gjengitt under punkt 1.3.1.

organisasjon eller slikt tilfang av økonomiske ressurser at de enten har eller vil kunne skaffe seg den nødvendige forsikringsmessige ekspertise.⁵⁷ Om virksomhetens formål er næringsvirksomhet eller ikke, kan vanskelig sies å være av betydning for tilfanget av økonomiske ressurser eller tilgangen til forsikringsfaglig kompetanse. Det synes da mest nærliggende å legge de reelle forhold til grunn ved avgjørelsen av om et museum driver næringsvirksomhet og ikke legge avgjørende vekt på virksomhetens formål. Formålet vil likevel kunne ha betydning som moment ved fastleggelse av de faktiske forhold og som en del av reelle hensyn ved lovanvendelsen.

Som begrunnelse for unntak fra ufravikeligheten fremheves blant annet at forsikringselskapene kan ha behov for ansvarsbegrensende klausuler i strid med FALs regler i en produktutviklingsfase.⁵⁸ I forhold til dette hensynet synes det ikke å være grunn til å legge avgjørende vekt på virksomhetens formål, men den aktivitet som faktisk utøves, og som forsikringen er tilknyttet.

Tolkningen av næringsvirksomhetsbegrepet vil også ha stor betydning for adgangen til å avtale identifikasjonsklausuler etter FAL § 4-11 3. ledd. Det vil være uhenksommessig med ulikt innhold i næringsvirksomhetsbegrepet forskjellige steder i FAL, og det må kunne antas at lovgiver har tilsiktet at begrepet skal ha samme innhold i hele loven. Etter FAL § 4-11 (3) er «tilknytning til næringsvirksomhet» eneste vilkår for utvidet adgang til å avtale identifikasjon. Selskapets behov for slike klausuler vil ha sammenheng

med organisasjonens størrelse og aktivitet, men vil i liten grad påvirkes av formålet med den forsikrede virksomhet.⁵⁹ Forsikringselskaper vil klart ha behov for identifikasjonsklausuler ved forsikring av store organisasjoner, uavhengig av virksomhetens formål. Hensynet til forsikringstakeren/sikrede tilsier begrenset adgang til identifikasjonsklausuler ved uprofesjonelle forsikringstakere/sikrede, de typisk «svake» avtaleparter. Graden av profesjonalitet, forhandlingskraft og kompetanse kan vanskelig hevdes å være avhengig av virksomhetsformålet. Dette taler for å anvende selskaps-/stiftelsesrettens videre næringsvirksomhetsbegrep i FAL.

Også i forhold til automatisk medforsikring etter § 7-1(1) er det avgjørende om en forsikring har «tilknytning til næringsvirksomhet». Der det ikke er slik tilknytning, er forsikringstaker, ektefelle og andre som er medlem av den faste husstand, automatisk medforsikret. Bestemmelsen er i alle tilfeller fravikelig, jf. § 7-1 4. ledd og derfor av mindre betydning i mer profesjonelle forhold. Men bestemmelsen antyder hvilke tilfeller lovgiver har tiltenkt som forsikring som «ikke har tilknytning til næringsvirksomhet». Det er her de typiske private forsikringer man har ønsket å regulere, og forbrukeren man har ønsket å beskytte, jf. reguleringen av forholdet til «ektefellen og andre som er medlem av den faste husstand».⁶⁰ De samme hensyn som begrunner regelen om automatisk medforsikring av ektefelle, husstandsmedlemmer og forsikringstaker i de typiske forbrukerforhold, gjør seg ikke gjeldende

57 Jf. Ot.prp. nr. 49 (1988-89), s. 32, Bull s. 26 og Selmer II s. 34.

58 Jf. NOU 1987:24, s. 81.

59 FAL § 4-11 om identifikasjon og bestemmelsens virkeområde, behandles nærmere under punkt 5.3.3.

60 Jf. FAL § 7-1 (1).

for et museum med en stor administrasjon. Anvendelsen av næringsvirksomhetsbegrepet i FAL § 7-1 taler for en vid tolkning. Bestemmelsen signaliserer at lovgiver ved avgrensningen har ønsket en sontring mellom næringsforsikring på den ene side og forbrukerforsikring på den annen, noe som også støttes av forarbeidene, jf. ovenfor.

På bakgrunn av hensynene som ligger til grunn for FALs regulering av skillet mellom nærings- og forbrukerforsikring og konsekvensene av de ulike tolkningsalternativer, taler de beste grunner for å forstå næringsvirksomhetsbegrepet i FAL § 1-3 (2) på samme måte som i stiftelsesretten og selskapsretten, og ikke legge avgjørende vekt på virksomhetsformålet slik som i skatteretten. Dette medfører at museumsvirksomhet kan være «næringsvirksomhet» etter FAL dersom museet utøver økonomisk aktivitet av en viss stadighet og et visst omfang. Ikke alle museer driver økonomisk aktivitet og således kan ansees for å drive næringsvirksomhet. Generelt har imidlertid museene ikke ubetydelige inntekter fra økonomisk aktivitet.⁶¹ De fleste museer antas derfor å måtte ansees for å drive næringsvirksomhet i relasjon til reguleringen i FAL.

I tillegg til at museet må ansees for å drive næringsvirksomhet, er det et vilkår at den forsikrede interesse har «tilknytning til» næringsvirksomheten. Som illustrasjon av dette vilkårets innhold kan nevnes at det er noe ulik oppfatning i teorien om styreansvarsforsikring er «forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet» ettersom forsikringen gjelder styremedlemmenes personlige

erstatningsansvar.⁶² Og for forsikring av kombinert bolig- og forretningseiendom forutsetter forarbeidene separate erstatningsoppgjør for de enkelte deler.⁶³ Spørsmålet om en forsikringsmessig interesse er i tilknytning til næringsvirksomhet må avgjøres konkret for den enkelte interesse. Således må det skilles mellom de ulike interesser et museum forsikrer.⁶⁴

Driftsinteressenes forsikring mot tap av billettinntekter vil for eksempel normalt måtte ansees som «i tilknytning til næringsvirksomhet» ettersom billettsalget utvilsomt er økonomisk aktivitet. Hvis museer tegner slik dekning for denne interessen, vil det normalt ikke kunne regnes som forbrukerforsikring, uavhengig av driften forøvrig.

Tingsskadeforsikring dekker eierstiftelsens kapitalinteresse i samlingen og er ikke direkte knyttet til den økonomiske aktiviteten. Denne forsikringen står ikke i samme stilling som driftsinteressenes forsikring av billettinntekter. Det avgjørende blir da om den forsikrede samling har tilknytning til økonomisk aktivitet av en viss stadighet og av et visst omfang. For å være næringsforsikring må da virksomheten som baseres på samlingen, objektivt sett være egnet til å gi overskudd.⁶⁵ Hvis samlingen medfører økonomisk overskudd for museet eller på lengre sikt antas å kunne føre til overskudd, må forsikringen ansees som nærings-

61 Jf. *Statistikk for bibliotek og museum 2006*. ABM-skrift 41, 2007 (heretter Museumsstatistikken for 2006) tabell 13.

62 Se Brynildsen m.fl., s. 32 og Normann Aarum, Kristin. *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*. Oslo, 1994 (heretter Normann Aarum), s. 97-101.

63 Jf. NOU 1987:34, s. 103 og Bull s. 295-296.

64 Om interessene, se punkt 1.2.1.1 ovenfor.

65 Jf. Rt-1985-319: «Det sentrale i virksomhetsbegrepet, med henblikk på det som i denne saken framstiller seg som tvilsomt, er at virksomheten objektivt sett må være egnet til å gi overskudd, om ikke det år likningen gjelder, så i alle fall på noe lengre sikt.»

forsikring. Mens hvis samlingen ikke gir grunnlag for inntekter og ikke antas å ville gjøre det i overskuelig fremtid, er forsikringen ikke «i tilknytning til næringsvirksomhet». Ettersom samlingene utgjør grunnlaget for hele museumsvirksomheten, vil antagelig løsningen normalt bli sammenfallende med karakteristikken av museumsstiftelsen som sådan etter stiftelsesloven (ettersom tolkningen av næringsvirksomhetsbegrepet er lik som i FAL), slik at tingsskadeforsikringer av samlinger ved næringsdrivende stiftelser vil være forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet. Tilsvarende vil gjelde hvis forsikringsgjenstanden er en driftsbygning. Prinsipielt er imidlertid vurderingene etter de to lover ulike, og andre løsninger kan derfor tenkes.⁶⁶

I den videre fremstilling forutsettes at museenes forsikringer har «tilknytning til næringsvirksomhet» som antas å være det normale for museenes viktigste forsikringer.

3.2.3 Avtalefrihet ved store forsikringstakere

Hele forsikringsavtaleloven er som utgangspunkt fravikelig ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet når forsikringen gjelder foretak som ved avtaleinngåelsen oppfyller minst to av følgende tre vilkår; 1) mer enn 250 ansatte, 2) salgsinntekt over 100 millioner kroner ifølge siste årsregnskap, 3) eiendeler i følge siste balanse på minst 50 millioner kroner.⁶⁷ Med «foretak» siktes det til forsikringstakeren, jf. foran om hensikten

66 Mens vurderingen etter stiftelsesloven er knyttet til stiftelsens virksomhet som helhet, er vurderingen etter FAL knyttet til den forsikrede interesse.

67 Jf. FAL § 1-3(2)a. Det følger av samme bestemmelse at reglene i FAL § 7-8 om ansvarsforsikring uansett ikke kan fravikes.

med å unnta store forsikringstakere fra ufravikeligheten.⁶⁸ Problemstillingen her er om denne bestemmelsen kommer til anvendelse ved forsikring av museumsvirksomhet.

I 2006 var Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design det museet som hadde flest utførte årsverk med 164 årsverk. På bakgrunn av dette legger jeg til grunn at ingen museer oppfyller kravet om «mer enn 250 ansatte».⁶⁹ Dersom FAL del A skal være deklarasjonsloven for museer etter § 1-3(2)a, må begge de resterende vilkår være oppfylt.

De to resterende vilkårene knytter seg til henholdsvis resultatregnskap og balanse. Her skal tallene i det siste offisielle årsregnskapet legges til grunn.⁷⁰ Oppstillingen av årsregnskapet er regulert i regnskapsloven kapittel 6.

Enkelte museer har eiendeler verdt mer enn 50 millioner, og vilkåret vedrørende balansen vil for noen være oppfylt. Majoriteten av museene har imidlertid ikke så store verdier i sine regnskaper, og FAL del A vil da være ufravikelig til fordel for dem. Det er verdt å merke at vilkåret refererer seg til den enkelte stiftelse som forsikringstaker. Der det er en eierstiftelse som eier samlingen og en driftsstiftelse som råder over

68 Synspunktet kan også begrunnes med at det er forsikringstakeren som inngår forsikringsavtalen, og som derfor må være ressurssterk nok til å innhente forsikringsfaglig kompetanse dersom FAL er fravikelig.

69 Ang. rskl. § 1-6: Ved lov 10. desember 2004 nr. 81 ble det presisert at terskelverdien for antallet ansatte gjelder årsverk, slik at deltidsansatte hensyntas. FALs bestemmelse gjelder etter ordlyden antall ansatte og det er derfor usikkert om den må tolkes innskrenkende i tråd med prinsippet i rskl. §1-6. Problemstillingen er ikke aktuell for museene per i dag.

70 Jf. Selmer, Knut. *Forsikringsavtaleloven med forarbeider*. Oslo, 1989 (heretter Selmer II), s. 34 og Ot.prp. nr. 49 (1988-1989), s. 37.

den, vil driftsstiftelsen ikke ha samlingens verdi i sin balanseoppstilling og følgelig ikke oppfylle vilkåret (med mindre det foreligger andre store verdier).

De museer som oppfyller vilkåret vedrørende balansen, må også ha «salgsinntekt» på minst 100 millioner ifølge siste årsregnskap for at unntaket fra FALs preseptivitet skal komme til anvendelse. Enkelte museer har totale inntekter på over 100 millioner.⁷¹ Hoveddelen av museenes inntekter er imidlertid offentlige tilskudd, og spørsmålet blir da om offentlige tilskudd skal regnes som «salgsinntekt» i henhold til FAL § 1-3 (2) a.

De offentlige tilskuddene knytter seg ikke til salg av varer og tjenester, og det kan derfor virke lite treffende å omtale disse inntekter som salgsinntekt etter en alminnelig språklig forståelse. Ordlyden taler for at offentlige tilskudd ikke ansees som salgsinntekt.

Tolkningen av «salgsinntekt» er imidlertid ment å følge regnskapslovens regulering av oppstillingen av resultatregnskapet, som angir et begrenset valg av poster i resultatoppstillingen.⁷² Oppstillingen av resultatregnskapet er regulert i regnskapsloven (rskl.) §§ 6-1 og 6-1a som angir to alternative oppstillingsplaner. Stiftelser som «ikke har økonomisk vinning som formål», kan imidlertid avvike oppstillingsplanene etter §§ 6-1 og 6-1a dersom det «ansees som god regnskapsskikk», jf. rskl. § 6-3 3. ledd jf. § 1-2 1. ledd nr. 10. Museene kan altså, ettersom de ikke har økonomisk vinning som formål, velge om de vil følge oppstillingsplanen i rskl. § 6-1, oppstillingsplanen i §

6-1a, eller de kan velge ikke å følge noen av disse standard-oppstillingsplanene, forutsatt at slik fravikelse er i tråd med god regnskapsskikk. Det er på denne bakgrunn uklart om offentlige tilskudd til museene vil inngå i posten «salgsinntekt» i museenes årsregnskap etter regnskapsloven, noe som igjen skaper tvil i forhold til anvendelsen av FAL § 1-3 (2) a på museumsvirksomhet.

Anvendes oppstillingsplanen i rskl. § 6-1, resultatregnskap etter art, vil «andre driftsinntekter» være den naturlige post for offentlige tilskudd. Rskl. § 6-1a inneholder et valgfritt alternativ for oppstilling av resultatregnskapet der posten «andre driftsinntekter» ikke finnes. Etter denne oppstillingsplanen vil «salgsinntekter» være den mest nærliggende post for offentlige tilskudd. Dette leder til spørsmålet om «salgsinntekt» i FAL skal tolkes som en henvisning til én bestemt av de to oppstillingsplanene. Det bør åpenbart ikke tillegges avgjørende betydning i forhold til FAL hvilken resultatoppstilling forsikringstakeren har valgt å benytte. Dersom «salgsinntekt» i FAL ansees som en henvisning til begrepet slik det er benyttet i rskl. § 6-1, er konsekvensen at offentlige tilskudd ikke omfattes ved vurderingen (etter FAL § 1-3 (2) a) av om forsikringstakeren har salgsinntekt på minst 100 millioner kroner. Dersom begrepet i FAL derimot forstås som en henvisning til oppstillingsplanen i rskl. § 6-1a, vil imidlertid offentlige tilskudd måtte ansees som salgsinntekt ved vurderingen etter FAL § 1-3 (2) a.

Rskl. § 6-1a ble tilføyd til regnskapsloven i 2005. Ved endringen av FAL § 1-3 i 1998 kan man da ikke ha hatt rskl. § 6-1a for øye. Dette taler for å se bort fra den alternative

71 Museumsstatistikken 2005.

72 Jf. Selmer II, s. 34 og Ot.prp. nr. 49 (1988-1989), s. 37.

resultatsegnskapsoppstilling etter rskl. § 6-1a ved tolkningen av begrepet i FAL, noe som igjen taler for å ikke anse offentlige tilskudd som «salgsinntekt» jf. FAL. FAL § 1-3 (2) a har også likhetstrekk med regnskapsloven § 1-6 som definerer små foretak. Bestemmelsen oppstiller tre vilkår hvorav to må være oppfylt. Ett av vilkårene er at «salgsinntekt» ikke må overstige 60 millioner kroner. I forhold til denne bestemmelsen er det uttalt i teorien at inntekter som ikke kommer fra foretakets ordinære hovedvirksomhet («Annen driftsinntekt» – § 6-1 nr. 2), ikke skal inkluderes.⁷³ Dette taler for at betegnelsen «salgsinntekt» skal knyttes strengt til posten «salgsinntekt» i rskl. § 6-1 og ikke omfatte andre driftsinntekter, som for eksempel offentlige tilskudd.

Før den nevnte endringen av FAL § 1-3 (2) a i 1998 refererte resultatvilkåret seg til «årsomsetning» som harmoniserte med dagjeldende regnskapslov. Offentlige tilskudd falt da inn under denne samlebetegnelsen.⁷⁴ EFs 2. skadedirektiv var forbilde for endringen til salgsinntekt som avgrensningskriterium.⁷⁵ Ot.prp.nr. 42 (1997-998), forarbeid til ny regnskapslov, omhandler endringen av rskl. § 6-1. I den forbindelse ble

73 Fra www.rettsdata.no (ved Øyvind Handeland): «Salgsinntektene skal følge av resultatregnskapet (§ 6-1 nr. 1). Salgsinntektene omfatter verdien av varer og tjenester som er solgt i regnskapsperioden, fratrukket rabatt, merverdiavgift og ev. andre avgifter som er direkte knyttet til salget. Inntekter som ikke kommer fra foretakets ordinære hovedvirksomhet («Annen driftsinntekt» – § 6-1 nr. 2), skal ikke inkluderes.»

74 Jf. Ot.prp. nr. 49 (1988-1989), s. 37: «Ved avgjørelsen av om foretaket har en årsomsetning på 100 millioner kroner eller eiendeler til en verdi av 50 millioner kroner skal tallene i det offisielle årsregnskapet etter aksjeloven kap 11, eventuelt regnskapsloven legges til grunn.»

75 Jf. Ot.prp. nr. 49 (1988-89), s 33.

også FAL § 1-3 andre ledd litra a punkt 2 endret for å skape harmoni med terminologien i regnskapsloven § 6-1 jf. Ot.prp. nr. 42 (1997-1998) s. 247: «Det foreslås tekniske endringer i § 1-3 i tråd med endret begrepsbruk i forslaget til ny regnskapslov». Følgelig var det ikke lovgivers mening med noen materiellrettslig endring i forhold til det tidligere anvendte kriteriet; «årsomsetning». Dette kan hevdes å tale for å tolke «salgsinntekt» i FAL § 1-3 (2) a utvidende til også å omfatte offentlige tilskudd.

Ettersom museumsstiftelser kan fravike oppstillingsplanene etter rskl. §§ 6-1 og 6-1a,⁷⁶ synes det særlig lite praktisk hensiktsmessig å knytte avgrensningen i FAL strengt til oppstillingsplanen etter rskl. § 6-1 ved forsikring av museumsvirksomhet. Et forsikringselskap som for å forsikre seg om sin rett til å kunne fravike FALs regler, undersøker forsikringstakerens offisielle årsregnskap og finner «salgsinntekt» over 100 millioner, kan neppe forventes å se problematikken med valg mellom oppstilling etter rskl. §§ 6-1 og 6-1a, eventuelt fravikelse etter § 6-3. I et slikt tilfelle må da fravikelse fra FALs regler aksepteres selv om en annen regnskapsoppstilling etter regnskapsloven kunne ført til «salgsinntekt» under 100 mill. Forsikringstakeren kan i et slikt tilfelle neppe hevdes å ha en beskyttelsesverdig forventning om fravikelse fra de vedtatte avtalevilkår, og hensynet til selskapet og enigheten mellom partene vil her veie tyngst. Hvordan det enkelte museum faktisk velger å oppstille sitt resultatregnskap, bør heller ikke gis avgjørende betydning, jf. reelle hensyn. Dette taler for at «salgsinntekt» etter FAL bør

76 Jf. rskl. § 6-3 (3) jf. § 1-2 (1) nr. 10.

tolkes utvidende til også å omfatte offentlige tilskudd.

På bakgrunn av overstående kan det fastslås at tolkningen av «salgsinntekt» i FAL § 1-3 (2) a byr på en viss tvil. Formålet med bestemmelsen er som nevnt å unnta store forsikringstakere fra preseptiviteten ettersom disse antas å ha en så omfattende organisasjon eller slikt tilfang av økonomiske ressurser at de enten har eller vil kunne skaffe seg den nødvendige forsikringsmessige ekspertise.⁷⁷ Dette formål kan vanskelig begrunne et skille mellom salgsinntekt og andre driftsinntekter. På den annen side taler ordlyden for å ikke anse offentlige tilskudd som «salgsinntekt». Det kan antas at lovgiver på vedtakelsestidspunktet for gjeldende formulering i FAL § 1-3 hadde oppstillingsplanen etter rskl. § 6-1 i tankene, noe som taler for fortolkning i tråd med denne og imot en utvidende fortolkning, slik teorien også har lagt til grunn ved fortolkning av «salgsinntekt» etter rskl. § 1-6.⁷⁸ Ordlyden i FALs bestemmelse ble i 1998 endret fra «årsomsetning» til «salgsinntekt» uten at endringen var tiltenkt materiellrettslig betydning, og ordlyden er derfor ikke et tungtveiende moment imot en utvidende fortolkning, ettersom slik utvidende tolkning vil være i tråd med den tidligere begrepsbruken.⁷⁹ I praksis vil det være vanskelig å praktisere en regel med fortolkning i tråd med oppstillingsplanen etter rskl. § 6-1 i de tilfeller hvor denne oppstillingsplanen

ikke er benyttet, og reelle hensyn taler derfor for en utvidende fortolkning i tråd med bestemmelsens formål. Etter dette har jeg under tvil kommet til at «salgsinntekt» i FAL § 1-3 a må tolkes utvidende til å omfatte også offentlige tilskudd til museene (omfatter da både «salgsinntekt» og «andre driftsinntekter» ved oppstilling etter rskl. § 6-1).

Det kan konkluderes med at de fleste museer utvilsomt vil være beskyttet av FALs preseptivitet. Enkelte næringsdrivende museer kan imidlertid tenkes ikke å være beskyttet av FALs ufravikelighet, jf. FAL § 1-3 (2), fordi de har eiendeler verdt over 50 mill og salgsinntekt over 100 mill. Det er få museer dette er en aktuell problemstilling for, idet de aller fleste museer har totale inntekter under 100 millioner kroner.

For den videre fremstillingen forutsettes det at forsikringsavtaleloven som utgangspunkt er ufravikelig ved forsikring av museumsvirksomhet jf. FAL § 1-3.

⁷⁷ Jf. Ot.prp. nr. 49 (1988-89), s. 32 og Bull, s. 26.

⁷⁸ I fotnote 6 til FAL § 1-3 (2) henvises det også bare til rskl. § 6-1. Fotnotene er imidlertid ikke en del av lovteksten, og dette er således ikke et betydningsfullt argument.

⁷⁹ Jf. Ot.prp. nr. 42 (1997-1998), s. 247: «Det foreslås tekniske endringer i § 1-3 i tråd med endret begrepsbruk i forslaget til ny regnskapslov».

FLOM PÅ GLOMDALSMUSEET

For noen museer er flom en stor risikofaktor. På disse bildene ser vi hvordan storflommen i 1995 holdt på å ta med seg et av husene på Glomdalsmuseet. Begge bygningene på fiskeplassen sto under vann. Museets eget driftspersonale bardunerte husene til trær i nærheten da vannet begynte å true. De ble også støttet opp med bjelker for å stå i mot presset fra strømmen i elva. Vannet steg mer enn forventet, og det ble i tillegg lagt sandsekker på taket for å unngå at husene skulle flyte opp. Museet fikk bistand fra Forsvaret, og bildene viser militært personell som bærer sandsekker på taket av fiskebua. Uten denne innsatsen ville begge husene på fiskeplassen ha blitt tatt av vannmassene.

Store deler av arealet rundt fiskeplassen ble gravd ut under flommen, og strømforholdene i elva endret seg. Museet fikk i etterkant bistand fra NVE til å sikre området med duk for å motvirke ytterligere erosjon. Våren 2008 var det bare en normal vårflo. Likevel grov vannet ut grunnen under fiskebua, og arealet rundt

fiskeplassen er nå så skadet av erosjon at det ikke lenger er forsvarlig å ta med publikum dit. Derfor er disse bygningene flyttet til et flomsikkert område. Forsikringen dekket kostnadene til flytting og gjenoppføring av fiskebua som var den mest truede bygningen.

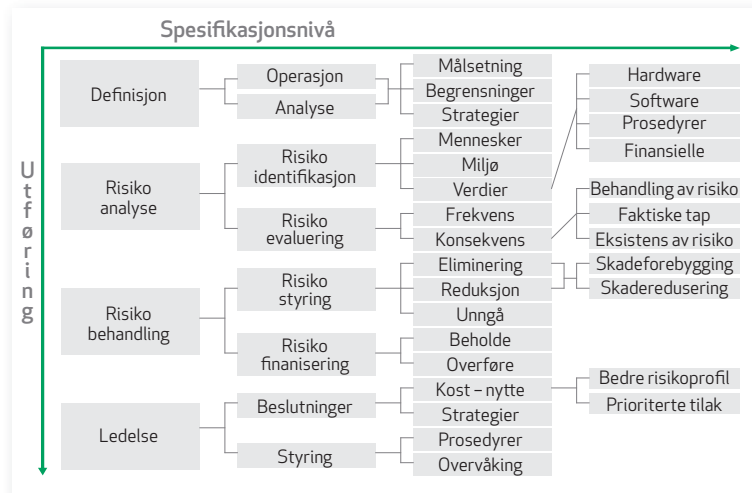
MUSEENES DEKNINGSBEHOV

- Risk Management prosessen

Risk Management (RM) som metode gir en systematisk museene kan bruke til en gjennomgang av sin risikosituasjon. Som utgangspunkt er teorier om risikostyring gode for å skape bevisstgjøring av hvilke interesser man ønsker å sikre eller forsikre. Dette vil også kunne bidra til at alle museer får en felles metode for valg av forsikringsdekningen, noe som gjør samarbeid og sammenligning lettere. RM prosessen må imidlertid tilpasses museenes spesielle behov og målsetninger. Dette er tema i det følgende.

Risk Management i tilknytning til skaderisiko beskrives noe ulikt i den økonomiske litteraturen, uten at forskjellene antas å være av vesentlig betydning ved praktisk anvendelse av metoden. Her velger jeg å dele prosessen inn i fire hovedtrinn: definisjon og formål, risikoanalyse, risikobehandling og nytte-/kostnadsvurde-

ring.⁸⁰ Hvert trinn kan igjen deles inn i mindre deler avhengig av ønsket grad av spesifisering. Prosessen og dens ulike spesifiseringsnivåer kan illustreres slik:⁸¹

80 Denne inndelingen er primært inspirert av Aarset. Presentasjonen av prosessen er også inspirert av Wilhelmssen som anvender prosessen med forsikringsrettslig tilnærming.

81 Figuren er hentet fra Aarset s. 13. Terminologien og inndelingen til Aarset er ikke alltid sammenfallende med min, som i betydelig grad også er inspirert av Wilhelmssen og tilpasset museumssektoren.

Trinnene i prosessen har en naturlig rekkefølge, men det er ikke alltid skarpe skiller mellom dem. Elementene i prosessen kan ansees som deler av en samlet helhetsvurdering som må foretas konkret ved det enkelte museum.

Den fremstilling som følger, må sees på som et utgangspunkt og en generell veiledning som nødvendigvis må bli nokså nyansert.

4.1 Definisjon og formål

Det første steg i en Risk Management-prosesser er å skaffe seg en riktig forståelse av hvorfor den virksomheten som skal analyseres, utføres, og hva som er formålet med bruken av RM prosessen. Prosessen skal her lede til hensiktsmessig forsikringsdekning med særlig fokus på forsikring av museumssamlinger (løsøre og bygninger).

RM er en ledelsesfunksjon og bør utføres i tråd med de målsetninger virksomheten som sådan har.⁸² Det forekommer selvsagt individuelle variasjoner i målsetningene for de enkelte museer. Her baseres fremstillingen hovedsakelig på ICOMs definisjon og skillet mellom de ulike museumstypene, se foran under punkt 1.3.1.

4.2 Analyse av risiko

Forsikring er overføring av risiko for tap av en økonomisk interesse. For å vurdere behovet for slike overføringer må risikoelementene ved virksomheten identifiseres og måles.

4.2.1 Identifisering av risiko

En risikoanalyse begynner med identifisering av risikosensitive områder i virksomheten for deretter å kartlegge farene som truer, og de mulige tap som kan oppstå. Dette gjennomføres ved en systematisk og kontinuerlig prosess for å avdekke mulige skadevoldende situasjoner innenfor virksomheten.

Punktene 4.2.1.1 til og med 4.2.1.4 omhandler risikosensitive områder, mens punktene 4.2.1.5 til og med 4.2.1.7 omhandler kartlegging av farer og tapsmuligheter.

4.2.1.1 Publikums møte med samlingene

Det åpenbare risikofølsomme virksomhetsområdet til et museum er publikums møte med samlingen. Samlingen utgjør gjerne museets største verdi. I tillegg kan samlingsobjektene være skjøre, små eller ømfintlige overfor ytre påvikninger av ulik art. At publikum kommer i nær kontakt med utstillingsgjenstandene er ofte viktig for gjennomføring av den formidling museer ønsker jf. museumsdefinisjonen. Publikums atferd kan være uforutsigbar og store folkemasser kan samles i museene. Måling av ulike farers evne til å påføre museet interessetap i møte mellom publikum og museum vil derfor stå sentralt i de aller fleste museers risikoanalyse. Dette risikofølsomme området skiller museer fra annen virksomhet.

4.2.1.2 Transport og montering/demontering av samlingene

Transport og montering/demontering av samlingsobjekter representerer naturlig også en særlig risiko.

⁸² Jf. Aarset, s. 25-26 og Wilhelmsen, s. 301.

4.2.1.3 Dokumentasjon/kompetanse

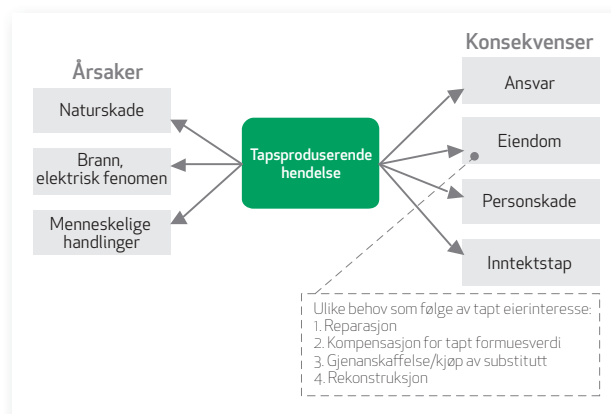
I tilknytning til samlingene er det svært viktig for museene å ha utfyllende dokumentasjon om museumsobjektene. Slik dokumentasjon er ofte en viktig del av det som formidles til publikum og avgjørende ved forskning. Katalog og arkiver kan således utgjøre en uunnværlig ressurs for museet, og derfor et risikosensitivt område ved museumsvirksomheten.

4.2.1.4 Ansattes tilgang og kontroll over museets ressurser

Erfaringer viser at museene i betydelig grad har hatt problemer med tap som følge av uredlige ansatte.⁸³ Økonomisk underslag og tyveri og medvirkning til tyveri av museumsgjenstander har forekommet og ført til store tap. På grunn av manglende intern kontroll og oversikt over samlinger har museene gjerne store problemer med å avdekke lovbruddene og å identifisere gjerningspersonene.

4.2.1.5 Generelt om farer og tapsmuligheter

Når de risikoutsatte områdene er identifisert, er neste skritt å finne frem til de farer som kan utløse skade, og hvilke interesser som påvirkes som følge av en slik skade. Forholdet mellom de to leddene, fare og tap (tapt interesse), kan fremstilles ved et tankekart som det i spalten til høyre:

Til hjelp for kartlegging av fare og tapsmuligheter kan virksomheten eventuelt benytte en sjekkliste over samtlige tap som kan oppstå i en bedrift. En slik liste kan være publisert for eksempel av et forsikringsselskap, og kan i så fall tjene som utgangspunkt for en undersøkelse av hvilke av de angitte hendelser den enkelte bedrift er eksponert mot. Alternativt kan bedriften sette opp sin egen liste og benytte denne som grunnlag for en kontinuerlig analyse av skademulighetene.⁸⁴

4.2.1.6 De viktigste farer

De antatt største farer for museer i prioritert rekkefølge (største fare først):⁸⁵

1. Brann
2. Vann
3. Utro tjenere
4. Hendelige uhell
5. Tyveri/ran
6. Hærverk

⁸³ Dette problem er vanskelig å dokumentere idet sakene gjerne hemmeligholdes og er et «ikke-tema» selv i de museene som rammes. Problemets eksistens bekreftes av Jon Birger Østby, direktør i ABM-utvikling.

⁸⁴ Wilhelmsen, s. 309.

⁸⁵ Basert på generell og skjønnsmessig vurdering fra ABM-utvikling ved direktør Jon Birger Østby.

4.2.1.7 Tapmuligheter ved skade på eller tap av samlingsobjekt

Museenes potensielle tap kan inndeles i følgende kategorier:

- Tap av et objekts kapitalverdi
- Driftstap (for eksempel tapte billettinntekter)
- Erstatningsansvar overfor en tredjeperson

I det følgende behandles kun tap av objektiv kapitalverdi tilknyttet samlingsobjekt ettersom museumsspesifikke forhold her særlig gjør seg gjeldende.

Det økonomiske tapet, kostnaden, som det er aktuelt å forsikre seg mot, bør begrenses til det subjektive behov som kan tenkes å oppstå som følge av et forsikringstilfelle. Det vil ikke være hensiktsmessig å forsikre en økonomisk interesse hvis tap ikke fører til behov for økonomisk kompensasjon, subjektivt sett. Det betales uhensiktsmessig høy forsikringspremie dersom en utbetaling vil overstige museets behov.

Der den økonomiske kostnad et tap objektivt sett innebærer, ikke fører til en tilsvarende utbetaling, kan det tenkes at museets økonomiske behov som følge av tapet er lavere enn kostnaden.

Som eksempel kan tenkes totaltap av Munch-malerier ved Munch-museet. Objektivt sett representerer omsetningsverdien av maleriene umiddelbart før skaden et økonomisk tap for museet. Subjektivt sett kan det imidlertid tenkes at museet ikke verdsetter tapet like høyt økonomisk. Dette kan tenkes hvis det ikke er mulig (eller mulig, men ikke ønskelig for museet) å skaffe et substitutt for det tapte objektet, og museet heller ikke møter økonomiske forpliktelser eller får andre økonomiske behov som følge av forsikringstilfellet.

For museene kan tap av samlingsobjekter være en slik situasjon som utløser et økonomisk behov som er lavere enn det tapet museet objektivt sett påføres. Følgelig kan det være grunn til å begrense en eventuell forsikringsutbetaling til ikke å overstige museets behov. Det blir således viktig å identifisere museenes individuelle dekningsbehov i forhold til det enkelte samlingsobjekt ved et eventuelt tap. I det følgende vil jeg fremheve noen generelle bemerkninger i forhold til dette.

1. Restaurering/konservering.(=reparasjon)

Ved mindre skader på et museumsobjekt vil museet ønske å restaurere/konservere gjenstanden. Museet kan således hevdes å ha en *reparasjonsinteresse* der restaurering/konservering er hensiktsmessig.

2. Omsetning

Museene er permanente og skal sikre og bevare samlingene. Det vil, som hovedregel, da være formålsstridig å selge deler av samlingen. Dette følger også av ICOMs museumsetiske regelverk punkt 2.16:

«Museumssamlinger er fellesarv som ikke kan behandles som realiserbare verdier.»

ICOMs museumsetiske regelverk utelukker imidlertid ikke salg av samlingsobjekter jf. punkt 2.12 til 2.17. Museenes stiftelsesvedtekter kan imidlertid avskjære salgsadgangen helt, og slik er det ved for eksempel Nasjonalmuseet.⁸⁶

Generelt er det lite aktuelt for museene å realisere verdien av et samlingsobjekt ved salg, uavhengig av

⁸⁶ Jf. Nasjonalmuseets vedtekter § 7.

den rettlige adgangen. Dette kan uttrykkes som at museene ikke har *omsetningsinteresse* i tilknytning til samlingsobjektene. Ettersom museet ikke innretter seg på å ha tilgang på objektets omsetningsverdi, vil tap av objektet ikke utløse behov for å få kompensert den tapte omsetningsverdi.

Synet om at markedsverdien ikke reflekterer museenes behov for kompensasjon ved skade, støttes også av et internasjonalt studium.⁸⁷ Det fremholdes her at museene ved utlån ikke bør kreve forsikring med verdivurdering som svarer til markedsverdi, men at det bør avtales såkalte «moderation agreements» ettersom «these institutions pursue objectives that are patrimonial rather than commercial».⁸⁸

Museenes økonomiske interesse i samlingene bør på bakgrunn av det overstående ikke knyttes til omsetningsverdien direkte.

3. *Innkjøp av substitutt*

Museene kan imidlertid ha interesse i å gjenanskaffe et tilsvarende objekt. Selv om museumsobjekter er unike, vil tapet i enkelte tilfeller kunne erstattes ved kjøp av et annet objekt som substitutt for det tapte. Dette kan kalles en *substituttinteresse* tilknyttet objektet. For eksempel vil et kunstmuseum som taper et maleri, kunne erstatte tapet med et annet maleri av samme kunstner eller fra samme tidsperiode og av tilsvarende betydning. Således vil samlingen totalt sett ha den

samme verdi for museet før og etter forsikringstilfellet, og da er tapet erstattet.

Enkelte museumsobjekter lar seg ikke erstatte på denne måten, og da har ikke museet noen substituttinteresse. Dette gjelder først og fremst de helt enestående objekter. I andre tilfeller vil museet ikke ha behov for et substitutt fordi museet allerede har flere tilsvarende objekter. Det enkelte museums substituttinteresse må avgjøres konkret og i forhold til den enkelte museumsgjenstand.

Substituttinteressen kan verdsettes med utgangspunkt i omsetningsverdien av det tapte objektet ettersom et tilsvarende objekt skal kunne kjøpes i omsetningsmarkedet. Ved kjøp av kunst og kulturhistoriske gjenstander vil det i tillegg påløpe kostnader i forbindelse med forundersøkelser og transaksjonskostnader i form av for eksempel auksjonsgebyrer. Substituttinteressen bør således verdsettes noe høyere enn det tapte objektets markedsverdi.

4. *Rekonstruksjon*

Rekonstruksjon av et tapt objekt kan være ønskelig som alternativ til innkjøp av et tilsvarende objekt (= substitutt). Rekonstruksjon antas ikke å være aktuelt for kunstobjekter, men erfaring viser at kulturhistoriske museer kan ha slik *rekonstruksjonsinteresse*.⁸⁹

Verdien av rekonstruksjonsinteressen settes til kostnadene ved å lage en rekonstruksjon. Denne kostnaden kan være enten høyere eller lavere enn omsetningsverdien av det tapte. Rekonstruksjon forutsetter tilstrekkelig dokumentasjon av objektet.

87 Jf. *Study no. 2003-4879*. Ordered by the European Commission to inventory national systems of public guaranties in 31 countries (heretter *Study no. 2003-4879*), s. 184.

88 Jf. *Study no. 2003-4879*, s. 184. Utlåners tillit til tilfredsstillende sikkerhet under transport og utstilling hos låntaker fremheves som en forutsetning for å få i stand slike moderasjonsavtaler.

89 Denne slutning er basert på samtaler med ABM-utvikling ved direktør Jon Birger Østby.

5. *Andre behov som følge av skade/tap*
Også andre økonomiske behov som følge av et forsikringstilfelle enn reparasjon, anskaffelse av substitutt og rekonstruksjon, kan tenkes for museer. Dette kan være sikkerhetsoppgraderinger, psykologisk støtte til publikum og ansatte, kompensasjon for tapt omdømme osv. Behovet må identifiseres konkret og være det enkelte museums subjektive økonomiske behov.

4.2.2 *Evaluering av risiko*

Når man har identifisert bedriftens eksponeringer mot forskjellige typer risiko, farer og tapsmuligheter, oppstår spørsmålet om kvantifisering av risikoen.⁹⁰ Hensikten med dette avsnittet er å presentere ulike aspekter ved evaluering av risiko med tanke på å gi en forståelse for innholdet av risikobegrepet i forhold til en Risk Management-prosess.

Folk er ofte enige om hvor alvorlig en risiko er, men uenige i hvordan den skal måles.⁹¹ Det er mange ulike aspekter ved risikobegrepet, og det er ulike syn på hvilke aspekter som skal reflekteres i risikomålingen, og hvordan aspektene skal vektes.

Definisjonen av risiko som variasjonen i de utfall som kan inntreffe i en gitt periode og i en gitt situasjon, er en vanlig presisering av økonomisk risiko i et risikostyringsperspektiv.⁹² Variasjonen regnes ut ved hjelp av statistisk metode og kan uttrykkes ved varians eller standardavvik. Høyt standardavvik betyr stort gjennomsnittlig

avvik fra forventningsverdien, og derfor høy usikkerhet/risiko. Ved økt antall risikoeksponeringer reduseres det totale standardavviket fordelt på antall risikoeksponeringer. Dette omtales som risikoutjevning på bakgrunn av «de store talls lov» og kan hevdes å begrunne forsikringsbransjens eksistens.⁹³ Den samme risikoen representerer større usikkerhet for den enkelte, som har få risikoeksponeringer, enn for et forsikringsselskap, som har mange risikoeksponeringer. Forholdene ligger da til rette for at risikooverføring mot vederlag er lønnsomt for begge parter.

Variasjon i mulige utfall er ikke det eneste aspekt av betydning ved risikoevaluering for et museum. Museet ønsker ikke bare å kvantifisere risikoen ut fra objektive kriterier, men også vurdere subjektive forhold av betydning for verdien av å ikke bære den aktuelle risiko. Slik risikoevaluering må ta hensyn til de konsekvenser en risiko-realiserings vil kunne få for det enkelte museum.

«Down side»-risiko (ruinrisiko) defineres som sannsynligheten for at resultatet faller under en gitt økonomisk tålegrense.⁹⁴ Her måles altså risikoen i forhold til virksomhetens økonomi og evne til å bære økonomisk risiko. «Down side»-risikoen uttrykkes ved summen av sannsynlighetene for alle utfallene som ligger under tålegrensen. Vurderes virksomhetens tålegrense til 1.000.000 kr årlig, er ruinrisikoen alle sannsynlighetene for tap over 1.000.000 kr årlig. Ved å skille ut ruinrisikoen kan denne vurderes som særlig viktig idet den truer virksomhetens eksistens.

Vurderingen av ruinrisiko og valget av tålegrense

90 Wilhelmson, s. 309.

91 Aarset, s. 113. Se også Fischhoff, B. *Managing risk perceptions*, Issues in Science and Technology, 1985.

92 Wilhelmson, s. 313.

93 Om de store talls lov: se Wenstøp, s. 100-104 og Wilhelmson, s. 319 og s. 323-324.

94 Wilhelmson, s. 315.

for «ruin» har også en side til risikoaversjon og evne til selvassuranse, som behandles under.⁹⁵

4.3 Risikobehandling

4.3.1 Ulike former for behandling av risiko

I forsikringsteori fremholdes gjerne tre alternative måter å behandle risiko på:⁹⁶

1. Kontrollering/eliminering⁹⁷
2. Finansiering av tapsrisiko ved forsikring
3. Finansiering av tapsrisiko over eget budsjett; selvassuranse.

Forsikring som finansieringsalternativ anbefales brukt når eliminering eller kontroll av risiko er for kostbart eller teknisk umulig, og risikoen samtidig er for stor til å kunne dekkes over eget budsjett.⁹⁸

I praksis vil man som regel velge en kombinasjon av alle tre behandlingsformer. Eksempelvis etterstrebes og oppnås reduksjon av brannrisiko ved tiltak som for eksempel sprinkling. Forsikring tegnes kanskje for den gjenværende brannrisikoen, men med et element av selvassuranse ved for eksempel en avtalt egenandel.

Enhver form for avgrensning av forsikrings-selskapets ansvar i forsikringsavtalen kan sies å representere en form for fordeling av risiko mellom partene i forsikringsforholdet.⁹⁹ Slike avgrensninger kan gjelde objektive betingelser for at forsikringsselskapet overhodet er ansvarlig

eller forutsetninger for ansvaret knyttet til sikredes subjektive forhold, for eksempel regler om forsettlig fremkallelse av forsikringstilfellet, fareøkning og sikkerhetsforskrifter. Alle disse former for avgrensning av forsikringsselskapets ansvar innebærer at den gjenværende risikoen forblir hos forsikringstakeren. Slik egen risiko betegnes som finansiering av risiko over eget budsjett eller selvassuranse i denne fremstillingen og omfatter altså langt mer enn den avtalte egenandel, som gjerne er det man forbinder med forsikringstakers egenrisiko etter forsikringsavtalen.¹⁰⁰

Vurderingen av hvordan de ulike risikobehandlingsmetodene skal kombineres, er en sammensatt og komplisert vurdering hvor en rekke forskjellige faktorer spiller inn. Vurderingstemaene kan inndeles slik: For det første er det et spørsmål om hva man ønsker å oppnå med forvaltningen av risiko og virksomhetens holdning til risiko. Deretter er det et spørsmål om hva man maksimalt kan godta av egenrisiko på bakgrunn av den økonomiske tålegrensen. Og til slutt må det foretas valg mellom forskjellige dekningsalternativer på bakgrunn av den nytte som kan oppnås gjennom forsikring sammenholdt med kostnadene.

En gjennomgang av disse spørsmål søker å lede til en optimal kombinasjon av risikobehandlingsmetodene, sett fra virksomhetens side.

Men rettsregler setter en del skranke for valgfriheten på dette punkt. Den løsning man

95 Se punkt 4.3.4 og 4.3.5.

96 Wilhelmsen, s. 299.

97 Dette kan gjøres ved tiltak som reduserer sannsynligheten/frekvensen knyttet til en risiko, redusere konsekvensen/tapet knyttet til en risiko eller tiltak som gjør at man unngår eller eliminerer risikoen. Se Aarset, s. 175 flg.

98 Wilhelmsen, s. 299-300.

99 Wilhelmsen s. 27.

100 Krf. «egenrisiko» slik Wilhelmsen definerer begrepet; «i motsetning til andre former for begrensninger i forsikringsselskaps dekningsplikt, for eksempel unntak for skader som skyldes visse objektive farer eller subjektive forhold, innebærer en klausul om egenrisiko med andre ord at forsikringstakeren selv må dekke et nærmere avtalt pengebeløp i forbindelse med de skader eller tap som oppstår.» Jf. Wilhelmsen, s.3.

har kommet til, må derfor justeres til den mest optimale løsning innenfor rammen av rettsreglene. Eksempler på skranker for frihet til å velge risikobehandlingsmetode kan være statens selvassuransesprinsipp og obligatoriske forsikringer som yrkesskadeforsikring, obligatorisk tjenestepensjon og bilansvarsforsikring.

4.3.2 Virksomhetens målsetning

Målsetningen for risikostyringen (risk management) blir i teorien angitt som “to minimize the adverse effects of pure risk at a minimum cost consistent with the firm... goals or objectives”.¹⁰¹ Minimering av de samlede kostnader forbundet med risiko må altså skje innenfor rammene av virksomhetens generelle målsetninger. Blant de målsetninger som vanligvis nevnes i økonomisk teori, er det særlig hensynet til fortjeneste, vekst og solvens som fremheves.¹⁰²

Fortjenestemålsetningen tilsier at man velger den risikobehandling som gir lavest forventede kostnader. Således vil man bare gjennomføre risikoreducerende tiltak i den grad reduksjonen i forventede tap overstiger kostnaden ved tiltaket. Fortjenestehensynet fører til at det forholdet mellom egenrisiko og forsikring som gir de laveste forventede kostnadene, velges.

Ønsket om vekst kan føre til at det er viktigere å sikre fremtidig vekst enn å oppnå lavest mulig kostnader ved risikostyringen. Således kan forsikring være hensiktsmessig selv om forventede kostnader er høyere enn ved selvassuransse. Dette fordi forsikring kan frigjøre kapital som ved

selvassuransse er avsatt til å dekke tap ved uforsikret skadetilfelle, og denne kapitalen kan finansiere vekst.

Solvens kan defineres som virksomhetens evne til å betale regninger etter hvert som de forfaller.¹⁰³ Et ønske om å beskytte virksomheten mot insolvens betyr med andre ord å maksimere sannsynligheten for å kunne dekke sine forpliktelser (i tide) og dermed sikre fortsatt drift. Man er da villig til å betale mer for å unngå usikkerheten som ligger i å kunne bli rammet av et plutselig tap. Risikoreducerende tiltak vil i denne situasjonen være en naturlig måte å behandle risiko på, også selv om kostnadene overstiger summen av reduksjon i forsikringspremier og forventede tapkostnader. Den resterende risiko behandles gjerne med forsikring og vilkår som gir lav egenrisiko. Med solvensmålsetningen følger gjerne risikoaversjon.

Museene skiller seg fra ordinær næringsvirksomhet ved at målsetningene er annerledes. Det alminnelige hovedformål ved næringsvirksomhet er maksimal fortjeneste, men dette er ikke tilfellet for museer som per definisjon er ikke-kommersielle. Likevel vil fortjenestehensynet gjøre seg gjeldende ved at reduserte kostnader ved risikostyring gir mulighet for økt ressursbruk innen andre områder, for eksempel forskning.

Museene har et klart innslag av vekstmålsetninger jf. museumsdefinisjonen. Museene ønsker å formidle noe til omverdenen. Dette innebærer at høye besøkstall som målsetning rekker utover den inntekt det medfører. Et tap som fører til reduserte besøkstall, vil således normalt representere en

101 Williams og Heins, s. 16 og Wilhelmssen, s. 301.

102 Wilhelmssen, s. 301.

103 Forstått slik at insolvens foreligger ved kombinasjonen av insuffisiens (underbalanse) og illikviditet (sviktende betalings-evne).

større ulempe enn de reduserte billettinntektene. Dersom risikoreduserende tiltak kan redusere faren for midlertidig stenging, vil det derfor kunne være ønskelig selv om midlertidig stenging ikke representerer et økonomisk tap (sparte kostnader overstiger tapte billettinntekter).

Solvensmålsetningen preger museene sterkt. Museer er per definisjon permanente institusjoner, og insolvens kan være en trussel mot museenes eksistens. Underskudd og negativ vekst vil da være å foretrekke fremfor insolvens og konkurs/nedleggelse. Slik vil det ikke være ved ordinær næringsvirksomhet der eierne vil foretrekke nedleggelse fremfor å la egenkapitalen svinne hen sakte, men sikkert. Dette taler for at museer bør ha lavere egenrisiko enn den typiske bedrift og i større grad forsikre sine risikoer.

4.3.3 *Bevaring som særlig målsetning*

I tillegg til de nevnte målsetningene, fortjeneste, vekst og solvens, har museer blant annet et formål om å bevare samlingene jf. definisjonen og ICOMs museumsetiske regelverk. Selv om et skadetilfelle ikke fører til at museets alminnelige aktiviteter forstyrres i vesentlig grad, og solvensmålsetningen oppfylles, vil det kunne medføre et vesentlig brudd med museets målsetning om å bevare museumsgjenstandene. Museenes formål om å bevare gjenstandene tilsier derfor behandling av risiko ved kontrollering/reduisering av risiko i større grad enn solvenshensynet tilsier.

Ettersom bevaring er et overordnet museumsformål, kan det hevdes at risikostyringsmetoden reduisering/kontrollering ikke kan sammenlignes med forsikring og selvassuransé idet en slik sammenligning innebærer at man holder gjennomføringen av

et museumsformål opp mot et underordnet fortjeneste-/vekst-/solvensformål. Det må likevel være en økonomisk terskel for hvor kostbare bevarings- og sikringstiltak som skal gjennomføres. Bevaringsformålet tilsier at terskelen er høyere enn solvens, vekst- eller fortjenestehensynet begrunner.

Prioritering av sikrings- og bevaringstiltak må vurderes i forhold til andre museumsformål. Prioritering av forsikring fremfor sikkerhetstiltak vil således kunne velges i tråd med museumsdefinisjonen og føre til økt tapsrisiko, for eksempel for å frigjøre forskningsmidler eller fremme formidling som hemmes av sikringstiltak. Dette er imidlertid ikke en beslutning som kan baseres på tradisjonelle teorier om RM, men må fattes på bakgrunn av museumsfaglige prioriteringer.

På bakgrunn av det overstående vil risikoreduserende tiltak ikke vurderes i forhold til forsikring og selvassuransé i det følgende. Risikoredusering vil ved museer generelt prioriteres fremfor finansiering av risiko. Hvor museets økonomiske tålegrense for sikkerhetstiltak skal gå, må vurderes på bakgrunn av prioritering mellom museets overordnede målsetninger. Denne vurdering blir således museumsfaglig og utenfor forfatterens kompetansefelt.

4.3.4 *Holdning til risiko*

Som nevnt er vekst og solvensmålsetninger mer fremtredende for museer enn fortjenestemålsetningen. Dette tilsier at forsikring kan være et bedre valg enn selvassuransé også der selvassuransé gir lavere forventede kostnader. At man er villig til samlet å betale mer enn det forventede tap for å unngå usikkerheten, betegnes som risikoaversjon. Selv om nåverdien av

forsikringspremiene er høyere enn nåverdien av forventet tap, kan en rasjonell forsikringstaker ønske å tegne forsikring når det foreligger risikoaversjon.

Risikoaversjon må kunne sies å være et typisk trekk ved museers holdning til risiko ettersom de har til formål å være permanente (i prinsippet evigvarende) og formidle (underforstått til flest mulig) og bevare og sikre samlingene. Disse formålene er ikke forenlige med et ønske om risiko. Solvensmålsetningen preger museer, og med denne målsetting følger som regel negativ holdning til risiko.¹⁰⁴

4.3.5 Økonomisk ramme for evne til selvassurans

Ettersom museer ikke alene lar seg lede av hensynet til maksimal forventet fortjeneste, kan målsetningene om solvens og vekst tilsi at det bør oppstilles økonomiske begrensninger for hvor stor risiko man kan dekke over eget budsjett, det vil si virksomhetens evne til å absorbere skadekostnader ved hjelp av egne eller lånte midler uten at de normale aktiviteter forstyrres i vesentlig grad.¹⁰⁵ Hvor robust virksomheten ansees for å være i denne sammenheng, kan vurderes etter nettoverdi (soliditet), likviditet og inntjenings- evne. Dette er en utpreget økonomisk vurdering og behandles her overfladisk.

Museumssamlinger er fellesarv som ikke kan behandles som realiserbare verdier.¹⁰⁶ Museums- samlingene representerer således verdier som ikke er egnet for å dekke eventuelle tap. Verdien av museumssamlingene bør derfor utelates i en

104 Jf. punkt 4.3.2 foran.

105 Wilhelmsen, s. 304.

106 Jf. *ICOMs museumsetiske regelverk*. I: ABM-skrift 29, 2006 (heretter ICOMs museumsetiske regelverk) punkt 2.16.

soliditetsvurdering i forbindelse med fastlegging av et museums evne til egenrisiko. Enkelte museer eier driftsbygninger som kan pantsettes og dermed bidra til pulverisering over tid av et tap. Forøvrig har museene normalt ikke verdier av betydning som kan benyttes til tapsdekning.

De fleste museers hovedinntektskilde er offentlige tilskudd, og inntektene går for en stor del til lønnskostnader.¹⁰⁷ Generelt må det derfor kunne antas at de fleste museer har lav inntjenings- evne og relativt dårlig likviditet. Dette henger sammen med museenes ikke-kommersielle formål.

Samlet er museenes økonomi generelt lite fleksibel, og museene er dermed dårlig egnet til å dekke uforutsette tap over eget budsjett.

4.4 Nytte-/kostnadsvurdering av kombinasjonen mellom forsikring og egenrisiko

Nytten av å overføre risiko må vurderes i forhold til den merkostnad man betaler for overføringen sammenlignet med å bære risikoen selv.¹⁰⁸ Dette er først og fremst et spørsmål om grad av risikoaversjon. Men også andre fordeler og ulemper i forholdet mellom selvassurans og forsikring kan tenkes. Dette leder til en bredere nytte-/kostnads- vurdering av forholdet mellom selvassurans og forsikringsdekning.

Spørsmålet om forsikringsalternativets lønnsomhet avhenger generelt av tre forhold. For det første er det spørsmål om hvilken nytte som kan oppnås gjennom forsikring. For det andre er det

107 Jf. Museumsstatistikken 2006, s. 85-86.

108 Med andre ord: Nyttien ved forsikring må oppveie differansen mellom forventet kostnad ved selvassurans og kostnadene med forsikringspremie.

spørsmål om hva forsikringen koster. Og til slutt er det spørsmål om hvordan skattereglene påvirker de forskjellige elementene i vurderingen. Vurderingen må gjøres konkret. I det følgende vil jeg kun peke på noen generelle momenter ved vurderingen. Skattemessige forhold behandles ikke.

4.4.1 Nytte

Fordeler ved forsikring:¹⁰⁹

1. dekning av skader som oppstår
2. reduksjon i finansiell usikkerhet (forutsigbarhet)
3. fritakelse av omkostninger som ellers ville påløpt i forbindelse med finansieringen av risikoen (kapitalbinding)
4. forsikringsselskapets ytelser i forbindelse med skadeoppgjør og skadeforebyggende arbeid (kompetanse ved skade, forebygging, insentiv til å redusere/kontrollere risiko)

For museer er det grunn til særlig å fremheve punkt 4 ettersom kontroll/eliminering av risiko er et overordnet mål i forhold til finansiering av risiko. Forsikringsselskapene vil gjerne sette vilkår om enkelte risikoreduserende/kontrollerende tiltak (sikkerhetsforskrifter) som for eksempel vakt-hold, låsing, røykvarslingsanlegg og lignende.¹¹⁰ Således vil forsikringsselskapet kreve at viktige risikoreduserende tiltak gjennomføres. Der det ikke oppstilles vilkår om slike tiltak, vil tiltakene kunne føre til reduksjon i forsikringspremie, og man sikrer således et insentiv for gjennomføring av lønnsomme risikoreduserende tiltak. Ved

selvassuransse risikerer man imidlertid lettere at sikrings og bevaringstiltak «går i glemmeboken». Det kan således hevdes at man har en større sannsynlighet for at det eksisterer ulønnsom risiko ved selvassuransse enn forsikring. Dette vil for museer kunne fremstå som et tungtveiende argument for å velge forsikring fremfor selvassuransse.

4.4.2 Kostnad – beregning av forsikringspremie¹¹¹

Enkelte risikoer er særlig vanskelige for et forsikringsselskap å kontrollere, vurdere og evaluere. Dette kan ha sammenheng med at forsikringstaker/sikrede i stor grad vil kunne påvirke risikoen.

Som eksempel kan nevnes risiko knyttet til fare for økonomisk underslag fra ansatte. Dette vil antagelig være en risiko selskapene er mindre villige til å overta ettersom den er vanskelig å måle, og det er vanskelig å konstatere når et forsikrings-tilfelle foreligger, i tillegg til at forsikringstaker/sikrede er nærmere de ansatte og derfor er særlig mye bedre egnet til å kontrollere denne risikoen enn et forsikringsselskap. Underslagsforsikring oppleves ofte som dyrt av disse grunner.

Forskjellige deler av den risiko museene ønsker å forsikre, kan altså vurderes ulikt av forsikringsselskaper med tanke på størrelsen av forsikringspremien i forhold til risikoens størrelse på museets hånd. De risikoer museet har god mulighet til å kontrollere, vil derfor ofte oppleves som dyre å forsikre ettersom museet mister intensiv til risikoreduksjon ved risikooverføringen, og forholdene dermed ligger til rette for at forventet tap

¹⁰⁹ Wilhelmsen, s. 331-334.

¹¹⁰ Se punkt 5.3.2 om sikkerhetsforskrifter.

¹¹¹ Se Aarset punkt 6.2.3 om premieberegning i skadeforsikring generelt.

blir større på selskapets hånd som følge av overføringen.

4.5 Oppsummering

I henhold til teorier om risikostyring kan det etter dette konkluderes med at museers formål tilsier utstrakt bruk av risikoreduserende og risikokontrollerende tiltak også der kostnaden overstiger forventet kostnad ved forsikring og selvassuransse. Ettersom bevaring er et formål ved denne type virksomhet, jf. ICOMs museumsdefinisjon, kan ikke risikoredusering/-eliminering direkte sammenlignes med de andre risikostyringsmetodene; forsikring og selvassuransse.

Museene er i liten grad preget av fortjeneste som målsetning. Vekst synes å være et klart mål for museer, men det er solvensmålsetningen som i størst grad gjør seg gjeldende. I tillegg kjennetegnes museene av risikoaversjon. Museer har typisk en økonomi som gjør dem dårlig egnet til å dekke uforutsette utgifter, blant annet fordi samlingsverdiene ikke kan benyttes til tapsdekning. Dette taler for utstrakt bruk av forsikring som risikofinansieringsmetode og behov for dekning med lav egenrisiko.

Det er imidlertid bare risiko knyttet til museets subjektive økonomiske interesse i tilknytning til forsikringsgjenstanden museet vil ha behov for å overføre ved forsikring. Når det gjelder museums-samlingene, er identifisering av denne subjektive økonomiske interessen sentralt og særegent på grunn av museenes virksomhetsformål og egenart. Museenes økonomiske interesser i museums-gjenstandene kan i noen tilfeller være lavere enn markedsverdien av objektene ettersom museums-samlingene ikke ansees som realiserbare verdier

av museet selv. Typiske subjektive behov som følge av skade knyttet til museumsgjenstander er reparasjon (=konservering/restaurering), innkjøp av tilsvarende objekt (substitutt) eller rekonstruksjon. Det enkelte museum må selv ta stilling til hva det økonomiske behovet vil beløpe seg til ved et eventuelt forsikringstilfelle.

I forhold til å bære risikoen selv vil museer, i tillegg til dekning ved skade, redusert finansiell usikkerhet og redusert kapitalbinding, kunne ha nytte av at forsikringsselskaper har kompetanse innen risikokontrollering og ofte stiller krav til risikoreduserende tiltak. Premieberegningstoder tilsier at de risikoer museet i liten grad har mulighet til å kontrollere, antagelig er de gunstigste å finansiere ved forsikring sammenlignet med selvassuransse.

Som generell konklusjon kan det fremholdes at museer i større grad enn alminnelig næringsvirksomhet har behov for å finansiere risiko ved forsikring i stedet for å bære risiko som selvassurandør. Museer bør derfor tegne forsikringer, og velge dekning som med lav egenrisiko. Det er imidlertid ikke hensiktsmessig at forsikringen fører til en eventuell erstatningsutbetaling som overstiger museets subjektive økonomiske behov som følge av forsikringstilfellet.

BRANNEN I VIKASTUA

I juni 1975 var det brann i Vikastua på Trøndelag Fokemuseum, Sverresborg i Trondheim. Selve ildspåsettelsen skjedde innendørs, etter innbrudd. Brannstifteren åpnet kjellerlemmen, gjorde opp bål under den og la lemmen halvveis over. Dette var effektivt, og ilden fikk raskt godt tak.

Bildene viser at huset ble sterkt skadet. Hadde det vært et ordinært hus ville det vært ansett som totalskade. Siden huset var regnet som særlig verdifullt ble det besluttet å gjenreise det. Vegg-tømmeret kunne hølves ned og brukes igjen, mens gulv, taktrø og det aller meste av møbleringen måtte lages på nytt. Dette gjaldt også dekorasjonsmalingen. Denne kunne heldigvis gjenskapes fordi nesten alt var godt dokumentert.

Forsikringen var heller skral og forsikringssummen dekket trolig under halvparten av restaureringsutgiftene. Hele museet var, som de fleste andre museene, underforsikret. Årsaken til det var dels dårlig økonomi og vilje til å prioritere betaling av forsikring, dels at realverdiene ikke var skikkelig gjennomtenkt og vurdert. Det fantes ikke noe system for rutinemessig justering av verdiene. Kostnadene til gjenanskaffelse er ofte vanskelig å fastslå. Ofte er det helt unike og uerstattelige gjenstander som går tapt.

Selv om denne hendelsen skjedde for over 30 år siden, illustrerer den viktige problemstillinger i forhold til forsikring av museer og deres samlinger. Brannforsikringen ved norske museer er i dag langt bedre enn den var på Sverresborg i 1975, men verdisetning av bygninger og gjenstander er fortsatt en stor utfordring for museene når de skal inngå forsikringsavtaler.

Alle foto: Trøndelag Folkemuseum.

Valg av forsikringsdekning

FOR MUSEUMSSAMLINGER

Valg av forsikringsdekning må, i likhet med fastleggelse av dekningsbehovet, avgjøres konkret for det enkelte museum. Hensikten med dette kapittelet er blant annet å gi en oversikt over den terminologi og de metoder som er særlig relevante for museene ved forsikring av museums-samlinger for derigjennom å bidra til en hensiktsmessig konkret vurdering ved det enkelte museum.

Hovedtrekk i noen gjeldende forsikringsvilkår vil også bli presentert og sammenlignet. Vilkårene vurderes i forhold til museenes typiske dekningsbehov, behandlet foran, og det gis anbefaling om hvordan museenes typiske individuelle behov bedre kan dekkes gjennom generelle kriterier i en forsikringsavtale.

Forsikringsrettens terminologi og system kan sees på som det juridiske og teoretiske verktøyet som benyttes for å dekke det praktiske behovet for en hensiktsmessig forsikringsdekning. Denne del av fremstillingen bygger på forsikringsavtalens bestemmelser om skadeforsikring, FAL

del A, innarbeidet forsikringspraksis og utvalgte forsikringsvilkår.¹¹²

Hovedfokuset er hensiktsmessig vilkårsregulering ved tingsskadeforsikring av løsøre museums-gjenstander, men fremstillingen tar også sikte på å være relevant for kulturhistoriske bygninger som museumsobjekter.¹¹³

5.1 Partene i forsikringsforholdet og den/de forsikrede interesse(r)

5.1.1 Generelt om partsforholdet og reguleringen av forsikret interesse

Forsikringsforholdet fremstår ofte som et trepartsforhold, noe som gjenspeiler seg i terminologien. Mens forsikringstakeren er den som inngår avtalen med selskapet, er sikrede i skadeforsikring «den som etter forsikringsavtalen vil ha krav på

¹¹² Vilkårene er presentert under punkt 2.2.

¹¹³ Der samlingsobjektet er en bygning, forutsettes at bygningens eneste funksjon er som museumsgjenstand og således ikke også anvendes som driftsbygning for museets virksomhet. Et særlig spørsmål for bygninger tas opp i punkt 5.5.2.

erstatning eller forsikringssum» jf. FAL § 1-2 1. ledd bokstav c. Sikrede kan være samme fysiske eller juridiske person som forsikringstakeren eller en annen. Lovfestet eller avtalt medforsikring fører til at flere blir å regne som «sikrede» etter forsikringsavtalen, og dermed at flere fysiske eller juridiske personers forsikringsmessige interesser er dekket under forsikringsavtalen.¹¹⁴

Den risiko man overfører ved å tegne skadeforsikring, knyttes til en økonomisk interesse.¹¹⁵ Interesseterminologien er i første rekke et pedagogisk verktøy for å forklare at forsikringen kan være knyttet til forskjellige interesser i samme objekt, og at forskjellige parter kan besitte samme eller flere interesser. Interesseterminologien kan altså anvendes når man 1) undersøker hvilke tapsposter som skal erstattes ved forsikringsoppgjøret og 2) avgjør hvilke parter som har krav på erstatning. Medforsikring utvider kretsen av parter som kan ha krav på erstatning. Risiko som ikke er knyttet til den forsikrede interesse, vil ikke være overført til selskapet gjennom forsikringsavtalen og dermed ikke dekket av forsikringen. Således er en eventuell konkretisering i vilkårene av hva slags interesse forsikringen omfatter, og hvem som innehar den, av stor betydning.¹¹⁶

De forsikrede interesser fastsettes i forsikringsbeviset ved forsikringene hos IF og Aon Grieg.¹¹⁷ Her behandles særlig tingsskadeforsikring av løsøre

samlingsobjekt, og den forsikrede interesse i henhold til forsikringsvilkårene vil da normalt være eierenes interesse i objektets objektive kapitalverdi.¹¹⁸

Et sentralt spørsmål i relasjon til regulering av den forsikrede interesse som de konsoliderte museene må ta stilling til ved tegning av forsikring, er om det bør avtales medforsikring. Slik avtalt medforsikring innebærer utvidelse av kretsen av parter hvis økonomiske interesse er dekket av forsikringen. Organiseringen i de konsoliderte enhetene gjør spørsmålet særlig sentralt. Hvordan disse enhetene på en hensiktsmessig måte kan sikre sine interesser i forholdet til forsikrings-selskapet og unngå intern konflikt, behandles i punkt 5.1.2. Punktet er mindre relevant for museer som ikke består av en driftsenhet og en eller flere eierenheter.¹¹⁹

5.1.2 Personell avgrensning av konsoliderte museers forsikrede interesse(r). Bør det avtales medforsikring?

Ved tingsskadeforsikring av løsøre museums-samlinger ved de konsoliderte museene vil typisk en driftsenhet være forsikringstaker og en annen eierenhet være den sikrede etter avtalen.¹²⁰ Ved forsikring av fast eiendom og realregistrert løsøre-objekt er forsikringstakeren automatisk medforsikret dersom ikke annet er avtalt.¹²¹ Slik automatisk medforsikring vil som hovedregel ikke gjelde ved forsikring av løsøre museumsobjekter.¹²² Det kan

114 Jf. FAL § 7-1 jf. § 1-2c.

115 Jf. foran under punkt 1.2.1.1. Se også Bull, s. 497-503.

116 Bruken av interesseterminologien kommer tydelig frem i for eksempel Rt-1927-71.

117 Jf. Ifs vilkår B og Aon Griegs vilkår 2 sammenholdt med Ifs Transportvilkår kap. 2 par. 6, og Aon Griegs «all risk»-vilkår 14 og begrensede vilkår 13.

118 Se 1.2.1.1 om skadeforsikringsformene.

119 Nærmere om organiseringen i de konsoliderte enhetene, se punkt 1.3.2.

120 Jf. punkt 1.3.2 foran.

121 Jf. FAL §§ 7-1 (2) og 7-1 (4).

122 Dersom forsikringen ikke har «tilknytning til næringsvirksomhet», er forsikringstakeren medforsikret, dersom ikke annet

imidlertid avtales at forsikringstakeren skal være medforsikret slik at både driftsenheten og eierenheten i de konsoliderte museene vil kunne ha krav på erstatning under forsikringen.¹²³ Eventuell medforsikring fastsettes gjerne i forsikringsbeviset som er forsikringsavtalens individuelle del, og fremkommer således ikke av de generelle vilkårene. I det følgende vil jeg drøfte ulike problemstillinger i forhold til slik medforsikring ettersom det er et veldig aktuelt spørsmål for de konsoliderte museene om medforsikring av driftsenheten bør avtales i forbindelse med forsikring av løsøre museumssamlinger. Praktisk nært tilknyttet spørsmålet om driftsenheten bør være medforsikret, er spørsmålet om eventuell intern avtale mellom drifts- og eierenhet om disponering/ etteroppgjør etter eventuell erstatningsutbetaling fra forsikringsselskapet. Her velges en praktisk tilnærming, og problemstillingene som behandles, gjelder derfor dels forholdet mellom et konsolidert museum og forsikringsselskapet (det ytre forhold) og dels forholdet mellom eierstiftelsen og driftsstiftelsen ved museet (det indre forhold).

5.1.2.1 Delt interesse

Dersom det ikke er avtalt medforsikring ved forsikring av løsøre museumsobjekter, vil eierenheten være den eneste sikrede etter forsikringsavtalen, og følgelig er det eierenheten som har krav på utbetaling av erstatning fra forsikringsselskapet,

jf. FAL § 1-2c.¹²⁴ Denne skal som utgangspunkt ha full dekning for sitt økonomiske tap jf. FAL § 6-1.¹²⁵ Driftsenheten vil imidlertid også ha en skadelidende interesse idet denne forvalter samlingen og i realiteten utøver en del eierbeføyelser. Dette leder til spørsmålet om deler av den forsikrede interesse må sies å være overført til driftsenheten gjennom låneavtalen med eierenheten, med den følge at forsikringsutbetalingen til eierenheten kan reduseres.

Dersom driftsenheten er medforsikret, vil denne da ha rett til erstatning lik den reduksjon som gjøres i eierenhets erstatning som følge av låneavtalen.

Slik medforsikring ved tingsskadeforsikring må som utgangspunkt sees på som samtidig komplementær medforsikring.¹²⁶ Den forsikrede interesse er da delt mellom de medforsikrede slik at de samlet har den fulle interesse. Den enes rett til erstatning vil således gå på bekostning av den annens, slik at selskapet samlet ikke plikter å utbetale mer enn den fulle verdi av den forsikrede interesse. Inkluderes flere interesser, for eksempel også driftsinteresser, i forsikringsavtalen, vil imidlertid dette være en atskilt interesse som vurderes uavhengig av tingsskadeforsikringsinteressen. Driftsenhetens erstatning for tapt driftsinteresse vil således ikke påvirke eierenhetens erstatning i forhold til tingsskadedekningen.

I tillegg til at det kan være vanskelig å avgjøre hvilken enhet som har rett til hvor stor del av en

---

er avtalt jf. FAL §§ 7-1 (1) jf. 7-1 (4). Generelt antas museenes forsikringer typisk for å ansees i tilknytning til næringsvirksomhet, jf. punkt 3.2.2 foran.

123 Begge enheter har da status som «sikrede», jf. FAL § 1-2 1. ledd c.

124 Det forutsettes at forsikringen ikke er «i tilknytning til næringsvirksomhet», jf. ovenfor og at de forsikrede løsøreobjektene ikke er realregistrert, jf. § 7-1 (3).

125 Det forutsettes da at FAL § 6-1 ikke er fraveket i vilkårene, noe som nesten alltid er tilfelle.

126 Se Bull, Hans Jacob. *Tredjemannsdekninger i forsikringsforhold*. Oslo, 1988 (heretter Bull II), s. 235-239.

erstatningsutbetaling, kan det lett tenkes konflikter angående rett til og disponering av forsikringsutbetalingen (i det indre forhold) uavhengig av hvem som har retten i forhold til forsikrings-selskapet (det ytre forhold). For å unngå at dette problemet settes på spissen, kan drifts- og eierenheten i utlånsavtalen fastsette hvordan eventuell erstatningsutbetaling skal disponeres. Da kan det konsoliderte museum lettere stå samlet i forholdet til forsikrings-selskapet og unngå indre konflikt i forbindelse med et forsikringstilfelle.

5.1.2.2 Medforsikring som indirekte ansvarsdekning
Dersom forsikrings-selskapet utbetaler erstatning til sikrede for en skade forårsaket av en annen, og denne andre er erstatningsansvarlig for skaden etter alminnelige erstatningsrettslige regler, oppstår spørsmålet om selskapet i ettertid kan kreve dekning fra den ansvarlige skadevolderen. Slike krav om dekning for utbetaling man har gjort for andre, omtales som regresskrav. Der skadevolderen som forsikrings-selskapet ønsker å søke regress hos, er medforsikret, begrenses selskapets rett til slik regress særlig. Således fungerer medforsikring som en indirekte ansvarsdekning for den medforsikrede i forhold til regresskrav fra forsikrings-selskapet.¹²⁷ Denne regressbeskyttelsen som argument for å avtale medforsikring av driftsenheten ved tingsskedeforsikring av konsoliderte museers løsøresamlinger, er temaet her.

Problemstillingen knyttet til selskapets regressadgang er praktisk nær tilknyttet spørsmålet om

127 Dette kan betegnes som en ansvarsdekning fordi driftsenheten slipper å bære det erstatningsansvar den har etter alminnelige erstatningsrettslige regler jf. om ansvarsforsikring under punkt 1.2.1.1.

identifikasjon. Identifikasjon innebærer at sikrede må bære risikoen for en annens handling eller unnlatelse, og at den annens uaktsomhet dermed kan redusere forsikrings-selskapets ansvar overfor sikrede. Der et forsikringstilfelle skyldes grov uaktsomhet fra driftsenheten, oppstår spørsmålet om selskapet på bakgrunn av regler om identifikasjon kan begrense erstatningsutbetalingen til eierenheten. Regressspørsmålet er bare aktuelt dersom forsikrings-selskapet er forpliktet til å utbetale erstatning til sikrede og dermed praktisk nært tilknyttet identifikasjonsproblematikken. Jo snevrere adgang selskapet har til identifikasjon, desto større praktisk betydning får regressbeskyttelsen for den medforsikrede skadevolderen. Identifikasjonsspørsmålet behandles nærmere senere, under punkt 5.3.3. Det kan likevel nevnes at ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet er det som utgangspunkt ikke adgang til å foreta identifikasjon mellom sikrede og forsikringstakeren/medforsikrede på bakgrunn av identifikasjonsklausuler i avtalen.¹²⁸ Denne identifikasjonsbegrensningen øker betydningen av den økte regressbeskyttelsen en medforsikret har, som på denne bakgrunn er et sentralt spørsmål for de konsoliderte museene.

Det følger av skadeserstatningsloven (skl.) § 4-3 at hvis et forsikrings-selskap foretar utbetaling til skadelidte, kan selskapet i enkelte tilfeller gjøre gjeldende regress overfor den ansvarlige skadevolder. Slik er det hvis denne har voldt skaden ved forsett, grov uaktsomhet eller i yrke, ervervsvirksomhet eller lignende jf. skl. §§ 4-3 jf. 4-2.129.

128 Jf. FAL § 4-11 (3), jf. § 7-3 (1), jf. § 7-5. Se punkt 5.3.3.6 under.

129 Som nevnt ovenfor behandles bare tingsskedeforsikring av løsøre museumsobjekter.

Forsikringselskapet kan da kreve sin utbetaling dekket, oppad begrenset til det skadelidte selv kunne ha krevd av skadevolderen, jf. skl. § 4-3.

Medforsikring fører imidlertid til en indirekte ansvarsforsikring ved at selskapets adgang til å gjøre regress gjeldende overfor en skadevoldende medforsikret begrenses utover de forannevnte begrensinger som følger av skadeserstatningsloven.¹³⁰ Regressbeskyttelsen av den medforsikrede er ikke direkte kommet til uttrykk i FAL. Forarbeidene forutsetter imidlertid at den medforsikrede skal ha en slik beskyttelse, i tråd med hva som ble ansett som sikker rett før forsikringsavtalen av 1989.¹³¹ Den indirekte ansvarsdekning er imidlertid ikke absolutt. Det er enighet i teorien om at medforsikret skadevolder ikke er beskyttet mot regress fra selskapet der skaden er voldt forsettlig. Skadevolder risikerer et visst regressansvar hvis han har voldt skaden ved grov uaktsomhet.¹³² Synspunktet er begrunnet i at en medforsikret ikke skal stå svakere som skadevolder enn han ville gjort som sikret under avtalen hvis skaden gjaldt egne gjenstander.¹³³ Regressbeskyttelsen gjelder imidlertid bare så lenge skadevolder ikke ville mistet sin rett som sikret jf. FAL § 4-9.

Dersom driftsenheten ved et konsolidert museum (forsikringstakeren) grovt uaktsomt fremkaller forsikringstilfellet som utløser selskapets erstatningsplikt overfor eierenheten (sikrede), vil det altså kunne være avgjørende for driftsenhetens regressansvar om denne også er medforsikret etter forsikringsavtalen.

130 Jf. Bull, s. 408.

131 Jf. Bull, s. 408 og NOU 1987:24, s. 145 og 151-152.

132 Jf. Bull II, s. 320.

133 Jf. Bull II, s. 320.

Det kan imidlertid hevdes at regressbegrensningen ikke bare gjelder for den medforsikrede, men også for forsikringstakeren. Det vil i så fall gjøre regressbeskyttelsen irrelevant for spørsmålet om det bør avtales medforsikring av driftsenheten som er forsikringstaker. En voldgiftsdom fra 1966 taler for at forsikringstakeren har samme regressbeskyttelse som en medforsikret.¹³⁴ Denne dommen må imidlertid ansees for å ha begrenset rettskildemessig betydning etter den nye forsikringsavtaleloven av 1989, og forsikringsrettslig teori uttrykker sprikende synspunkter.¹³⁵ Spørsmålet er ikke behandlet i forarbeidene til FAL 1989, og må derfor ansees usikkert ettersom rettskildegrunnlaget er spinkelt.

5.1.2.3 Oppsummering og anbefaling

På bakgrunn av det overstående vil det uten medforsikring være usikkerhet tilknyttet løsningen av to sentrale spørsmål for museene. Dette gjelder om forsikringsutbetalingen til eierenheten etter FAL § 6-1 kan begrenses som følge av at en del eiendomsrettsbeføyelser er midlertidig overført til driftsenheten uten at eierenheten mottar markedsmessig godtgjørelse for det. Det andre tvilsomme spørsmål er om driftsenheten som forsikringstaker vil være beskyttet mot regresskrav fra forsikringselskapet i samme utstrekning som ved medforsikring. Dette siste spørsmål antas å være av størst praktisk betydning for museene idet FAL § 6-1 i stor grad fravikes eller presiseres

134 Jf. voldgiftsdom med Sjur Brækhus som enevoldgiftsdommer, gjengitt i Nordiske domme i sjøfartsanliggende 1966, s. 56.

135 For en slik beskyttelse av forsikringstakeren: Bull II s. 319. Motsatt standpunkt er inntatt av Grundt, jf. Grundt, Theodor. Forsikringsrett. Oslo, 1950 (heretter Grundt), s. 351.

i forsikringsvilkår, for eksempel gjennom taksert forsikringsverdi.¹³⁶

På bakgrunn av den tvil som her finnes med hensyn til hva som er gjeldende rett, anbefales at museene for sikkerhets skyld avtaler medforsikring slik at både driftsenheten og eierenheten ansees som sikrede etter forsikringsavtalen. For å unngå tvist i det indre forhold bør også disponering, eller fullmakt til disponering, av eventuell forsikringsutbetaling reguleres i den låneavtale som foreligger mellom drifts- og eierenhet.

5.2 Forsikringens dekningsfelt

Hensikten med skadeforsikring er å gi økonomisk trygghet mot følgene av tilfeldige, skadelige begivenheter. I forsikringsretten, som i dagligtalen, sier man at slike begivenheter skyldes farer. En naturlig fremgangsmåte når man skal utforme en forsikringsdekning er å ta utgangspunkt i en bestemt fare, for eksempel brann, og så gi regler om hvilken dekning sikrede har krav på hvis denne faren gir seg utslag i økonomisk tap ved å definere et tapsfelt.

Dekningsfeltet angir forsikringens objektive forutsetninger i form av farefelt, tapsfelt, forsikringstilfelle og årsakssammenheng. Dette innebærer blant annet avgrensning av hvilke årsaker til et forsikringstilfelle, hvilke farer, som er dekket av forsikringen. De omfattede farer inngår i farefeltet. Videre må det presiseres hvilke typer tap som erstattes. Tapene som dekkes, inngår i tapsfeltet.

Begrepet forsikringstilfelle benyttes her som koblingsord mellom fare- og tapsfeltet. Ved hjelp

av dette koblingsordet stilles det så krav til årsakssammenhengen mellom henholdsvis faren og forsikringstilfellet og forsikringstilfellet og tapet. Kravene til årsakssammenheng behandles ikke ettersom de ikke er spesielle i forhold til forsikring tilknyttet museumsvirksomhet.

Det er vanlig at farefeltsangivelser og tapsfeltsangivelser er vevd sammen i forsikringsvilkår. Sondringen er likevel sentral for forståelsen av forsikringens dekningsomfang. Figuren foran under punkt 4.2.1.5 illustrerer sammenhengen mellom farefelt, «årsaker», forsikringstilfellet, «tapsproduserende hendelse», og tapsfelt, «konsekvenser».

I det følgende vil fare- og tapsfeltsreguleringer i de utvalgte vilkår presenteres, sammenlignes og vurderes i forhold til museenes dekningsbehov.

5.2.1 Farefeltet

Farefeltet kan være positivt eller negativt avgrenset. Farefeltet etter Ifs vilkår er positivt avgrenset som en «dekning mot oppregnede farer». Brann, lynnedslag og elektrisk fenomen, vann og annen væske, innbruddstyveri og hærverk og naturulykke er som utgangspunkt omfattet.¹³⁷

Farefeltet etter Aon Griegs «all risk»-vilkår er negativt avgrenset og omfatter som utgangspunkt alle farer, men det gjøres visse unntak.¹³⁸

Aon Griegs begrensede vilkår har et positivt avgrenset farefelt som omfatter brann, vann (ikke vann som trenger inn i bygning utenifra), naturulykke, innbruddstyveri og hærverk ved innbrudd.¹³⁹

De antatt viktigste farene for museer er

¹³⁶ Om taksert forsikringsverdi og regulering av erstatningsutmålingen for øvrig, se punkt 5.4.

¹³⁷ Jf. Ifs vilkår A.

¹³⁸ Jf. Aon Griegs «all risk»-vilkår 6.

¹³⁹ Jf. Aon Griegs begrensede vilkår 6.

oppamset foran.¹⁴⁰ Ifs vilkår har noe bedre dekning enn Aon Griegs begrensede vilkår hva gjelder farene vann og hærverk.

Ifs vilkår omfatter vann som trenger inn i bygning utenfra, jf. vilkår A.3.1(2), og hærverk av publikum i åpningstiden jf. A.4.1 sammenholdt med A.4.2. Dette omfattes ikke av Aon Griegs begrensede vilkår jf. vilkår 6.

Hovedskillet mellom de utvalgte vilkårene på dette punkt går imidlertid mellom Ifs vilkår og Aon Griegs begrensede vilkår på den ene side, som har positivt avgrensede farefelt, og Aon Griegs «all risk»-vilkår på den annen side med negativ avgrensing. I forhold til de viktigste farer for museene innebærer dette at utro tjenere, hendelige uhell og simpelt tyveri ikke omfattes etter vilkårene med positivt avgrenset farefelt. Samlet må dette anses som en stor del av museers totale risiko.

Museene er dårlig egnet til å bære egenrisiko, jf. foran. Forsikringene bør derfor dekke de viktigste farer. Dekning kun mot oppregnede farer, slik som ved Ifs vilkår og Aon Griegs begrensede vilkår, er da normalt uegnet i forhold til museers typiske dekningsbehov. Det vil derfor være anbefalt å ta utgangspunkt i en «all risks»-dekning. Det kan likevel tenkes at museet bør bære risikoen for enkelte farer selv.

Enkelte farer er det mye lettere for museet selv å kontrollere enn det er for forsikringsselskapet. Det kan føre til at forsikringsdekning av disse farer blir uhensiktsmessig dyr. Dette gjelder for eksempel utro tjenere. Underslagsrisikoen kan tenkes å øke som følge av at det tegnes forsikring

ettersom museet da ikke lenger har det samme insentiv til å forebygge underslag. Følgelig kan museet hevdes å være bedre egnet til å bære denne type risiko enn selskapet. Beslutningen må bero på en konkret nytte/kostnads-analyse.

Noen farer er gjennomgående unntatt i forsikringsvilkår, også ved «all risks»-dekninger. Typiske eksempler er jordskjelv og vulkanske utbrudd, krig og opprør og atomskade.¹⁴¹ Dette ansees normalt ikke som betenkelig eller å ha særlig betydning for museer. Terror er også en slik fare som noen ganger unntas fra farefeltet ved «all risks»-dekninger. Terror kan imidlertid være en fare museene kan ha behov for dekning mot.

Terror¹⁴² er ikke omfattet av noen av de utvalgte vilkårene. Enkelte museer har imidlertid uttalt at de anser terror som en reell fare.¹⁴³ Museer kan tenkes å være mulige terrormål ettersom store folkemasser kan samles i museer, museumsobjekter kan ansees som nasjonalskatter og enkelte museer fremstår som en sentral del av Norges nasjonale identitet. Terrorfare er derfor en fare museene kan tenkes å ha særlig behov for dekning mot og en fare som ikke ukritisk bør unntas.

Kondens og temperatursvingninger er unntatt fra farefeltet etter Aon Griegs «all risk»-dekning. Museumsgjenstander er ofte skjøre og antagelig ømfintlige overfor fukt og temperaturendringer. Denne fare bør derfor museene være særlig oppmerksomme på og vurdere ved tegning av «all risks»-forsikring.

¹⁴¹ Eksempelene er hentet fra Ifs generelle vilkår.

¹⁴² Terror forstås her slik som definert i Ifs generelle vilkår punkt 1.2.

¹⁴³ Terror ble fremhevet som en reell fare for Munch-museet av direktør Ingebjørg Ydstie under mitt møte med henne 23. mai 2007.

¹⁴⁰ Se 4.2.1.6.

Etter dette kan det konkluderes med at utgangspunktet for farefeltsreguleringer bør være i tråd med museenes restriktive holdning til risiko og lave evne til selvassuransé. Museene bør derfor velge en «all risk»-dekning og kun akseptere unntak for farer det er uhensiktsmessig dyrt å forsikre. Av de utvalgte vilkår anbefales således Aon Griegs «all risk»-dekning. Av de unntak som gjøres fra farefeltet i dette vilkårsettet, bør det vurderes om unntak fra farene kondens/temperatur og terror bør strykes av hensyn til museums-spesifikke forhold.

5.2.2 Tapsfeltet

Fastleggelse av tapsfeltet kan beskrives lagvis, i tre lag. Først må forsikringsgjenstanden identifiseres ettersom det kun er tap knyttet til forsikringsgjenstanden som dekkes. Deretter må det klargjøres om forsikringen bare dekker fysisk skade eller om også for eksempel inntektstap er dekket. Dette andre lag kan sees på som et spørsmål om hva som er den forsikrede interesse.¹⁴⁴ Et tredje lag er å avgjøre om forsikringen dekker alle typer av for eksempel fysisk skade, eller om det i henhold til vilkårene må gjøres innskrenkninger i dekingen slik at for eksempel riper i gjenstandens overflate ikke er dekket. I tillegg medfører angivelse av forsikringstid og forsikringssted indirekte avgrensning av tapsfeltet.

Tapsfeltet etter Ifs vilkår omfatter de gjenstander og interesse som er fastsatt i forsikringsbeviset.¹⁴⁵ Forsikringen gjelder området angitt i forsikringsbeviset og når gjenstander

144 Om interesseterminologien, se punkt 5.1 og 1.2.1.1.

145 Jf. Ifs vilkår B.

midlertidig befinner seg utenfor, men innenfor Norden.¹⁴⁶

Begge Aon Griegs vilkårsett har samme tapsfelt og omfatter de gjenstander som er nevnt i forsikringsbeviset, og det området som er angitt i forsikringsbeviset.¹⁴⁷ Tapsfeltet omfatter sikredes interesse i gjenstandenes kapitalverdi og ikke driftstap eller ansvar overfor tredjeperson.¹⁴⁸

Det gjøres ikke spesielle begrensninger i tapsfeltet etter If eller Aon Griegs vilkår som er av vesentlig eller spesiell betydning i forhold til museenes typiske dekningsbehov.

Tapsfeltsreguleringens tredje «lag» har klare overtoner til selve erstatningsberegningen jf. forsikringsrettslig litteratur.¹⁴⁹ I stedet for at tapsposten «skade» beregnes til reparasjonskostnaden og «totaltap» beregnes til gjenanskaffelsespris eller kostnad ved rekonstruksjon, kan muligens reparasjon/substituttkjøp/rekonstruksjon sees på som spesifiserte tapsposter under hovedposten «skade/totaltap». Jeg finner det imidlertid mest nærliggende å behandle dette som en del av erstatningsutmålingen, noe ordlyden i FAL§6-1(2) også kan tas til inntekt for.

146 Jf. Ifs vilkår D.2.

147 Ettersom det geografiske området forsikringen gjelder fastsettes i forsikringsbeviset, problematiseres ikke dette nærmere. If har imidlertid en såkalt «borte-forsikring» innen Norden etter vilkårene og tilsvarende finnes ikke etter Aon Griegs vilkår. Ved lik geografisk avgrensning i forsikringsbevisene, vil derfor Ifs dekning være best.

148 Jf. Ifs Transportvilkår kap. 2 par. 6 jf. Aon Griegs «all risk»-vilkår 14 og begrensede vilkår 13.

149 Jf. Bull, s. 556.

5.3 Biforpliktelsene. Opplysnings- og omsorgsforpliktelser

Kontraktspartenes hovedforpliktelser etter avtalen er forsikringstakers betaling av forsikringspremie og selskapets latente plikt til å dekke et eventuelt tap som er omfattet av forsikringsdekningen. I tillegg til hovedforpliktelsene har partene en rekke biforpliktelser i forbindelse med avtaleinngåelsen og mens avtaleforholdet løper. Disse kan sees på som et utslag av det alminnelige kontraktsrettslige og formuerettslige lojalitetsprinsipp.¹⁵⁰ Forsikringstakers og sikredes biforpliktelser omtales gjerne som opplysnings- og omsorgsforpliktelser¹⁵¹ eller «alminnelige forutsetninger for selskapets ansvar» og er regulert i FAL kap. 4.

Opplysningspliktene omfatter plikt til å gi riktige og fullstendige opplysninger om en del forhold av betydning for forsikringsselskapet.¹⁵² Omsorgsforpliktelsene tar sikte på å unngå at det inntreer et forsikringstilfelle, og begrense tapet dersom det inntreer. Skillet mellom opplysnings- og omsorgsforpliktelser er sentralt idet forpliktelsene dels har forskjellig pliktsubjekt, dels forskjellig skyldgrad og dels forskjellig sanksjon etter forsikringsavtaleloven.

Utformingen av biforpliktelsene i vilkårene, innenfor FALs ufravikelige rammer, fremstår som en måte å påvirke risikofordelingen mellom

sikrede/forsikringstaker og forsikringsselskapet på ettersom konsekvensen av brudd på biforpliktelsene kan bli redusert eller bortfalt forsikringsutbetaling.¹⁵³ Reguleringen av biforpliktelsene har således en side til valget av kombinasjon mellom forsikring og egenrisiko/selvassurans i et Risk Management perspektiv, se foran; punkt 4.3. Regulering av omsorgs- og opplysningsplikter er sentralt i en forsikringskontrakt. For museer vil sikkerhetsforskrifter og identifikasjonsbestemmelser være av særlig stor betydning. Disse to utvalgte temaer behandles derfor i det følgende under punktet her, etter en kort presentasjon av forsikringstakers/sikredes mest sentrale biforpliktelser etter FAL.

5.3.1 Kort presentasjon av sentrale biforpliktelser forsikringstaker/sikrede har etter forsikringsavtaleloven

I forbindelse med avtaleinngåelsen plikter forsikringstakeren å gi riktige og fullstendige svar på selskapets spørsmål.¹⁵⁴ Forsikringstakeren har som hovedregel ikke plikt til å opplyse om forhold selskapet ikke spør om. Slik plikt til å gi opplysninger på eget initiativ har forsikringstakeren bare dersom han har kunnskap om spesielle forhold som han må forstå er av vesentlig betydning for selskapets vurdering av risikoen.¹⁵⁵ Forsømmelse kan, på nærmere angitte vilkår, føre til reduksjon/bortfall av erstatning eller at selskapet gis rett til å si opp forsikringsavtalen.¹⁵⁶

Forsikringsselskapene bygger sin premie- og

150 Om lojalitet, se Hagstrøm, Viggo. *Obligasjonsrett*. 3. opplag. Oslo, 2004 (heretter Hagstrøm), s. 111-114.

151 Bull betegner biforpliktelsene som «opplysnings- og omsorgsforpliktelser, jf. Bull, s. 184, mens FAL og Selmer, s. 142 flg., anvender betegnelsen «alminnelige forutsetninger for selskapets ansvar. Dette antas å være et rent terminologisk skille uten realitetsbetydning, antagelig valgt av pedagogiske årsaker.

152 Bull, s. 183.

153 Jf. FAL §§ 4-2, 4-7, 4-8, 4-9 og 4-10.

154 Jf. FAL § 4-1 (1).

155 Jf. FAL § 4-1 (1).

156 Jf. FAL § 4-2 til § 4-4.

risikoberegning på at det ikke skal skje vesentlige endringer i risikobildet i løpet av forsikrings-tiden, i forhold til det som er avtalt. Skjer det likevel, kan selskapet få rett til sette ned sitt ansvar ved et eventuelt forsikringstilfelle. Forsikringsselskapet må i så fall ha tatt forbehold om dette ved avtaleinngåelsen.¹⁵⁷ Men sikrede kan normalt forebygge muligheten for slik bortfall/reduksjon av erstatningen gjennom å gi opplysning om endring av risikoen og betale den ekstra premien det nye risikobildet forutsetter.¹⁵⁸ Slikt forbehold fra forsikringsselskapet kan således indirekte betraktes som en opplysningsplikt for sikrede.

Har sikrede fremkalt forsikringstilfellet i den hensikt å få ut erstatningen, forsettlig, gis ingen erstatning, og sikrede kan straffes for forsikringsbedrageri med inntil seks års fengsel.¹⁵⁹ Har sikrede fremkalt forsikringstilfellet ved simpel uaktsomhet, opprettholdes retten til full erstatning. Noe av hensikten med forsikring er jo beskyttelse mot dagliglivets småfeil. Har sikrede fremkalt forsikringstilfellet ved grov uaktsomhet, beror det på en skjønnsmessig vurdering om selskapet kan redusere/utelate erstatningsutbetalingen.¹⁶⁰ Ved denne vurdering vektlegges skyldgraden, skadeforløpet, om sikrede var i selvforskyldt rus og forholdene ellers.¹⁶¹ Det vil normalt være angitt sikkerhetsforskrifter i forsikringsavtalen, og brudd på disse kan også føre til redusert/bortfalt

157 Jf. FAL §§ 4-6 og 4-7.

158 Lilleholt, Kåre. *Oversikt over Norges rett*. §58-§62 av Knut Selmer og Hans Jacob Bull; ved Hans Jacob Bull. 12. utgave. Bergen, 2003 (heretter Bull i Knoph), s. 414.

159 Jf. FAL § 4-9 og straffeloven § 272.

160 Jf. FAL § 4-9 (2) og § 4-12.

161 Jf. FAL § 4-9 (2) 2. punktum.

erstatning. Sikkerhetsforskrifter behandles som eget tema under punkt 5.3.2.

Hvis det er inntrådt et forsikringstilfelle, eller det er stor risiko for at det vil inntre, skal sikrede gjøre det han med rimelighet kan for å avverge eller begrense tapet.¹⁶² Ved inntrådt forsikringstilfelle skal sikrede melde fra til selskapet «uten ugrunnet opphold».¹⁶³ Ved det etterfølgende erstatningsoppgjøret skal sikrede sørge for at selskapet får alle opplysninger det trenger for å fastsette sitt ansvar og foreta utbetaling.¹⁶⁴

5.3.2 Sikkerhetsforskrifter

For selskapet er det viktig at sikrede forvalter den risikoen selskapet har overtatt på en forsvarlig måte. Det er derfor vanlig at det fastsettes sikkerhetsforskrifter i avtalen som sikrede må følge dersom han skal være trygg på å få erstatning ved en skade som forsikringen omfatter. En sikkerhetsforskrift er et påbud om at sikrede eller annen skal sørge for bestemte anordninger eller treffe bestemte tiltak for å forebygge eller begrense skade, eller ved bruk, oppbevaring eller vedlikehold skal forholde seg på en bestemt måte.¹⁶⁵ Sikkerhetsforskriftene skal gjengis i forsikringsbeviset.¹⁶⁶ Er det «mer enn bare lite å legge sikrede til last» for overtredelse av en sikkerhetsforskrift, og overtredelsen resulterer i skade, kan selskapets

162 Jf. FAL § 4-10 (1).

163 Jf. FAL § 4-10 (3).

164 Jf. FAL § 8-1 (1) og Bull i Knoph, s. 416. Gir sikrede bevisst uriktige eller ufullstendige opplysninger som han måtte forstå kunne føre til høy erstatning, taper han ethvert krav under forsikringen og andre forsikringsavtaler i anledning samme hendelse jf. FAL § 8-1 (2).

165 Jf. FAL§1-2e.

166 Jf. FAL§2-2(2)c.

ansvar bli nedsatt eller falle helt bort.¹⁶⁷ I tillegg til at sikkerhetsforskriften må være brutt, er det altså vilkår om skyld («mer enn lite å legge sikrede til last») og årsakssammenheng for at erstatningen skal kunne settes ned skjønnsmessig.

5.3.2.1 Ifs og Aon Griegs sikkerhetsforskrifter og forholdet til FAL§ 4-8

Både If og Aon Grieg oppstiller en rekke sikkerhetsforskrifter i sine vilkår. Sikkerhetsforskrifter skal angis i forsikringsbeviset jf. FAL § 2-2 (2) bokstav c. Normalt vil dette være de samme sikkerhetsforskriftene som finnes i vilkårene, men individuelle løsninger kan forekomme.

Ifs vilkår krever blant annet at brannforskrifter overholdes.¹⁶⁸ Vinduer og ytterdører skal sikres i henhold til særvilkår nevnt i forsikringsbeviset, og det stilles krav til behandling av nøkler.¹⁶⁹ Det skal kontrolleres at uvedkommende ikke befinner seg i bygningen før den forlates, men for øvrig stilles ikke krav til vakthold.¹⁷⁰ Ifs vilkår har ellers mange og detaljerte sikkerhetsforskrifter, men disse antas å være av mindre betydning og uten særlig betydning for museer.

Aon Griegs «all risk»-vilkår krever generelt at kunst/gjenstand skal være bevoktet «under utstilling».¹⁷¹ Denne sikkerhetsforskriften finnes ikke i Aon Griegs begrensede vilkår. For øvrig er begge Aon Griegs vilkårsett identiske hva gjelder sikkerhetsforskriftene. Forskjellen har antagelig

sammenheng med at «all risk»-vilkårene også dekker simpelt tyveri. I forhold til innbruddstyveri stilles krav til låsing av dører og lukking av vinduer, samt forsvarlig oppbevaring av nøkler. I tillegg skal «skjørbare» objekter fysisk sikres under utstilling.¹⁷² Aon Griegs vilkår har også følgende krav som sikkerhetsforskrift:¹⁷³

«Minimum standard for sikkerhet er Forsikringsgodkjente (FG) lås, innbrudds og brannalarm. Sikkerhetstiltak iverksatt under åpningstid for publikum er et krav. Gallerier og museer skal være bemannet og bevoktet i åpningstid for publikum.»

Samlet er Aon Griegs sikkerhetsforskrifter mer tyngende enn Ifs. Særlig tyngende er Aon Griegs «all risk»-dekning på dette punkt, men det er også det eneste vilkårsett som dekker simpelt tyveri.¹⁷⁴ For at brudd på sikkerhetsforskrift skal føre til reduksjon eller bortfall av erstatningen, må det foreligge årsakssammenheng og kvalifisert skyld.¹⁷⁵ En «all risks»-dekning kan derfor være hensiktsmessig til tross for vanskeligheter med å overholde strenge sikkerhetsforskrifter.

Aon Griegs vilkår 7 siste avsnitt går lenger i å frita selskapet for ansvar enn FAL § 4-8 ettersom det ikke stilles krav til kvalifisert skyld fra sikrede. Vilkåret må da tolkes innskrenkende og i overensstemmelse med FAL § 4-8 for de tilfeller FAL

167 Jf. FAL§4-8. Relevante momenter i vurderingen er; arten av sikkerhetsforskriften som er overtrådt, skyldgraden, skadeforløpet og forholdene ellers jf. FAL§4-8 i.f..

168 Jf. Ifs vilkår A.1.3.

169 Jf. Ifs vilkår A.4.3.

170 Jf. Ifs vilkår A.4.3.

171 Jf. Aon Griegs "all risk"-vilkår punkt 7 første avsnitt.

172 «skjørbare» er ikke en alminnelig norsk betegnelse, men antas å ha samme betydning som «skjør» jf. alminnelig språklig forståelse, altså gjenstand som særlig lett kan bli skadet p.g.a. gjenstandens beskaffenhet, for eksempel laget av lite solid materiale.

173 Alle sikkerhetsforskriftene er gjengitt i Aon Griegs vilkår 7.

174 Begrepet simpelt tyveri anvendes uten en presis avgrensning her. Det siktes til at Aon Griegs «all risk»-dekning er det eneste vilkårsett som dekker tyveri i museets åpningstid.

175 Jf. FAL § 4-8 sammenholdt med Aon Griegs vilkår 7.

er ufravikelig til fordel for sikrede.¹⁷⁶ Tilsvarende gjelder Ifs vilkår D.5.3 som imidlertid bare fastslår at erstatningen «kan» settes ned, og derfor ikke er i direkte motstrid, men må utfylles med kravet til kvalifisert skyld i FAL § 4-8.

5.3.2.2 Bruk av sikkerhetsforskrifter i forhold til museenes RM

Ettersom museer er svært opptatt av sikring og bevaring, jf. museumsdefinisjonen, er det i utgangspunktet i tråd med museenes formål at det oppstilles strenge sikkerhetsforskrifter. På denne måten blir også forsikringsavtalen et incentiv til å fremme dette museumsformålet om sikring og bevaring. Det kan derfor hevdes at det samlet, for museenes totale Risk Management, ikke er en ulempe at det oppstilles strenge sikkerhetsforskrifter selv om det øker museenes egenrisiko. Denne vurdering av om man ønsker strenge sikkerhetsforskrifter eller ikke, blir en avveining mellom hensynet til økonomisk forutsigbarhet og hensynet til intensiver til sikring og bevaring av samlingen. En slik vurdering kan ikke foretas i denne fremstillingen, men er et spørsmål om museumsfaglige prioriteringer. Generelt kan det imidlertid fastslås, på bakgrunn av museenes formål, at det er mindre betenkelig for et museum å akseptere strenge sikkerhetsforskrifter som er dyre å overholde, enn for ordinære næringsbedrifter med et kommersielt formål.

Strenge sikkerhetsforskrifter vil være en mer formålstjenelig form for egenrisiko for museer enn begrensninger i dekningsfeltet, for eksempel gjennom slik positiv avgrensning av farefeltet som ved Ifs vilkår og Aon Griegs begrensede vilkår.

¹⁷⁶ Se 3.2 om FALs ufravikelighet.

5.3.3 Identifikasjon

5.3.3.1 Presentasjon av problemstillingene og FAL § 4-11 3. ledd

Opplysnings- og omsorgspliktreglene i skadeforsikring retter seg mot henholdsvis forsikringstakeren og sikrede. I praksis vil imidlertid andre kunne ha nær tilknytning til sikrede/forsikringstaker i forhold til overholdelsen av pliktene eller opptre på forsikringstakers eller sikredes vegne. Spørsmålet om i hvilken utstrekning andres feil og forsømmelser kan påberopes mot sikrede, avgjøres av regler om identifikasjon. Reglene om slik passiv identifikasjon kan være av stor betydning for risikofordelingen innenfor forsikringens dekningsfelt og dermed av stor betydning for museenes forsikringsdekning. Den overordnede rettslige problemstillingen er hvem av partene, forsikringsselskapet eller forsikringstaker/sikrede, som er nærmest til å bære risikoen for den aktuelle persons handling eller unnlattelse. I forsikringsretten gjør særlige hensyn seg gjeldende som følge av at forsikringskontraktens egenart og identifikasjon er særlig regulert i FAL.

Spørsmålet om identifikasjon er sentralt både i erstatningsretten og kontraktsretten. Forsikringsretten inneholder elementer fra begge disse to rettsdisipliner, og spørsmålet om identifikasjon melder seg på flere forskjellige plan fra avtalen blir inngått og til erstatningen er utbetalt til sikrede.¹⁷⁷ Forsikring som kontraktstype er etter sin art spesiell i forhold til identifikasjonsspørsmål ettersom hovedformålet med en forsikringsavtale er å gi sikrede økonomisk trygghet mot usikre, skadevoldende begivenheter. Alminnelige

¹⁷⁷ Selmer, s. 204.

identifikasjonsregler, som langt på vei begrunnes i rene risikobetraktninger, kan ikke direkte overføres til forsikringsretten ettersom hensikten med en forsikringsavtale er overføring av risiko.¹⁷⁸ En slik kontrakt ville miste meget av sin effektivitet dersom man ukritisk skulle anvende løsninger fra den alminnelige kontrakts- og erstatningsrett.¹⁷⁹

FAL § 4-11 regulerer spørsmålet om identifikasjon og begrenser adgangen til identifikasjon på forsikringsrettens område, også sammenlignet med rettstilstanden før FAL av 1989. Paragrafens 3. ledd gjelder forsikring «i tilknytning til næringsvirksomhet» og er den relevante bestemmelsen for museene.¹⁸⁰

Forsikringsavtaleloven § 4-11 3. ledd:

«Ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet kan det, med den begrensning som følger av § 7-3 første ledd, avtales at sikrede helt eller delvis skal kunne tape sin rett til erstatning som følge av handlinger eller unnlaterelser fra nærmere angitte personer eller persongrupper.»

178 Om hensynene bak identifikasjonsregler: se Falkanger, Aage Thor. *God tro – En studie av kravet til god tro som vilkår for å erverve eller opprettholde privatrettslige rettigheter*. Tromsø, 1998 (heretter Falkanger), s. 367-370. Om forsikringsbegrepet se punkt 1.2 foran.

179 Selmer, s. 204. Det bemerkes at uttalelsen er fra før FAL 1989, som førte med seg endringer i reguleringen av identifikasjons-spørsmålet.

180 Det forutsettes at museene ansees for å drive næringsvirksomhet. Om næringsvirksomhetsbegrepet se punkt 3.2 foran. Identifikasjon ved forsikring som ikke har tilknytning til næringsvirksomhet reguleres i FAL § 4-11 1. og 2. ledd. Hovedregelen er at det ikke er adgang til å avtale identifikasjon. Synspunktene i punkt 5.3.3.4 og 5.3.3.5 gjelder tilsvarende.

For at forsikringsselskapet skal kunne gjøre gjeldende identifikasjon mellom sikrede og andre, forutsettes hjemmel i forsikringsavtalen.¹⁸¹

Alminnelige identifikasjonsregler kan således ikke gjøres gjeldende uten avtalehjemmel, men partene står som utgangspunkt tilnærmet fritt til å avtale de identifikasjonsklausuler de vil. Identifikasjonsklausulene kan imidlertid ikke være helt generelt formulert, men må gjelde i forhold til «nærmere angitte personer eller persongrupper».¹⁸² Adgangen til å avtale identifikasjon mellom sikrede og forsikringstaker eller flere sikrede (ved medforsikring), begrenses særlig, jf. § 7-3 1. ledd jf. § 4-11 (3).

FAL § 4-11 3. ledd er imidlertid ingen uttømmende regulering av identifikasjonsspørsmål.¹⁸³ Identifikasjon i forhold til forsikringstakers opplysningsplikt i forbindelse med tegning og fornyelse, jf. FAL §§ 4-1 til 4-4, reguleres ikke av FAL § 4-11 som kun omfatter identifikasjon med «sikrede». Jeg velger å avgrense denne fremstilling mot spørsmålet om identifikasjon mellom forsikringstakeren og hans hjelpere. Det er ikke tvilsomt at det i dette forhold skal skje full identifikasjon etter alminnelige kontraktsrettlige og avtalerettslige regler.¹⁸⁴ Problemstillingen ligger således utenfor det særegent forsikringsrettslige og behandles derfor ikke nærmere her. I det følgende vil således bare identifikasjon i forhold til brudd på plikter som er rettet mot sikrede, behandles.¹⁸⁵

181 Jf. NOU 1987:24, s. 103.

182 Jf. FAL § 4-11 3. ledd og Brynildsen m.fl., s. 123.

183 Jf. NOU 1987:24, s. 90.

184 Jf. Bull, s. 291 og s. 294-295.

185 Mens identifikasjon i forhold til plikter rettet mot sikrede

Identifikasjon med sikrede i forhold til sikredes opplysningsplikt ved skadeoppjøret, jf. FAL § 8-1 reguleres også av FAL § 4-11, i tillegg til sikredes plikter etter FAL kapittel 4. Spørsmålet er behandlet av Hans Kenneth Viga i hans artikkel; *Identifikasjon i skadeforsikring*, s. 10–15, publisert i Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner nr 78. Løsningen om at FAL § 4-11 regulerer også identifikasjon i forhold til opplysningsplikten etter FAL § 8-1 støttes blant annet av uttalelser fra forsikringskadenemnda jf. FSN 1937 og Ot. Prp nr. 49 på side 89. Viga gjør imidlertid et unntak i de «typiske fullmaktstilfeller», hvor sikredes hjelper som av sikrede er gitt oppgaven å fylle ut skadeskjemaet, ikke er den i den sikrede organisasjon som er nærmest til å avgi opplysningene. Fullmakt er ifølge Viga i seg selv ikke alltid tilstrekkelig for identifikasjon uten hjemmel i forsikringsavtalen i slike tilfeller, men kan i noen tilfeller begrunne identifikasjon. Slik identifikasjon utenfor virkeområdet til FAL § 4-11 behandles generelt nærmere under punkt 5.3.3.5.

Spørsmålet om identifikasjon mellom en sikret museumsstiftelse og *andre*, er prinsipielt et annet enn spørsmålet om hvilke handlinger som *er*

---

reguleres i FAL § 4-11, omfatter ikke bestemmelsen forsikringstakers plikter. Der forsikringstaker og sikrede er samme juridiske eller fysiske person, må det således som utgangspunkt skilles mellom rollen som «forsikringstaker» og rollen som «sikrede» (men adgangen til identifikasjon mellom sikrede og forsikringstaker er underlagt særlige begrensninger jf. under). Det ville være meningsløst å oppstille krav om hjemmel i forsikringsavtalen for å foreta identifikasjon angående forsikringstakers opplysninger som skal gis forut for og i forbindelse med inngåelsen av forsikringsavtalen. Identifikasjon i forbindelse med forsikringstakers opplysningsplikt reguleres etter sikker rett av alminnelige kontraktsrettslige og fullmaktsrettslige regler. Jf. Brynildsen m.fl., s. 115. Ved brudd på forsikringstakerens opplysningsplikt vil forsømmelser fra fullmektiger bli ansett som om de var forsikringstakerens egne forsømmelser i henhold til fullmaktsretten jf. Bull, s. 294 og Bull i Knoph, s. 415.

sikredes. Det kan i praksis være vanskelig å trekke et skarpt skille mellom disse to spørsmål, særlig der sikrede er en juridisk person, og begge spørsmål behandles i det følgende. Spørsmålet om hvilke handlinger som er sikredes, kan for museumsstiftelser igjen deles i spørsmålet om hvilke personer/stillinger i stiftelsen som *er sikrede*, og i hvilken grad andres handlinger på bakgrunn av samtykke fra disse må ansees som sikredes (behandles under punkt 5.3.3.5). Samtykke fra sikrede gjør handlingen til sikredes egen, og prinsipielt er dette ikke et spørsmål om egentlig identifikasjon, men tilhører spørsmålet om identifisering av sikrede.¹⁸⁶

Spørsmålene om hvilke handlinger som regnes som sikredes, kommer bare på spissen i praksis dersom ikke FAL § 4-11 og forsikringsavtalens identifikasjonsklausuler regulerer det aktuelle forhold. I det følgende vil jeg derfor ta utgangspunkt i de utvalgte vilkår og forholdet til reguleringen i § 4-11 3. ledd (behandles under punkt 5.3.3.2 og punkt 5.3.3.3). Deretter behandles spørsmålet om hvilke personer/stillinger i en stiftelse som *er sikrede* og i hvilken grad andres handlinger på bakgrunn av samtykke fra sikrede må ansees som sikredes handlinger (behandles under punkt 5.3.3.4 og punkt 5.3.3.5). Identifikasjon mellom parter i forsikringsforholdet, mellom forsikringstaker og sikrede eller mellom flere sikrede (medforsikring), er særlig regulert i FAL og behandles derfor for seg, under punkt 5.3.3.6.

---

186 Jf. NOU 1987:24, s. 90: «Det trengs heller ikke regler om identifikasjon når sikrede har samtykket til den handling som øker risikoen eller gir opphav til et forsikringstilfelle. Samtykket innebærer at handlingen må ansees foretatt av sikrede selv.»

TRANSPORT AV MUSEUMSGJENSTANDER

Transport av museumsgjenstander i forbindelse med utlån til utstillinger i inn- og utland kan være risikofylt. Det er viktig at gjenstandene er godt sikret gjennom måten de pakkes på. Ulike forhold ved institusjonene må sjekkes på forhånd, ikke minst gjelder dette sikkerheten. Museumsgjenstander bør følges av en kurer som har overoppsyn med at de håndteres riktig under transport, opp- og nedpakking og utstilling. Uansett forarbeid vil det alltid være en mulig risiko for uhell eller tyveri. Av og til møter kurerene nye og uventede utfordringer når de praktiske situasjonene melder seg.

Bildene viser transport av originale stavkirkeportaler til den store utstillingen «Viking og Hvitekryst» i Grand Palais i Paris i 1992. Her var det ikke mulig å få gjenstandene inn til utstillingslokalet i 2. etasje uten at de ble heist opp med kran og tatt inn gjennom et vindu.

Alle foto: Espen Hernes

5.3.3.2 Ifs vilkår om identifikasjon

I Ifs vilkår for kombinert løseforsikring reguleres identifikasjon i vilkårenes punkt D.5.1:

«Ansvarsbegrensninger som følge av handlinger og unnlatelser fra personer som sikrede har delegert ansvar til, eller fra personer som ansvaret er videredelegert til (identifikasjonsregler)

1 Dersom sikredes rett til erstatning bortfaller som følge av sikredes handlinger eller unnlatelser, gjelder dette også ved tilsvarende handlinger eller unnlatelser gjort av ansatte som har det overordnede ansvar for den del av virksomheten hvor forsømmelsen er gjort.

2 Den som ved handling eller unnlattelse forsømmer å overholde eller påse at sikkerhetsforskriftene blir overholdt, kan helt eller delvis miste retten til erstatning. Retten bortfaller også om forsømmelsen er gjort av andre personer som utfører arbeid av ledende art og av andre som har en særlig selvstendig stilling innen virksomheten, samt arbeidsledere, herunder formenn o.l.»

Ved forsømmelse av å overholde sikkerhetsforskriften som gjelder tyveri og hærverk, kan rett til erstatning også bortfalle ved forsømmelse gjort av enhver som er betrodd nøkler eller har ansvaret for låsing der tingen befinner seg. Dette gjelder også dersom den som den sikrede har betrodd nøkler eller ansvar for låsing til, delegerer dette videre til andre personer.

For medforsikret tredjeperson får reglene om bortfall av erstatningen ved forsømmelse av å overholde sikkerhetsforskrift tilsvarende anvendelse. Dette gjelder dog ikke tredjepersoner medforsikret etter FAL paragraf 7-1, 2. ledd.

Bestemmelsen gjelder identifikasjon med personer som har fått ansvar, som i utgangspunktet påligger sikrede, delegert til seg. Bestemmelsens punkt 1 angir en generell adgang til identifikasjon

med «ansatte som har det overordnede ansvar for den del av virksomheten hvor forsømmelsen er gjort», mens punkt 2 angir utvidet identifikasjonsadgang i forhold til overtredelse av sikkerhetsforskrifter. Identifikasjon i forbindelse med brudd på sikkerhetsforskrifter skal etter bestemmelsen skje i forhold til 1) «personer som utfører arbeid av ledende art», 2) andre som har en «særlig selvstendig stilling innen virksomheten» og 3) arbeidsledere («herunder formenn og lignende»). Ytterligere utvidet identifikasjon gjelder ved brudd på sikkerhetsforskriftene som gjelder tyveri og hærverk. I denne relasjon identifiseres sikrede med enhver som er betrodd nøkler eller har ansvar for låsing der tingen er, og dette omfatter også andre enn ansatte hos sikrede. Samlet gir bestemmelsen etter sin ordlyd svært vid adgang for selskapet til å identifisere sikrede med andre.

Identifikasjon med avtalegrunnlag kan bare gjøres i forhold til «nærmere angitte personer eller persongrupper», jf. FAL § 4-11 tredje ledd, og det kan reises spørsmål om Ifs identifikasjonsklausul er for vid i forhold til denne begrensning.¹⁸⁷ Hva som ligger i kravet til at gruppen skal være «nærmere angitt», er ikke kommentert i forarbeidene. Det finnes heller ingen praksis om dette.¹⁸⁸ Hensikten med vilkåret er at identifikasjonsadgangens omfang skal være på det rene. Som eksempel vil begrepet «liknende personer» som benyttes i FAL § 4-11 (1) være et for vagt avgrensningskriterium.¹⁸⁹

Persongruppen det skal identifiseres med etter Identifikasjonsbestemmelsens første avsnitt

187 Jf. FAL § 4-11 3. ledd.

188 Jf. Brynildsen m. fl., s. 123.

189 Jf. Brynildsen m. fl., s. 123.

punkt 1 er tilstrekkelig presist avgrenset til at den ikke vil kunne settes til side som motstridende med FAL § 4-11 3. ledd. Det kan imidlertid oppstå uklarhet om hvor små ansvarsområder som kan ansees som egen «del av virksomheten». I denne vurdering vil det måtte være et sentralt moment om selskapet kunne og burde presisert nærmere hvilket ledelsesnivå bestemmelsen retter seg mot. Hvor mange trinn ned i organisasjonshierarkiet klausulen kan omfatte, vil avhenge av virksomhetens størrelse, men generelt må det kunne hevdes at personen som et minimum må kunne betegnes som «avdelingsleder».

Identifikasjonsbestemmelsens første avsnitt punkt 2, angående brudd på sikkerhetsforskrifter, kan imidlertid hevdes å være for vag i forhold til kravet til «nærmere angitt» i FAL § 4-11 3. ledd. Ordlyden og sammenhengen med punkt 1 gjør det klart at det etter vilkårsbestemmelsen skal kunne identifiseres også på lavere nivå enn avdelingsledere. Det synes da klart at det vil være å gå for langt å generelt konstatere direkte motstrid med FAL § 4-11 3. ledd. Kravet til nærmere angivelse vil imidlertid kunne være et avgjørende tolkningsmoment i favør av sikrede ved tvil i et konkret tilfelle.

Avtalte identifikasjonsklausuler er i teorien også underlagt direkte rimelighetssensur etter avtaleloven § 36 og læren om bristende forutsetninger. Ved tolkningen og anvendelsen av vilkårsbestemmelsen vil prinsippet i avtalelovens § 36 også gjøre seg gjeldende som tolkningsregel. Forarbeidene til FAL gir veiledning for anvendelsen av revisjonsregelen. Hvor langt det i avtale er adgang til å strekke identifikasjonen, er avhengig av forholdene i bransjen, hva slags

forsikringsgjenstand det er snakk om og arten av den ansvarsbegrensning som selskapet har fastsatt.¹⁹⁰ Videre angir forarbeidene følgende retningslinje for anvendelsen av avtaleloven § 36:

«En ledetråd ved anvendelsen av revisjonsregelen bør være at selskapet som utgangspunkt bare bør kunne foreskrive identifikasjon med personer som inntar en ledende stilling i den del av sikredes virksomhet hvor skaden oppsto. Skal sikrede identifiseres med personer lenger ned i hans organisasjon, må dette være meget klart presisert, f.eks. i en sikkerhetsforskrift, og man må ha for øyet at noe av hensikten med en skadeforsikring nettopp er å gi sikrede beskyttelse mot følgene av de feil og forsømmelser som blir begått på lavere nivå i hans organisasjon.»¹⁹¹

Ifs identifikasjonsbestemmelse, D.5.1, er ikke formulert som en sikkerhetsforskrift, men som et alminnelig vilkår. Utgangspunktet må da være at det bare kan avtales identifikasjon med personer som «inntar en ledende stilling i den del av sikredes virksomhet hvor skaden oppsto» jf. forarbeidene.

Første alternativ under D.5.1 første avsnitt punkt 2, 1) presentert ovenfor, om identifikasjon med «andre personer som utfører arbeid av ledende art», synes da å være en tilstrekkelig presis avgrensning i forhold til den rimelighetssensur som skal foretas etter avtaleloven § 36. I lys av uttalelsen i forarbeidene må imidlertid bestemmelsen forstås slik at det kun kan identifiseres med personer som utfører arbeid av ledende art i den del av sikredes virksomhet hvor skaden oppstod. Forsømmelse slik mellomleder gjør innen

190 NOU 1987:24, s. 91.

191 Jf. NOU 1987:24, s. 91.

en annen avdeling eller del av virksomheten enn han selv tilhører, skal således ikke sikrede bære risikoen for.

Identifikasjon med «andre som har en særlig selvstendig stilling innen virksomheten, samt arbeidsledere, herunder formenn og lignende», 2) og 3) presentert ovenfor, synes imidlertid å gå lenger enn ledetråden i forarbeidene indikerer. Om identifikasjonsklausulen her er videre enn det som tillates etter avtaleloven § 36, må avgjøres for hvert enkelt tilfelle på bakgrunn av blant annet forholdende i bransjen, hva slags forsikringsgjenstand det er snakk om og arten av den ansvarsbegrensning som selskapet har fastsatt.¹⁹² Generelt er det ikke grunn til å akseptere særlig utstrakt identifikasjon innen museumsbransjen ettersom museene ikke er særlig profesjonelle og virksomheten ikke er spesielt risikofylt. Ved forsikring av museumssamlinger kan imidlertid den usedvanlige arten av forsikringsgjenstanden og personens særlig selvstendige stilling tilsi at det, på bakgrunn av vilkårsbestemmelsen, bør kunne identifiseres med en ansatt konservator som har ansvar for restaurering av kunstverk. Det kan imidlertid ikke gis noen generell løsning, og hvert tilfelle må avgjøres for seg.

D.5.1 andre avsnitt gjelder kun omsorgsforpliktelser angående låsing, og personkretsen er meget klart presisert. Bestemmelsen må derfor antas å være innenfor lovens preseptoriske ramme. Tilsvarende gjelder siste avsnitt om medforsikrede som behandles nærmere under punkt 5.3.3.6.

Ifs identifikasjonsbestemmelse gir generell adgang til å identifisere sikrede med avdelings-

lederne i virksomheten innenfor sine ansvarsområder. I forhold til brudd på sikkerhetsforskrifter generelt identifiseres sikrede også med ledere på lavere nivå innenfor sine ansvarsområder, men denne del av bestemmelsen vil kunne tenkes å måtte revideres eller tolkes innskrenkende på bakgrunn av avtaleloven § 36 i konkrete tilfeller. I forhold til plikt til låsing identifiseres sikrede med enhver som er betrodd nøkler eller har ansvar for låsing der gjenstanden er. Samlet gir bestemmelsen vid adgang for selskapet til å identifisere sikrede med ansatte og i forhold til låsing også med andre.

5.3.3.3 Aon Griegs vilkår om identifikasjon

Identifikasjon reguleres ikke i Aon Griegs vilkårsett direkte, men i Ifs vilkår «Transportforsikring av varer» som gjelder som tilleggsvilkår til Aon Griegs vilkår.¹⁹³ Identifikasjonsbestemmelsen¹⁹⁴ i disse tilleggsvilkårene gjelder etter sin ordlyd kun ved transport, og ordlyden lar seg vanskelig anvende der forsikringsgjenstanden er under opphold/lagring/utstilling. Det vil bli svært kunstig å anvende bestemmelsen angående sikredes plikter etter Aon Griegs vilkår, jf. ordlyden.

Henvisningen til tilleggsvilkårene i Aon Griegs vilkår 14 kan forstås slik at tilleggsvilkårene kun er ment å fungere presiserende og veilede ved tolkningstvil. Det må da ha formodningen mot seg at betydningsfulle og vilkår av selvstendig betydning kun inntas i tilleggsvilkårene.

Det vil i tillegg være tvilsomt om partene ved anvendelsen av Aon Griegs vilkår vil kunne antas å ha ment at identifikasjonsbestemmelsen

¹⁹² Jf. NOU 1987:24, s. 91.

¹⁹³ Jf. Aon Griegs vilkår punkt 14.

¹⁹⁴ Ifs vilkår for «transportforsikring av varer» kap. 3 par. 10, jf. Aon Griegs vilkår punkt 14.

i tilleggsvilkårene skal gjelde også i forhold til de plikter sikrede er pålagt i hovedvilkårene, og ikke bare i forhold til pliktene etter tilleggsvilkårene. Denne tvil er forsikringsselskapet nærmest til å avklare ved å innta identifikasjonsklausulen i hovedvilkårene, jf. den avtalerettslige ukklarhetsregelen.¹⁹⁵ Kravet til hjemmel i forsikringsavtalen ved identifikasjon mellom sikrede og andre, jf. FAL § 4-11 3. ledd, taler også imot en utvidende tolkning av identifikasjonsklausulen i tilleggsvilkårene.

Etter dette kan det konkluderes med at det ved anvendelse av Aon Griegs vilkår ikke kan gjøres gjeldende identifikasjon på bakgrunn av par. 10 i Ifs vilkår for «Transportforsikring av varer», jf. Aon Griegs vilkår 14 i forhold til brudd på sikredes plikter etter Aon Griegs vilkår.

Identifikasjon vil i prinsippet kunne være aktuelt i forhold til de av sikredes plikter som er regulert i tilleggsvilkårene, og ikke også er regulert i hovedvilkårene. Slik identifikasjon på avtalegrunnlag er mindre aktuelt i praksis og behandles ikke.

Ettersom det ikke kan gjøres gjeldende identifikasjon på grunnlag av Aon Griegs vilkår, blir spørsmålet om hvem som er sikrede, og om andres handlinger kan ansees som sikredes på bakgrunn av fullmakt/samtykke, særlig aktuelt ved forsikring med disse vilkårene.

195 Spørsmålet om identifikasjon på grunnlag av Ifs vilkår for «Transportforsikring av varer» har heller ikke vært vurdert av Aon Grieg ifølge uttalelse på telefon 14. januar 2008 fra Legal Adviser i Aon Grieg Knut Wikborg som sluttet seg til at anvendelse av identifikasjonsbestemmelsen ville bli «kunstig» i forhold til kunst under opphold/lagring/utstilling.

5.3.3.4 Hvem er sikrede i en stiftelse? Organteorien. Handlinger eller unnlaterer fra sikrede selv kan føre til reduksjon eller bortfall av erstatning uten hjemmel i identifikasjonsklausul i forsikringsavtalen og uten hinder av FAL § 4-11.¹⁹⁶ Der sikrede er en organisasjon, som en museumsstiftelse, er det da et sentralt spørsmål hvilke personers handlinger som ansees som sikredes. Problemstillingen er praktisk. Dersom en avdelingsleder ved den sikrede stiftelsen fremkaller et forsikringstilfelle i sin avdeling ved grov uaktsomhet, kan det oppstå tvil om han er «sikrede» på bakgrunn av at han er avdelingens leder.

I forhold til Ifs vilkår får denne problemstillingen kun betydning dersom identifikasjon ikke allerede følger av vilkårene. Derimot vil dette spørsmålet være avgjørende for Aon Griegs adgang til å identifisere.¹⁹⁷ Problemstillingen er således av større praktisk betydning ved forsikring gjennom Aon Grieg enn ved forsikring i If.

Forarbeidene til FAL avklarer ikke spørsmålet om hvem som er «sikrede», og lovgiver ønsket ingen endring på dette punkt ved overgangen fra FAL 1930 til FAL 1989.¹⁹⁸ Spørsmålet løses etter alminnelige selskapsrettslige og stiftelsesrettslige prinsipper, og grensen trekkes som utgangspunkt av reglene om organers ansvar.¹⁹⁹ Det må foretas avgrensning både i personkrets og myndighet.

196 Jf. NOU 1987:24, s. 91.

197 Jf. behandlingen av vilkårene ovenfor under punkt 5.3.3.2 og punkt 5.3.3.3.

198 Jf. NOU 1987:24, s. 90.

199 Jf. NOU 1987:24, s. 102, Bull, s. 292 og Selmer, s. 211.

En stiftelse er ikke en sammenslutning, men en selveiende formuesmasse. Organiseringen av stiftelsen er i stor grad overlatt til stiftelsen selv, og opprettelsen av organer og deres kompetanseområder fastsettes i vedtektene. Det kan derfor vanskelig stilles opp faste regler for hvilke organer stiftelsen identifiseres med.²⁰⁰ Det eneste obligatoriske organet for stiftelser er et styre. Styret er stiftelsens øverste organ, og forvaltningen av stiftelsen hører under styret.²⁰¹ Styrets ansvarsområde favner således over all virksomhet innenfor stiftelsen. Stiftelsen identifiseres etter sikker rett med styret. Stiftelsen identifiseres også med et enkelt styremedlem, slik at forsømmelse fra én er tilstrekkelig for å anse forsømmelsen for stiftelsen.²⁰² Stiftelser har normalt en daglig leder og er i noen tilfeller forpliktet til å ha det.²⁰³ Daglig leder står for den daglige ledelse av stiftelsens virksomhet.²⁰⁴ Stiftelser som har en daglig leder, identifiseres med denne innenfor den daglige ledelse.²⁰⁵ Stiftelser kan også ha andre organer enn styre og daglig leder²⁰⁶ og stiftelsen identifiseres da med disse organer innenfor sine ansvarsområder.

En stiftelse vil etter sikker rett identifiseres med sitt styre og sin daglige leder uten avtalegrunnlag, mens alminnelig ansatte ikke automatisk ansees som sikrede.²⁰⁷

Men ikke enhver handling eller unnløstelse fra et styremedlem eller daglig leder ved en

museumsstiftelse vil kunne ansees som museets handling eller unnløstelse. Identifikasjon må være betinget av at vedkommende har forsømt seg i egenskap av (som medlem av) organ.²⁰⁸ Det ville for eksempel være å trekke identifikasjonsreglene for langt om de ansattes representant i styret også identifiseres med sikrede ved utøvelsen av sine alminnelige oppgaver som ansatt.

5.3.3.5 Sikredes delegasjon av ansvar. Samtykke og fullmaktssynspunktet

Identifikasjonsregler regulerer i hvilken utstrekning andres feil og forsømmelser kan påberopes mot sikrede. Spørsmålet om identifikasjon må i prinsippet holdes atskilt fra spørsmålet om hvem sikrede er, idet sikrede må bære ansvaret for egne feil og forsømmelser uavhengig av identifikasjonsregler. Hvem sikrede er, er behandlet i punktet foran, og identifikasjonsreglene i Ifs og Aon Griegs vilkår er behandlet under punktene 5.3.3.2 og 5.3.3.3. Her er temaet en mellomform, nemlig identifikasjon utenfor virkeområdet til FAL § 4-11.²⁰⁹ Tilsvarende som for problemstillingen under foregående punkt får denne problemstillingen kun betydning dersom identifikasjon ikke allerede følger av vilkårene sammenholdt med FAL § 4-11. Problemstillingen er således av større praktisk betydning ved forsikring gjennom Aon Grieg,

200 Jf. Falkanger, s. 462-463.

201 Jf. stiftelsesloven § 30.

202 Jf. Falkanger, s. 454-455.

203 Jf. stiftelsesloven § 34.

204 Jf. stiftelsesloven § 35.

205 Om hva «daglig ledelse» omfatter; se Andenæs, Mads Henry. *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*. 2. utgave. Oslo, 2007 (heretter Andenæs), s. 382-384.

206 Jf. stiftelsesloven § 36.

207 Jf. Bull, s. 292 og Selmer, s. 211. Selmer viser blant annet til avgjørelsen i Rt-1973-737.

208 Jf. Arntzen, Andreas. *Identifikasjon ved fremkallelse av forsikringstilfellet*. Nordisk forsikrings tidsskrift 1975 s. 1-140 (NFT 1/1975) (heretter Arntzen II), s. 25 om selskapsforhold.

209 Om dette terminologisk ansees for identifikasjon eller tilhørende spørsmålet om hvem som er sikrede, er et spørsmål om valg av terminologi uten materiellrettslig betydning. Det sentrale er at sikrede bærer risikoen for andres handlinger på bakgrunn av samtykke/delegasjon, uten at det kreves avtalehjemmel fordi disse tilfellene ikke er omfattet av virkeområdet til FAL § 4-11.

da det ikke kan identifiseres på bakgrunn av forsikringsavtalen, jf. ovenfor, enn ved forsikring i If som har vide identifikasjonsklausuler i sine vilkår.

Om temaet terminologisk skal betegnes som identifikasjon eller tilhørende spørsmålet om hvem som er sikrede, er et spørsmål om valg av terminologi uten materiellrettslig betydning. Det sentrale er at sikrede i noen tilfeller bærer risikoen for andres handlinger på bakgrunn av samtykke/delegasjon, uten at det kreves avtalehjemmel fordi disse tilfellene ikke er omfattet av virkeområdet til FAL § 4-11.

Eldre forsikringsrettslig teori synes å legge til grunn et fullmaktssynspunkt slik at sikrede er ansvarlig for fullmektigers handlinger ved delegasjon av ansvar.²¹⁰ Det kan være snakk om delegasjon internt i den sikrede organisasjon eller delegasjon til eksterne. Delegasjon av ansvar forutsetter ikke nødvendigvis rett eller legitimasjon til å representere sikrede *utad*, men kan være en helt intern ansvarsfordeling. Det er således ikke snakk om egentlig fullmakt, men et «fullmaktssynspunkt».

Alternativt kan man anse intern ansvarsfordeling som fullmakt på et internt nivå, altså at det ikke nødvendigvis er snakk om fullmakt fra sikrede for å representere sikrede *utad*, men også kan være fullmakt fra ledelsen til å representere ledelsen internt i den sikrede organisasjon²¹¹

210 Jf. Grundt med tilslutning fra Selmer. Se Selmer, s. 214-217. Etter eldre teori er det imidlertid ikke gjort et skarpt skille mellom identifisering av sikrede og den egentlige identifikasjon. Dette viser seg ved eldre teoris anvendelse av et fullmaktssynspunkt som behandles under og det kan derfor stilles spørsmål om dette fullmaktssynspunktet skal ansees videreført ved overgangen til FAL 1989.

211 Fullmaktsterminologien benyttes for eksempel i Motiver til Norsk Sjøforsikringsplan (NSPL) s. 119-120.

Dette er et spørsmål om valg av tilnæringsmåte uten materiellrettslig betydning. Jeg velger å anse dette for et fullmaktssynspunkt og ikke egentlig fullmakt. Ettersom fullmaktsrettens skille mellom rett og legitimasjon ikke får betydning, anser jeg det ikke hensiktsmessig å benytte fullmaktsreglenes terminologi.

FAL § 4-11 krever avtalehjemmel for at selskapet skal kunne gjøre gjeldende identifikasjon, og skapte endring i rettsstilstanden sammenlignet med før FAL av 1989. Den oppfordring til avtaleregulering av identifikasjonsspørsmål som nå følger av FAL 4-11, kan tale for at det ikke lenger er rom for identifikasjon på bakgrunn av det fullmaktssynspunktet som følger av eldre teori.

Det er imidlertid klart at samtykke i noen tilfeller også etter innføringen av FAL 1989 kan føre til at sikrede blir ansvarlig for andres handlinger uten at det kreves identifikasjonshjemmel i avtalen. Denne identifikasjonsadgangen følger blant annet av forarbeidene til FAL:

«Endelig må det understrekes at det ikke trengs regler om identifikasjon når sikrede har samtykket i den handling som øker risikoen eller gir opphav til et forsikringstilfelle. Samtykket innebærer at handlingen må ansees foretatt av sikrede selv», jf. forarbeidene til FAL (NOU 1987:24 s. 90).

Spørsmålet er ikke nærmere behandlet i forarbeidene, og det er dermed vanskelig å avgjøre hvor presist et samtykke må være for at det skal gi grunnlag for identifikasjon uten hjemmel i forsikringsavtalen. Hensynet bak uttalelsen i forarbeidene synes å måtte være at sikrede ikke skal kunne «gjemme seg» bak en fullmektig, i tråd med det gamle fullmaktssynspunktet. Eldre teori er således

fortsatt relevant, men den gamle lære må vurderes i forhold til den endring som har skjedd i lovverket.

En praktisk situasjon for de konsoliderte museene er der sikrede overlater forvaltningen av forsikringsgjenstanden til en annen. Sikrede måtte regne med å bli debitert for de forsømmelser som forvalteren gjorde seg skyldig i ifølge eldre teori.²¹² For at en overlatelse av forvaltningen skulle medføre identifikasjon etter FAL 1930, måtte den ha et visst omfang og en viss varighet. En vanlig låntaker er ikke en forvalter. En annen sak er at sikrede ved utlån av forsikringsgjenstanden har en særlig oppfordring til å instruere låntakeren om de særlige begrensinger som forsikringsforholdet legger på bruken av gjenstanden, slik at han lett vil rammes av reaksjoner hvis han har sviktet i denne henseende.²¹³ At en kortvarig overlatelse av bruken ikke ga grunnlag for identifikasjon etter FAL 1930, ble fastslått av Høyesterett i en dom fra 1974.²¹⁴ Kortvarig utlån kan desto mindre føre til identifikasjon uten avtalehjemmel etter FAL 1989. En konsekvent regel om identifikasjon med forvalter er det antagelig ikke grunnlag for å opprettholde under FAL 1989 idet FAL § 4-11 gir partene oppfordring til å avtaleregulere spørsmålet.

Hovedhensynet bak fullmaktssynspunktet synes å være at sikrede er nærmere til å bære risikoen for intern fordeling av ledelsesoppgaver enn forsikrings-selskapet. Sikrede må stå fritt når det gjelder organiseringen av sin virksomhet, men må da også ta konsekvensene av den ledelsesmodell som velges.²¹⁵

---

212 Jf. Selmer, s. 212-213. Litteratur fra før FAL 1989 har begrenset relevans for spørsmålet.

213 Jf. Selmer, s. 212-213.

214 Jf. Rt-1974-140, se Selmer, s. 212-213.

215 Dette hensynet kommer blant annet til uttrykk i Motiver til

Uten mulighet for identifikasjon på bakgrunn av samtykke/fullmaktssynspunktet kan det tenkes at styret eller daglig leder delegerer sine oppgaver til en ansatt for å øke muligheten for å ha forsikringskrav i behold ved eventuelle brudd på plikter etter forsikringsavtalen. Dette kan for eksempel tenkes gjort ved å utnevne en ansatt som «forsikringsansvarlig» med ansvar for overholdelse av sikredes plikter etter forsikringsavtalen og kontakt med forsikrings-selskapet. I en slik situasjon vil det være urimelig om sikrede uansett vil ha sitt forsikringskrav i behold så lenge stiftelsesorganene ikke kan kritiseres for ansettelsen/delegasjonen.²¹⁶ Det ville i så fall gjøre det lønnsomt med slik delegasjon av ledelsesansvar, og det vil vanskelig kunne avdekkes om ledende organer gir den ansvarlige ansatte skjulte instruksjoner om pliktforsømmelser. Dette taler for å identifisere sikrede med ansatte som tildeles ledelsesansvar uavhengig av avtalehjemmel.

Forsikrings-skadenemnda har lagt til grunn at det kan identifiseres mellom sikrede og sikredes fullmektig i forbindelse med svik, jf. FSN 1845, 1937 og forutsetningsvis i 2501. På bakgrunn av uttalelsene fra forsikrings-skadenemnda kan det legges til grunn at sikrede kan ansees ansvarlig for fullmektigens handlinger i relasjon til plikten etter FAL § 8-1 også utenfor fullmektigens rett ved selvstendige fullmakter. Men identifikasjonen begrenses i alle tilfeller av fullmektigens legitimasjon, jf. alminnelige fullmaktregler.

NSPL, s. 120.

216 Denne problemstilling er behandlet av Hans Kenneth Viga i forhold til brudd på FAL § 8-1 jf. Viga, Hans Kenneth. *Identifikasjon i skadeforsikring*. Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner nr. 78. Oslo, 2001 (heretter Viga), s. 14.

Uten anvendelse av fullmaktssynspunktet vil de større organisasjoner normalt oppnå bedre forsikringsdekning enn de små ettersom de styrende organer i små organisasjoner normalt vil påta seg oppgaver tilhørende et lavere ledelsesnivå, mens det er større behov for delegasjon av ledelsesansvar i de større organisasjonene. Det synes lite konsistent med slik forskjell i dekning ved bruk av de samme forsikringsvilkårene.

Det følger av § 4-11(2)a forutsetningsvis at ikke ethvert generelt samtykke fra sikrede er tilstrekkelig for at en annens handling eller unnlatelse blir ansett for sikredes. Fullmakt etter alminnelige fullmaktregler kan heller ikke alltid ansees som tilstrekkelig samtykke til at sikrede holdes ansvarlig for fullmektigens handlinger uavhengig av identifikasjonshjemmel i avtalen.²¹⁷ FAL § 4-11 er i denne sammenheng *lex specialis* og begrenser rekkevidden av den alminnelige fullmaktretten. Reglene om stillingsfullmakt og toleransefullmakt kan i motsatt fall hevdes å ville ha uthult det vern sikrede er tiltenkt gjennom § 4-11. Fullmakt til å handle på selskapets vegne, for eksempel vakten i inngangsdøren sin stillingsfullmakt, er klart utenfor ledelsens normale oppgaver og vil ikke ansees som sikredes handlinger i relasjon til forsikringsselskapet. Slik identifikasjon krever således avtalehjemmel, jf. § 4-11 (3). Grovt og upresist kan det på denne bakgrunn konkluderes med at delegasjonen må gjelde ledelsesoppgaver for at handlinger eller

²¹⁷ Synspunktet er også fremhevet i Motiver til NSPL § 3-36 som ble utformet med sikte på å videreføre gjeldende rett. I tillegg til fullmakt oppstilles som betingelse at fullmakten gjelder «funksjoner av vesentlig betydning for forsikringsdekningen». Se Motiver til NSPL, s. 120.

unnlatelser skal ansees som sikredes på bakgrunn av dette fullmaktssynspunktet.

I tillegg til at delegasjonen må gjelde ledelsesoppgaver, er det en betingelse for identifikasjon at feilen sikrede skal holdes ansvarlig for, gjøres i forbindelse med utøvelsen av den delegerte ledelsesmyndighet. Dette betyr at man må sondre mellom feil og forsømmelser utført under utøvelsen av den aktuelle myndighet og feil og forsømmelser under utføring av andre oppgaver. Ved forsikring av skip må for eksempel sikrede finne seg i identifikasjon med høyere funksjonær som har ansvaret for å organisere tilsynet med et skip i opplag, og herunder gjør en feil. Derimot skal det ikke identifiseres dersom den samme funksjonæren gjør en enkeltstående feil under den personlige utøvelsen av tilsynet.²¹⁸

Som konklusjon kan det fastslås at en museumsstiftelse som utgangspunkt identifiseres med de ledende organer innenfor sitt ansvarsområde. I den grad styret eller daglig leder, på bakgrunn av virksomhetens størrelse eller basert på hensiktsmessighet eller annet, velger å delegere ansvar som faller inn under de oppgaver de ledende organer normalt har i en normal sammenslutning/stiftelse, er stiftelsen selv nærmest til å bære risikoen for utøvelsen av disse ledelsesoppgavene. Ansatt/fullmektig/forvalter ansees da som sikrede innenfor rammen av den lederrollen/ledelsesmyndighet personen er tildelt. Vaskelige grensetilfeller kan tenkes for mellomledere, og resultatet må bero på en konkret skjønnsmessig vurdering i den enkelte sak, kontraktstypens egenart tatt i

²¹⁸ Jf. ND 1973.428 NH Hamar Kapp-fergen og slik denne er forstått i Motiver til NSPL, s. 122.

betraktning. FAL § 4-11 3. ledd gir selskapet oppfordring til å regulere spørsmålet i vilkårene, noe som vil være et moment i vurderingen som taler imot utstrakt bruk av dette fullmaktssynspunktet.

5.3.3.6 Identifikasjon mellom sikrede og forsikringstaker/medforsikrede

Ved forsikring av museumssamlinger vil typisk en eierenhet være «sikrede» etter avtalen og en driftsenhet «forsikringstaker», eventuelt også «medforsikret». Spørsmålet om identifikasjon mellom sikrede og forsikringstaker eller medforsikret, er derfor et særlig praktisk spørsmål for de konsoliderte museene.

Medforsikringsinstituttet er presentert foran under punkt 5.1. Medforsikring vil si at flere er sikret under forsikringen. Slik medforsikring kan følge av FAL, automatisk medforsikring, eller forsikringsavtalen, avtalt medforsikring (da gjerne fastsatt i forsikringsbeviset). Ved forsikring av fast eiendom er forsikringstakeren automatisk medforsikret. Avtalt medforsikring av driftsenheten i konsoliderte museer ved forsikring av løse museumssamlinger er en særlig relevant form for medforsikring for museene.²¹⁹

Det er naturlig at det tilknytningsforholdet forsikringsselskapet har til forsikringstakeren og hver av de sikrede gjennom forsikringsavtalen, kan ha betydning for spørsmålet om hvem som er nærmest til å bære risikoen for forsikringstakerens eller den ene sikredes/medforsikredes handling/unnlattelse i forholdet mellom forsikringsselskapet og en annen sikret/medforsikret. De særlige

²¹⁹ Se punkt 5.1 foran om medforsikringsinstituttet, og relevansen for museene. Om organiseringen i de konsoliderte enhetene, se foran under punkt 1.3.2.

begrensninger i adgangen til identifikasjon mellom en sikret og forsikringstakeren eller en medforsikret som følger av FAL, kan sees som et uttrykk for vektlegging av dette tilknytningsforholdet.²²⁰

Ved forsikring i tilknytning til næringsvirksomhet er det som utgangspunkt ikke adgang til å foreta identifikasjon mellom sikrede og forsikringstakeren/medforsikrede på bakgrunn av identifikasjonsklausuler i avtalen.²²¹ Ved automatisk medforsikring av forsikringstaker ved forsikring av fast eiendom, jf. § 7-1 (2), er forbudet mot slik identifikasjon ufravikelig, jf. 7-3 (1). Ved avtalt medforsikring er forbudet mot identifikasjon mellom sikrede og forsikringstaker/medforsikrede fravikelig.²²² Dersom det uttrykkelig er avtalt at identifikasjon skal kunne skje mellom sikrede og annen medforsikret eller forsikringstaker, vil slik identifikasjon kunne skje. Men dette må da avtales uttrykkelig, og det vil ikke være tilstrekkelig at forsikringstaker eller medforsikret omfattes av en uspesifisert identifikasjonsklausul som ikke nevner disse spesielt. I et slikt tilfelle gjelder FALs deklatoriske løsning om at slik identifikasjon ikke skal skje.

Aon Griegs vilkår regulerer ikke identifikasjon mellom sikrede og forsikringstaker/medforsikrede spesielt, og slik identifikasjon kan da ikke foretas. Ifs vilkår fastslår identifikasjon mellom medforsikrede ved overtredelse av sikkerhetsforskrifter.²²³

²²⁰ Jf. FAL § 4-11, jf. § 7-3, jf. § 7-5.

²²¹ Jf. FAL § 4-11 (3), jf. § 7-3 (1), jf. § 7-5.

²²² Jf. FAL § 7-5.

²²³ Identifikasjonsbestemmelsen i Ifs vilkår er gjengitt under punkt 5.3.3.2 foran. Siste avsnitt av vilkårsbestemmelsen omhandler identifikasjon mellom parter i forsikringsavtalen.

Det gjøres i Ifs vilkår unntak fra identifikasjonen for automatisk medforsikrede etter FAL § 7-1 2. ledd og vilkårsbestemmelsen er således innenfor FALs preseptoriske regulering i § 7-3 ved næringsforsikring.

Identifikasjon mellom forsikringstakeren og en sikret/medforsikret er ikke uttrykkelig regulert i vilkårene til If. Det kan da hevdes at utgangspunktet etter FAL om at identifikasjon ikke skal skje, må gjelde. Både vilkårene og FAL kap. 7 synes imidlertid å forutsette at forsikringstakeren også er sikret/medforsikret. Men det er nok ikke alltid tilfelle ved de konsoliderte museene. Det må kunne ansees rimelig klart at FAL kap. 7 også gjelder hvor forsikringstaker og sikrede er to forskjellige personer. Det synes etter min mening da også mest nærliggende å tolke vilkårsbestemmelsen i Ifs vilkår slik at identifikasjon skal skje også dersom sikrede har delegert ansvar til forsikringstakeren (og forsikringstakeren ikke også er sikret). Spørsmålet kan imidlertid hevdes å være tvilsomt, og uklarhetsregelen vil da trekke i motsatt retning.

Det kan være grunn til å presisere at identifikasjon på bakgrunn av samtykke/fullmaktssynspunktet er utenfor FALs regulering, jf. foran, og identifikasjon på denne bakgrunn kan derfor uansett foretas. Hensynet om at sikrede ikke skal kunne «gjemme seg» bak en fullmektig, gjør seg tilsvarende gjeldende selv om fullmektigen er part i eller er dekket av forsikringskontrakten. Der forsikringstaker/medforsikrede (driftsenheten) er gitt det varige forvalteransvaret for eierenhetens forsikrede museumssamling, vil eierenheten, som sikrede, kunne identifiseres med driftsenheten i den grad ledelsesoppgaver tilhørende eierenhetens ledende organer ansees delegert til driftsenheten.

5.3.3.7 Oppsummerende vurdering av de utvalgte vilkår Avtalehjemmel for identifikasjon mellom sikrede og andre finnes i Ifs vilkår, men ikke i Aon Griegs vilkår, jf. foran.²²⁴ Denne forskjellen gjør at sikredes dekningsmuligheter er bedre etter Aon Griegs vilkår enn Ifs vilkår, alt annet likt. Ifs identifikasjonsklausul påfører sikrede en ikke ubetydelig egenrisiko. Dette representerer isolert sett en betydelig forskjell mellom de to selskapers vilkårsett. Forskjellen, isolert sett, burde således kunne begrunne lavere forsikringspremie ved forsikring hos If enn hos Aon Grieg.

I forhold til det museumsspesifikke dekningsbehov ansees Aon Griegs regulering av identifikasjonsspørsmål som mest hensiktsmessig. Disse vilkårene gir lavest egenrisiko, og identifikasjonsklausuler antas ikke å ha betydning som incentiv til kontroll/reduksjon av risiko ved museene. Det kan imidlertid være grunn til å akseptere identifikasjonsklausuler dersom det gir vesentlig premie-reduksjon.

5.4 Verdsettelse og erstatningsutmåling

Problemstillingen er her hvordan erstatningsutmålingen i forsikringsvilkårene bør reguleres slik at museenes typiske økonomiske behov som følge av et forsikringstilfelle blir dekket, og hvordan dette er gjort i utvalgte vilkår.

Utgangspunktet for erstatningsutmålingen er at sikrede skal ha «full erstatning for sitt økonomiske tap», jf. FAL § 6-1. For de fleste typer museumsobjekter finnes ikke et så velfungerende omsetningsmarked at verdien enkelt kan fastslås presist. Omsetning av enkelte typer museums-

²²⁴ Se punkt 5.3.3.2 og 5.3.3.3.

objekter er til og med ulovlig.²²⁵ Erstatningsutmåling etter regelen i § 6-1 er derfor ikke lett å gjennomføre for museumsgjenstander.

Erstatningsutmåling til det objektivt sett økonomiske tapet er heller ikke hensiktsmessig i forhold til museenes dekningsbehov, jf. foran.²²⁶ Museenes økonomiske behov som følge av et forsikringstilfelle kan typisk være kostnader til konservering/restaurering, innkjøp av substitutt og/eller rekonstruksjon.²²⁷ If og Aon Grieg har valgt ulike metoder for erstatningsutmålingen. Disse vilkårenes regulering av erstatningsutmålingen vil bli presentert og vurdert under punktet her, før det gis anbefaling om regulering i forhold til museenes typiske behov ved tingsskadeforsikring av museumssamlinger.

5.4.1 Forsikringssum og forsikringsverdi

Det fravelige utgangspunktet for erstatningsutmålingen etter FAL er full erstatning for det økonomiske tapet, jf. § 6-1.²²⁸ Ved inngåelse av en forsikringsavtale avtales imidlertid normalt en forsikringssum som det beregnes forsikringspremie av, og som utgjør maksimal grense for erstatningen per forsikringstilfelle.

Forsikringsverdien er verdien av den forsikrede interesse i forbindelse med et skadeoppgjør.²²⁹ Utgangspunktet er at forsikringsverdien skal

225 Se Nordheim, Lars G. *Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander*. Norsk museumsutvikling, skriftserie 3, 1997 (heretter Nordheim), s. 47-75.

226 Se punkt 4.2.1.7.

227 Jf. punkt 4.2.1.7 foran.

228 FAL gjør enkelte unntak fra dette prinsippet slik at erstatningsutbetalingen undertiden overstiger forsikringssummen. Se for eksempel FAL § 8-4(6) og om redningsomkostninger i forarbeidene jf. Bull, s. 507.

229 Jf. Bull, s. 504.

settes til den forsikrede interessens fulle økonomiske verdi umiddelbart før forsikringstilfellet.²³⁰ Ved avtalt forsikringssum blir utbetalingen da lik forsikringsverdien, fratrukket restverdien etter skadetilfellet, men maksimalt forsikringssummen. Denne måte å beregne selskapets ansvar på er den normale, men andre måter å fastsette forsikringssum og forsikringsverdi på kan avtales. FAL § 6-1 er i sin helhet fravelig, jf. ordlyden.

5.4.1.1 Overforsikring

Overforsikring foreligger hvis forsikringssummen er høyere enn forsikringsverdien. Ved overforsikring betales altså premie for et høyere beløp enn den maksimale erstatning kan bli. Overforsikring bør derfor unngås.

5.4.1.2 Underforsikring, førsterisikodekning og fullverdiforsikring

Det fravelige utgangspunkt etter FAL § 6-1 ved delskader er at det økonomiske tapet dekkes fullt ut inntil forsikringssummen. Dette gjelder også der det er avtalt forsikringssum og forsikringsverdien overstiger denne. Full dekning for delskader i slike tilfeller omtales gjerne som forsikring på første risiko.

Underforsikring foreligger der forsikringsverdien overstiger forsikringssummen, og det er avtalt forholdsmessig/proratarisk forsikringsutbetaling. Erstatningsberegningen blir da redusert slik at forholdet mellom forsikringssummen og forsikringsverdien er lik forholdet mellom forsikringsutbetalingen og det totale økonomiske

230 Dette er det naturlige utgangspunkt ettersom sikrede skal ha full erstatning for sitt økonomiske tap, jf. § 6-1, jf. også Bull, s. 504.

tapet innenfor tapsfeltet. Ved totalskade utbetales da forsikringssummen. Førsterisikodekning begrenser problemet med underforsikring til kun å gjelde større skader (tap som overstiger forsikringssummen).

Underforsikring kan skyldes uvitenhet om den reelle verdien, verdiendringer i forsikringsperioden eller et bevisst valg fra forsikringstaker. Forholdsmessig erstatningsberegning er ofte avtalt i forsikringsvilkårene, men i mangel av slik avtale-regulering fører FAL § 6-1 til førsterisikodekning.

Avtale om fullverdiberegning av forsikringssummen forhindrer underforsikring helt. Fullverdi forsikringssum vil si at selskapet står inne for at forsikringssummen til enhver tid er høy nok til å dekke forsikringsgjenstandens forsikringsverdi.²³¹

5.4.1.3 Taksert forsikringsverdi. FAL § 6-2

Ved taksert forsikringsverdi avtales forsikringsverdien i forbindelse med kontraktsinngåelsen, jf. FAL § 6-2 forutsetningsvis. Dermed forsvinner en rekke usikkerhetsmomenter i forbindelse med forsikringsoppjøret. Sikrede unngår diskusjon med selskapet etter at forsikringstilfellet er inntruffet når det gjelder om vedkommende gjenstand faktisk hadde en bestemt verdi eller ikke.

Det er imidlertid viktig å understreke at det forhold at det på forhånd er innhentet takst på forsikringsgjenstanden, ikke nødvendigvis innebærer at forsikringsverdien er «taksert» i forsikringsrettslig forstand. Taksert forsikringsverdi foreligger kun der det er uttrykkelig avtalt.

Selskapet kan bare fravike en avtalt taksert forsikringsverdi dersom forsikringstakeren har gitt

misvisende opplysninger om forhold av betydning for verdsettelsen, jf. FAL § 6-2. Misforhold mellom den erstatning som skal utgå ifølge avtalen og sikredes økonomiske tap, vil således ikke i seg selv kunne sette avtalen til side.²³²

Taksert forsikringsverdi kan altså føre til erstatning som er høyere enn det økonomiske tapet. I tillegg bærer selskapet langt på vei risikoen for at taksten er korrekt ettersom selskapet vanskelig kan sette den takserte verdi til side i forbindelse med erstatningsoppjøret.²³³

5.4.2 Erstatningsutmåling etter de utvalgte vilkår fra If og Aon Grieg og forholdet til museenes dekningsbehov

5.4.2.1 If

Etter Ifs vilkår skal erstatningen prinsipalt beregnes til reparasjons- eller gjenanskaffelseskostnaden, subsidiært reduksjonen i omsetningsverdi for det tilfelle at reparasjon eller gjenanskaffelse ikke skjer.²³⁴ Forsikringssummen fastsettes i forsikringsbeviset, og erstatningen reduseres forholdsmessig ved underforsikring.²³⁵ Forsikringsverdien er gjenanskaffelsesprisen rett før skaden.²³⁶

Betingelsen for beregning til reparasjonskostnad er at en reparasjon vil sette tingen i «samme – eller i det vesentlige samme – stand» som før skaden skjedde.²³⁷ Reparasjon tilsvarer da slikt

232 Nærmere om dette, se *Bull*, s. 519-524 og Rt. 1997, s. 542 (fiskeoppdrettsforsikring).

233 Jf. FAL § 6-2.

234 Jf. Ifs vilkår C.1.1 og C.1.2. FALs fravelige regel i § 6-1(2) er således fraveket.

235 Jf. Ifs vilkår D.3.1. Om underforsikring, se 5.4.1.2.

236 Jf. Ifs vilkår D.3.1 sett i sammenheng med C.1.1 tiltross for at betegnelsen «forsikringsverdi» ikke benyttes. Om forsikringsverdi generelt, se 5.4.1 foran.

237 Jf. Ifs vilkår C.1.1.

231 *Bull*, s. 510

arbeid som museumsfaglig betegnes som restaurering/konservering. Kostnader til restaurering/konservering dekkes inntil gjenanskaffelsesprisen, forutsatt at det ikke foreligger underforsikring.²³⁸ Reparasjonsinteressen i henhold til punkt 4.2.1.7 foran er dermed rimelig godt dekket ved dette utmålingsalternativ. En skade vil imidlertid antagelig også føre til verditap slik at den restaurerte museumsgjenstands verdi er lavere enn gjenstandens verdi før skaden. Verdita blir ikke dekket hvis reparasjon foretas.²³⁹ Dette tapet er imidlertid en del av omsetningsinteressen og normalt ikke et tap museene vil ha behov for å få kompensert, jf. foran.²⁴⁰ Reguleringen i forhold til reparasjonsinteressen ansees dermed som god.

Alternativt til reparasjon beregnes erstatningsutbetalingen på grunnlag av kostnaden til «gjenanskaffelse» av gjenstand av «samme – eller vesentlig samme – stand» som umiddelbart før skaden inntraff.²⁴¹ I ifs vilkår blir da tolkningen av «gjenanskaffelse» et sentralt spørsmål i forhold til museumsgjenstander.

Foretas ikke gjenanskaffelse eller reparasjon, erstattes kun reduksjon i omsetningsverdi.²⁴² Ved totaltap og innkjøp av substitutt oppstår da spørsmålet om dette er å anse som «gjenanskaffelse».²⁴³ Dette vil være avgjørende for om transaksjonskostnadene inngår i erstatningsberegningen etter som gjenanskaffelse inkluderer transaksjonskost-

nader i motsetning til reduksjon i omsetningsverdi. Transaksjonskostnadene ved kjøp av kunst eller kulturhistoriske gjenstander vil kunne være betydelige.

Om et slikt substituttkjøp er «gjenanskaffelse», må avgjøres konkret, og det kan ikke gis noen generell konklusjon i forhold til museumsgjenstander. Kjøp av kunstgjenstander vil etter en alminnelig språklig forståelse vanskelig kunne «gjenanskaffes», mens det klart er tenkelig for enkelte kulturhistoriske objekter.

Som eksempel på gjenanskaffelse kan tenkes totaltap av en gammel familiebibel der en tilsvarende bibel kan skaffes antikvarisk for kr 2.000. Gjenanskaffelsesprisen vil da legges til grunn for erstatningsutbetalingen. Dette inkluderer transaksjonskostnader, men ekskluderer eventuell affeksjonsverdi som følge av at bibelen har tilhørt familien i generasjoner. Til tross for at kjøp av en annen bibel ikke vil være et fullgodt erstatningsobjekt for sikrede, vil slikt kjøp altså være å anse som «gjenanskaffelse».²⁴⁴

Eventuell begrensning til redusert omsetningsverdi fordi gjenanskaffelse ikke foretas, jf. ifs vilkår C.1.2 avviker fra FALs deklarasjon, jf. § 6-1(2). Dette taler for at vilkåret ved tvil tolkes til ugunst for forsikringssselskapet og i harmoni med bakgrunnsretten. Uklarhetsregelen taler også for at gjenanskaffelse her ikke tolkes til ugunst for sikrede ved tvil.²⁴⁵ Kjøp av substitutt må således i utstrakt grad aksepteres av

238 Jf. ifs vilkår C.1.1 jf. D.3.1.

239 Jf. ifs vilkår C.1.1 jf. C.1.2.

240 Se 4.2.1.7.

241 Jf. ifs vilkår C.1.1.

242 Jf. ifs vilkår punkt C.1.2. Vilråene fraviker dermed fra FALs fravikelige regel på dette punkt jf. FAL§6-1(2).

243 Se punkt 4.2.1.7 foran under «Innkjøp av substitutt» om hva jeg mener med slikt kjøp.

244 Eksempelet er hentet fra Arntzen, Andreas. *Forsikringsrett. Tingskade-, brann- og kombinertforsikring*. Oslo, 1993 (heretter Arntzen), s. 230. Se s. 230-232 om gjenanskaffelse.

245 Om uklarhetsregelen, se Woxholth, Geir. *Avtalerett*. 6. utgave. Oslo, 2006 (heretter Woxholth), s. 433-434.

selskapet som «gjenanskaffelse» i relasjon til Ifs vilkår C.1.2. Generelt medfører reguleringen en vanskelig grensdragning. Ifs regulering av erstatningsutmålingen ansees derfor ikke hensiktsmessig i forhold til museenes substituttinteresse.

Ifs erstatningsutmåling tar ikke sikte på å dekke kostnader ved rekonstruksjon og er således ikke egnet for dekning av rekonstruksjonsinteressen.²⁴⁶

5.4.2.2 Aon Grieg

Forsikringsverdien etter Aon Griegs vilkår er gjenstandens markedsverdi ved forsikringens begynnelse.²⁴⁷ Forsikringssummen fastsettes i forsikringsbeviset, og det gjøres forholdsmessig beregning ved underforsikring.²⁴⁸ Denne modellen har klare likhetstrekk med bruk av taksert forsikringsverdi. I praksis vil det innhentes verdier ved vurdering ved forsikringens begynnelse. Denne taksten utgjør imidlertid ikke en taksert forsikringsverdi, men er kun en veiledende vurdering. Reguleringen gir dermed ikke forsikringstaker/sikrede den samme forutsigbarhet med hensyn til erstatningsutmålingen som man oppnår ved taksert forsikringsverdi. Det skal ved et skadetilfelle i prinsippet vurderes hva verdien var ved forsikringens begynnelse. Selskapet har dermed en sikkerhetsventil ved, i forbindelse med erstatningsutmålingen, å kunne hevde at vurderingen ved avtaleinngåelsen ikke var korrekt. Sammenlignet med taksert forsikringsverdi unngår Aon Grieg ulempen med å måtte bære risikoen for verdivurderingen ettersom taksten kun er veiledende.

Ved verdistigning i forsikringsperioden vil

²⁴⁶ Om rekonstruksjonsinteresse, se 4.2.1.7 foran.

²⁴⁷ Jf. Aon Griegs vilkår 4.

²⁴⁸ Jf. Aon Griegs vilkår 4.

erstatningsutbetalingen bli lavere enn markedsverdien på skadetidspunktet, og ved verdireduksjon i forsikringsperioden vil erstatningsutbetalingen overstige markedsverdien på skadetidspunktet. Dette fordi beregningen knyttes til tidspunktet for kontraktsinngåelsen. Beregningen dekker kun verditap og inkluderer ikke transaksjonskostnader for kjøp av substitutt. Erstatningsberegningen vil sjelden bli sammenfallende med kostnaden i forbindelse med kjøp av tilsvarende objekt. Vilklårene kan således hevdes å være lite egnet som dekning av substituttinteressen.

Aon Griegs erstatningsutmåling tar ikke sikte på å dekke reparasjonskostnader eller kostnader til rekonstruksjon spesielt og er således ikke egnet for dekning av reparasjonsinteressen eller rekonstruksjonsinteressen.²⁴⁹

I forhold til dekningsbehovet skissert foran (se punkt 4) er det lite hensiktsmessig at forsikringsverdien er objektets omsetningsverdi ved forsikringsperiodens begynnelse. Denne reguleringen har imidlertid antagelig praktiske fordeler sammenlignet med Ifs løsning. Den veiledende taksten som i praksis innhentes ved forsikring gjennom Aon Grieg, må kunne antas å redusere sannsynligheten for uenighet om verdsettelsen i forbindelse med forsikringsoppjøret.

5.4.3 Anbefalt regulering av forsikringsverdi og forsikringssum – taksert forsikringsverdi

Overforsikring innebærer at forsikringspremien beregnes av høyere beløp enn den maksimale forsikringsutbetalingen kan bli og bør derfor unngås. Høye forsikringssummer har vært fremholdt som et problem ved lån av kunst

²⁴⁹ Om reparasjons- og rekonstruksjonsinteresse, se 4.2.1.7 foran.

internasjonalt fordi det gjerne er utlåner som setter krav til forsikringssum og innlåner som betaler premien. Utlåner ønsker naturlig nok å sikre sine verdier og anslår derfor gjerne en forsikringssum noe over den reelle verdien for å være på den sikre siden. Dette fører til at innlåner betaler unødvendig høy forsikringspremie, noe bare forsikrings-selskapene tjener på.²⁵⁰

Fullverdi forsikringssum er imidlertid ikke en hensiktsmessig måte å løse dette på ettersom verdsettelsen av museumsobjekter er vanskelig og ofte må gjøres skjønnsmessig. En avtalt forsikringssum vil kunne gi en viss veiledning for verdsettelsen (av forsikringsverdien) i forbindelse med et erstatningsoppgjør, og dette holdepunktet har man ikke ved fullverdiforsikring.

Velges åpen forsikringsverdi, bør delskader beregnes etter prinsippet om dekning på første risiko, i tråd med FAL § 6-1, idet problemene med fastsettelsen av forsikringsverdien da ikke kommer på spissen ved småskader.

I praksis benyttes ofte taksert forsikringsverdi ved forsikring av antikviteter og verdigjenstander som er vanskelig å verdsette. Her vil vurderingen derfor ta utgangspunkt i taksert forsikringsverdi som mulig hensiktsmessig regulering av erstatningsutmålingen ved forsikring av museumssamlinger.

Museumsobjekter er vanskelige å verdivurdere, og taksert forsikringsverdi vil skape forutsigbarhet med hensyn til en eventuell forsikringsutbetaling. Ved taksert forsikringsverdi unngås tvil og uenighet omkring verdsettelse i forbindelse med et erstatningsoppgjør. I tillegg unngås problemet

med overforsikring ved at forsikringssummen settes lik summen av de takserte forsikringsverdier.

Som ulempe ved takserte verdier kan det fremheves at forsikringsverdien ikke følger markedsutviklingen og dermed kan hende ikke reflekterer gjenstandens markedsverdi på skadetidspunktet. For museer er dette mindre betenkelig enn for andre, ettersom museer ikke har omsetningsinteresse.²⁵¹ Museenes substituttinteresse er imidlertid avhengig av markedsprisen.

Museenes økonomiske interesser tilknyttet samlingsobjektene er i tillegg knyttet til subjektive betraktninger som vanskelig lar seg dekke gjennom en objektiv verdivurdering av samlingene, jf. foran.²⁵² Takserte forsikringsverdier kan tilpasses det konkrete museets antatte økonomiske behov som følge av et forsikringstilfelle.

Den ulempe som gjerne først og fremst fremholdes i juridisk teori i forbindelse med takserte forsikringsverdier, er muligheten for spekulasjon og forsikringssvindler ettersom erstatningen kan overstige det økonomiske tapet.²⁵³ Dette vil igjen kunne føre til høye forsikringspremier. Museer må kunne regnes som pålitelige avtaleparter med liten fare for forsikringssvindler og spekulasjon i mulige forsikringstilfeller. Museer har per definisjon til formål å bevare museumsgjenstandene og er ikke-kommersielle. I tillegg er det lite trolig at administrasjonen ved et museum er villig til å begå forsikringssvindler for å berike museet. Faren for spekulasjon og forsikringssvindler må derfor kunne hevdes å være liten ved et museum og

251 Jf. 4.2.1.7 foran.

252 Se 4.2.1.7.

253 Bull, s. 520-522.

250 Jf. Study no. 2003-4879.

mindre enn ved de typiske private kunstsamlinger med et kommersielt formål.

Taksert forsikringsverdi synes etter dette å være en godt egnet reguleringsform ved forsikring av museumssamlinger. Det gir forutsigbarhet og mulighet for å inkludere subjektive elementer ved verdsettelsen av interessen. Slik regulering reduserer også muligheten for tvist med selskapet i forbindelse med erstatningsutbetaling.

Takserte forsikringsverdier kan gjennomføres ved at deler av samlingen takseres under ett, eller objektene kan enkeltvis gis takserte verdier. Ved én taksert forsikringsverdi for hele samlingen uthules hensikten med reguleringsmetoden, og taksten vil ha samme funksjon som en forsikringssum. Normalt fastsettes taksert forsikringsverdi for hvert enkelt objekt, mens forsikringssummen gjelder hele samlingen. Praktisk kan det være utenkelig å takserer hvert enkelt objekt, særlig ved kulturhistoriske museer og kunstindustrimuseer, fordi museene har svært mange objekter av enkeltvis lav verdi.²⁵⁴

Ved objekter med et nært tilknytningsforhold kan det være hensiktsmessig med samlet taksert forsikringsverdi. Ved tap av en gjenstand tilhørende en serie, kan det tenkes at hele serien faller i verdi, altså også de resterende objekter, ettersom serien ikke lenger er komplett. Ved samlet taksering av serien vil det være mulig å få dekket denne verdireduksjonen.²⁵⁵ Det må imidlertid vurderes

254 Som eksempel kan nevnes at Kunstindustrimuseet har svært mange objekter av der mange av dem enkeltvis er av lav verdi. Dette museet har derfor valgt en samlet taksert forsikringsverdi.

255 Dette spørsmål er gjerne regulert i vilkårene der slik samlet takst benyttes.

konkret om museet har behov for å få kompensert slik verdireduksjon, som kan hevdes å primært knytte seg til omsetningsinteressen, som museer typisk ikke har, jf. foran.²⁵⁶ Dersom flere objekter takseres under ett, bør beregningen ved tap av enkeltobjekter skje etter prinsippet om dekning på første risiko for å forebygge uenighet om verdsettelse, som jo er noe av hensikten med taksert forsikringsverdi.

På bakgrunn av det overstående anbefales generelt taksert forsikringsverdi tilknyttet hvert enkelt samlingsobjekt. Taksten settes slik at den dekker museets antatte subjektive økonomiske behov som følge av et eventuelt forsikringstilfelle. For de objekter hvor det er substituttinteresse, anbefales taksert forsikringsverdi som settes til 120 % av omsetningsverdien.²⁵⁷ For de objekter hvor det er rekonstruksjonsinteresse, settes taksten til antatt kostnad ved rekonstruksjon. Det bør videre fastsettes at reparasjonskostnader inntil den takserte verdi dekkes ved delskader. Alle takster bør inflasjonsjusteres og revurderes jevnlig.

5.5 Spesielle museums klausuler

På enkelte punkter vil det kunne være hensiktsmessig å gjøre særlige tilpasninger i innarbeidete vilkår for å møte museers særlige behov. I det følgende vil jeg trekke frem to mulige slike spesialreguleringer eller tilleggsklausuler som kan være aktuelle.

256 Se punkt 4.2.1.7.

257 Påslaget på 20 % skal dekke forundersøkelser og transaksjonskostnader. Slik beregning er valgt ved den danske museumsforsikringsordningen jf. Topdanmarks *Vilkår 1 for Museer* punkt 18 A. Denne ordningen presenteres under punkt 6.5.2.2.

5.5.1 Eiendomsrett til tingen ved totalskade

Eiendomsretten til et totalskadet objekt er av interesse for museet idet det kan ha verdi for museet som forskningsobjekt. I tillegg vil det kunne ha interesse for publikum som museumsobjekt selv om det ikke lenger har noen omsetningsverdi. Uansett vil det være i tråd med museenes formål om å bevare og ta vare på også skadde objekter.

Både etter If og Aon Griegs vilkår har selskapet rett til å overta eiendomsretten til objektet ved totalskade.²⁵⁸ Dette bør museene be om å få endret slik at sikrede ikke må gi fra seg eiendomsretten ved totalskade. Dette vil selskapene kunne være villig til å gå med på.²⁵⁹

5.5.2 Tidsmessig byggeskikk ved kulturhistoriske bygninger

Ifs «bygning/huseierforsikring» fastslår at ved fullverdiforsikring av bygning er forsikringssummen gjenoppføringsprisen.²⁶⁰ Men det gjøres følgende unntak: «Merkostnader ved byggemåte og utstyr som er urasjonelle etter dagens byggeskikk, tas ikke med».²⁶¹ Dersom et museum anvender dette vilkårsettet ved forsikring av kulturhistoriske bygninger, reiser det seg spørsmål om hva som er «urasjonelt etter dagens byggeskikk». Det vil nok ikke være tilfredsstillende for et museum å gjenreise en kulturhistorisk bygning med andre metoder enn den originale byggemåte.

258 Ifs vilkår punkt D.4.5 og Aon Griegs vilkår punkt 11.

259 Jf. uttalelse fra Legal Adviser Knut Wikborg i Aon Grieg. Slik regulering forekommer også i praksis og omtales undertiden som «museumsklausulen».

260 Jf. Ifs vilkår for bygning/huseierforsikring punkt D.3.1.

261 Jf. Ifs vilkår for bygning/huseierforsikring punkt D.3.1.

Hva som skal regnes som «urasjonell» byggeskikk, kan by på tokningstvil. Rasjonell byggeskikk kan hevdes å være den til enhver tid påbudte, lovlige byggemåte.²⁶² Den antikvariske byggemåten er således rasjonell dersom den er påbudt. Slik antikvarisk byggemåte kan på den annen side hevdes å være urasjonell etter *dagens byggeskikk*. For å unngå de problemer denne bestemmelsen kan skape ved forsikring av kulturhistoriske bygninger, bør forholdet avklares med selskapet ved avtaleinngåelsen. Alternativ regulering kan være bruk av taksert forsikringsverdi.

Dersom slik fullverdiforsikring anvendes i stedet for taksert forsikringsverdi, som anbefalt over, bør denne klausul endres. Ved kulturhistoriske bygninger er det gjerne den gamle byggeskikken som er det mest interessante ved bygget som museumsobjekt. Rekonstruksjon av bygningen etter moderne byggeskikk vil således ikke være noen god erstatning.

5.6 Konklusjon

På bakgrunn av det overstående mener jeg det kan konkluderes med at Aon Griegs begrensede vilkår og Ifs kombinerte løsøreforsikring er uegnet for tingsskadeforsikring av et typisk museums samlinger ettersom disse vilkårene kun gir dekning mot enkelte oppregnede farer. Aon Griegs «all risk»-vilkår er dermed det av de utvalgte vilkårsett som er best tilpasset museenes typiske dekningsbehov. Men heller ikke dette vilkårsett ivaretar museenes behov tilstrekkelig på alle områder. Reguleringen av verdsettelse/

262 Jf. Bødtker, Arne. *Forsikring av verneverdige og fredete bygninger*. I Fortidsvern 2/1993 (heretter Bødtker).

erstatningsutmålingen og eiendomsretten til forsikringsgjenstanden ved totalskade er, slik jeg vurderer det, de områder hvor reguleringen passer dårligst i forhold til det typiske museums dekningens behov.

Jeg mener å ha vist at det for museers tingskadeforsikring av samlinger kan utformes vilkår som i større grad ivaretar de museumsspesifikke behov enn bransjens gjeldende vilkår.²⁶³

263 Andre standard forsikringsvilkår ivaretar ikke de museumsspesifikke forhold bedre enn de utvalgte vilkårene til If og Aon Grieg for tingsskadeforsikring av museumssamlinger ifølge Legal Adviser Knut Wikborg hos Aon Grieg og Underwriter Morten Lein hos If.

Faximile fra Bergens Tidende
13. juni 2007.

UTRO TJENER PÅ UB I BERGEN

Denne saken rystet ansatte ved Universitetsbiblioteket i Bergen i juni 2007. Mange andre fikk nok også en påminnelse om at det foregår tyverier fra arkivsamlinger ved norske museer, bibliotek og arkiv. Det finnes flere slike saker i historien som har vakt stor oppmerksomhet. Flere er utført av høyt betrodde personer. Det spesielle ved denne saken var at det var en tidligere ansatt ved UB som hadde tatt med seg brevene hjem. Hans arvinger hadde funnet dem og lagt dem ut for salg – uten å vite at de var stjålet.

Historien er et eksempel på en av de farene som truer samlinger i museer og andre kulturinstitusjoner – utro tjenere. Etter brann og vann er dette den tredje største faren museenes samlinger utsettes for.

SAMARBEID

og samordning

6.1 Innledning

Et av målene med museumsreformen er økt samarbeid museene imellom. Også i forbindelse med forsikrings spørsmål kan det oppnås fordeler ved samarbeid og samordning. I det følgende vil jeg presentere ulike muligheter for økt samarbeid og samlet organisering av museenes forsikringer og hensyn som gjør seg gjeldende ved valg av samarbeidsform. Konkret nytte-/kostnadsvurdering av de enkelte tiltak og organiseringsformer vil imidlertid måtte foretas på bakgrunn av grundigere utredning og undersøkelser enn det jeg har hatt anledning til.

6.2 Mulige samarbeidsmodeller

6.2.1 Økt samordning internt i de konsoliderte enhetene

Mange av de konsoliderte enhetene har beholdt sine gamle forsikringsavtaler i stedet for å forhandle en samlet avtale. Det er utvilsomt en potensiell «mengderabatt» i å forhandle frem en samlet avtale som erstatter de flere mindre gamle avtale-

ne.²⁶⁴ En slik samlet avtale er også hensiktsmessig ved at det blir lettere å vurdere museets samlede risikoeksponeringer og foreta helhetlig og hensiktsmessig Risk Management. Administrativt er det også lettere å forholde seg til én avtale og ett forsikrings selskap. Beslutning om slik samling av museets forsikringer vil kunne foretas av driftsenheten i de konsoliderte museene som har ansvaret for å tegne forsikringene.

6.2.2 Økt regionalt samarbeid på eget initiativ

Museer kan på helt frivillig basis gå sammen om felles forsikringstilbud forhandlet frem av gruppen selv eller gjennom megler. Modellen har vært benyttet regionalt ved at flere museer har gått sammen i anbudsinnhenting. Slikt samarbeid kan gi mengderabatt og være kostnadsbesparende med tanke på administrasjonskostnader. Slikt samarbeid har gitt gode resultater.²⁶⁵ Forsikringsavtalene blir inngått separat mellom hvert museum og forsi-

²⁶⁴ Rapport fra forsikringsprosjekt, s. 19.

²⁶⁵ Rapport fra forsikringsprosjekt, s. 18-19

kringsselskapet. Slikt samarbeid kan skje mellom museene regionalt, på eget initiativ. Sentrale tiltak vil være oppfordring til samarbeid regionalt.

6.2.3 Utarbeiding av gruppeprogramtilbud

Et gruppeprogramtilbud vil være en forsikringspakke til konkurransedyktig pris som er tilpasset museumsspesifikke behov utviklet av et forsikrings-selskap sammen med en museumsorganisasjon. Forsikrings-selskapet vil være interessert i å komme med et slikt spesialtilbud fordi museumsorganisasjonen da vil anbefale dette selskapet overfor museene. Hensikten med et slikt tilbud er at det kan spesialtilpasses museumsspesifikke forhold samtidig som det vil være utsatt for kontinuerlig konkurranse i forhold til alminnelige forsikringstilbud. Et slikt tilbud vil antagelig kunne fremforhandles i løpet av relativt kort tid. Kostnader vil være forbundet med fremforhandlingen i form av bransjeorganisasjonens arbeidskraft og eventuelt innleid konsulent/forsikringsmegler, men ellers står forsikrings-selskapet for driften, og museene tegner forsikring direkte med selskapet.

Et slikt gruppeprogramtilbud kan fremforhandles nasjonalt av en interesseorganisasjon for norske museer. Norges Museumsforbund, som er landets største museumsorganisasjon, eller arbeidsgiverorganisasjonen HSH, hvor de fleste større frittstående museene er medlemmer, vil kunne være slike aktuelle interesseorganisasjoner.²⁶⁶ ABM-utvikling anser seg ikke som rette instans for en slik oppgave.

---

266 HSH har allerede noen forsikringstilbud til sine medlemmer, og erfaringene derfra kan være verdifulle i en slik sammenheng. Se <http://www.hsh-org.no/> under snarveien «HSH Forsikringer» for de eksisterende tilbud (som ikke er museumsspesifikke).

6.2.4 Ideen om en kollektiv museumsforsikringsordning

Det kan oppnås fordeler hvis mange museer går sammen og forsikres samlet. En slik ordning vil baseres på at kjernevirksomheten, forsikringsbehovet og skadeprofilen er relativt lik for museene, og at forsikringsordningen avgrenses til dette området. Således vil museer med atypiske behov måtte tegne tilleggsforsikring.

Ved samling av museenes risikoeksponeringer til en portefølje vil man oppnå risikoutjevning, jf. de store talls lov, og således kan det oppnås lavere forsikringspremie enn ved enkeltvis forsikring.²⁶⁷ Det kan etableres en museumsforsikringsforening, eller en eksisterende interesseorganisasjon for museene kan representere museene samlet i forsikrings-sammenheng. En slik interesseorganisasjon kan også bidra i forbindelse med administrasjon av ordningen mot vederlag fra forsikrings-selskapet, eller det kan avtales at deler av forsikrings-selskapets overskudd for år med god skadehistorikk tilfaller museene eller interesseorganisasjonen.

Det kan også tenkes etablert et museumsforsikringsfond som kan bære deler av porteføljens samlede risiko, og dermed kan fondet oppnå det overskudd forsikrings-selskapet normalt ville oppnådd for denne risikoen. Inntektene til et slikt fond vil komme fra premiebetaling og fondsavkastning. Utbetalinger til mindre skader kan dekkes av inntektene, mens risiko for større skader kan overføres ved forsikring/reassuranse. Fordelen med en slik ordning er at kostnadene til forsikring/reassuranse og administrasjon er

---

267 Om de store talls lov, se punkt 4.2.2 foran.

begrensede, og at eventuelt overskudd på den del av forsikringsdekningen fondet ikke assurerer, kan komme museene til gode ved at det benyttes til risikoreducerende tiltak eller reduisering av museenes premier. Ulempen ved en slik ordning er at fondet bærer risikoen som ikke forsikres. Dersom tap i forbindelse med denne risikoen blir større enn fondet kan dekke med premiebetalingene fra museene, må premiene økes eller kapital tilføres fondet på annet vis. En slik løsning med «forsikringsfond» kan organiseres på ulike måter, og fondet kan belastes deler av risikoen på ulike måter og i ulik grad. Sentralt ved en slik ordning vil være at «fondet» bærer risiko og dermed risikerer underskudd.

Ulike modeller for forvaltning av en slik samlet museumsforsikringsportefølje presenteres nærmere under punkt 6.5.1.

6.3 Hensyn

Her vil jeg presentere noen sentrale hensyn som er relevante ved valg av eventuelle tiltak for å fremme økt samarbeid og samordning i forsikringsspørsmål på museumssektoren.

6.3.1 Behovet for spesialtilpassede forsikringsvilkår for forsikring av museumsvirksomhet.

Museer har særegne behov som er relevante for utforming/valg av forsikringsvilkår, jf. foran under punkt 4 og 5. Regulering av erstatningsutmåling/verdsettelse og farefeltet er, i tillegg til eierskap til en totalskadet forsikringsgjenstand, områder hvor bransjens gjeldende vilkår for forsikring av museumssamlinger bedre kan tilpasses museumsvirksomhet. Museene vil enkeltvis eller regionalt i liten grad kunne få tilbud om spesialtilpassede

vilkår fra forsikringsselskapene.²⁶⁸ Ved samordning av museenes forsikringer vil imidlertid en interesseorganisasjon for museene kunne bidra til utforming av spesialtilpassede museumsvilkår.

Hensynet til museenes særegne dekningsbehov taler for utarbeiding av gruppeprogramtilbud eller opprettelse av kollektiv museumsforsikringsordning ettersom disse modellene vil gi mulighet til fremforhandling av spesialtilpassede museumsforsikringsvilkår. Ordningen kan begrenses til de forsikringer der museenes behov er særegne.

6.3.2 Lavere premier som følge av stordriftseffekt og forhandlingsmakt

Det er grunn til å tro at en forsikringstaker lettere kan presse forsikringsselskapenes fortjenestemarginger til et minimum hvis det er snakk om en stor avtale. De samlede kostnader for museene med forsikringsrådgivere, forhandlinger med og vurdering av tilbudene fra ulike forsikringsselskaper og lignende, vil også kunne reduseres som følge av at deler av jobben gjøres felles.

Dette hensynet taler for økt samarbeid i forbindelse med inngåelse av forsikringsavtaler, enten internt i de konsoliderte enhetene, regionalt mellom museer, eller på nasjonalt nivå. Fordelene må kunne antas å bli større jo flere museer/samlinger som inngår i samarbeidet, men samarbeidet vil da muligens også medføre høyere kostnader i forbindelse med administrasjon av samarbeidet. Internt i de konsoliderte enhetene kan imidlertid samling av museets forsikringer også føre til reduserte

²⁶⁸ Enkelte forsikringsselskaper aksepterer at sikrede opprettholder eierskap til forsikringsgjenstanden ved totalskade, etter særlig avtale: se punkt 5.5.1 med fotnoter foran.

administrasjonskostnader, og på dette nivået er derfor hensynet særlig tungtveiende.

6.3.3 Erfaring med eksisterende forsikringer og skadehistorikk

Undersøkelsen utført av ABM-utvikling 2004–2005 indikerer at museene til sammen årlig innbetaler store premiebeløp til forsikring av museumsanlegg og samlinger. Museene setter også store ressurser inn i sikrings- og sikkerhetstiltak og forebyggende arbeid. Utbetalinger til skader og tap ved brann og tyveri som er innrapportert til museumsstatistikken, er begrenset sett i forhold til museenes løpende utgifter i forbindelse med risikostyringen.²⁶⁹ Ved svært mange av de vanligste skadeforholdene er museene i praksis selvassurandører.²⁷⁰ Det er på denne bakgrunn grunn til å anta at forsikringselskapene har hatt god fortjeneste på forsikringsavtalene med museene. Ved enkeltvis forsikring blir antagelig ikke museenes generelt gode skadehistorikk særlig vektlagt, og forsikringspremien vil bli beregnet med utgangspunkt i næringslivets generelle og det enkelte museums individuelle skadehistorikk. Ved en samlet museumsportefølje vil museumsspesifikk skadehistorikk være viktig for premieberegningen. Ettersom museenes skadehistorikk synes å være bedre enn gjennomsnittet i næringslivet, vil økt fokus på museumsspesifikk skadehistorikk kunne føre til reduserte premier.

Hensynet taler for økt samarbeid ved tegning av forsikringer og særlig for utarbeiding av gruppeprogramtilbud eller oppretting av en kollektiv museumsforsikringsordning.

269 Jf. Rapport fra forsikringsprosjekt, s. 19.

270 Jf. Rapport fra forsikringsprosjekt, s. 19.

6.3.4 Kompetanseutnyttning og nasjonalt nettverk

Økt samarbeid og opprettelse av nasjonale nettverk er et formål med museumsreformen. Et samarbeid vil gjøre kompetanseutveksling i forbindelse med risikostyring og forsikring lettere og mer naturlig. Dersom en interesseorganisasjon representerer museene samlet i forsikrings spørsmål, eller det opprettes en sentral forsikringsadministrasjon, vil det kunne fungere som kompetansesenter for museene innen fagområder som risikostyring, forsikring og jus. Dette vil kunne bli en ressurs som er etterlengtet.²⁷¹

6.3.5 De store talls lov

I forbindelse med presentasjon av risikobegrepet foran er «de store talls lov» presentert.²⁷² Teorien fastslår at den samlede risiko reduseres ved økning i antallet risikoeksponeringer som følge av at standardavviket reduseres (risikoutjevning). Følgelig vil risikoen, målt i varians eller standardavvik, ved den samlede portefølje av museer være lavere enn summen av risikoene ved museene målt hver for seg. Således taler de store talls lov for at premiebetalingen for en samlet portefølje vil bli lavere enn summen av alle museenes enkeltvis forsikringspremier uten samordning. De store talls lov taler således for opprettelse av en kollektiv museumsforsikringsordning.

271 Munch-museets direktør, Ingebjørg Ydstie, uttalte under møte med meg at et slikt kompetansesenter ville være noe Munch-museet ville kunne ha glede av. Museet kunne ha behov for bistand til for eksempel å utarbeide kontrakter angående krav til sikring og forsikring ved utlån av samlingsobjekter. Forsikring gjennom en samlet ordning trodde Ydstie ikke ville være aktuelt, ettersom Oslo Kommune står som selvassurandør for museets samling.

272 Se punkt 4.2.2.

6.3.6 Stat og kommunes økonomiske interesser

De fleste museene er økonomisk avhengige av stat eller kommune gjennom tilskuddsordninger. Viktigst er tilskuddene fra Kultur- og kirkedepartementet. Tilskuddsordningene er ment å være tilstrekkelige, slik at det ikke skal være nødvendig med ekstraordinære bevilgninger fra det offentlige. Dersom det oppstår ekstraordinære utgifter som museet selv ikke klarer å dekke, har imidlertid historien vist at stat eller kommune blir nødt til å gi ekstra bevilgninger.²⁷³ Stat og kommune har et ønske om å opprettholde museene, og hvis alternativet til ekstrabevilgning er nedleggelse, kan det offentlige føle seg presset til å vedta den nødvendige bevilgning. På bakgrunn av dette kan det hevdes at det er i det offentliges interesse at museene som mottar tilskudd til å dekke driftskostnader, herunder forsikringspremier, har de forsikringer museet burde ha. Alternativt kan staten i realiteten bli selvsassurandør for risiko som skulle vært finansiert gjennom de allerede bevilgete tilskuddene.

Ved en samlet forsikringsordning, vil det være lettere å ha et visst oppsyn med at museene har forsvarlig forsikringsdekning. Museene kan for eksempel oppmuntres til å tegne forsikring ved at det offentlige delfinansierer en forsikringsordning direkte. Dertil kan driftstilskuddene til museene i prinsippet reduseres tilsvarende. Dette hensynet

273 Etter ranet ved Munch-museet av maleriene «Skrik» og «Madonna» i 2004 ble museet på bakgrunn av en risikoanalyse av sikkerheten, med vurdering av planløsningene og de bygningmessige forhold, ble museet etter vedtak i bystyret sikret for 38 mill. kroner (jf. <http://www.oslo.kommune.no/dok/felles/publ/budsjett/2006/05.NOK.pdf>). Midlene gikk til sikkerhetsoppgraderinger som mange mente burde vært foretatt for lenge siden, innenfor det ordinære budsjettet.

taler for opprettelse av en kollektiv museumsforsikringsordning.

6.3.7 Kostnader ved opprettelse og drift av tiltaket/ordningen

De overnevnte hensyn som taler for økt samarbeid og samordning av museenes forsikringer, må vurderes i forhold til de kostnader som er forbundet med opprettelse og drift av en slik samordning. Kostnadsnivået vil variere med hvilken modell som velges for samordningen. Generelt må det kunne antas at de samlede administrasjonskostnadene vil være høyere jo flere samlinger/museer som inngår i samarbeidet. Utarbeiding av gruppeprogramtilbud kan imidlertid gjøres som et engangsprosjekt med relativt lave kostnader, mens en varig administrasjon må opprettes for drift av en kollektiv museumsforsikringsordning og er betydelig mer kostnadskrevende.

6.3.8 Bevare eksisterende kundeforhold

Undersøkelsen fra 2004–2005 viste at mange museer var kritiske til å gjennomføre anbudsrunder for å forsøke å redusere kostnader med forsikringspremier. Begrunnelsen museene gav, var ønsket om å bevare det eksisterende kundeforholdet og den god service i forbindelse med den eksisterende avtale. De museer som ikke la vekt på dette, rapporterte om gode erfaringer med anbudsrunder og reforhandling av avtaler. Tre museer (av undersøkelsens totalt 17) opplyste at de hadde oppnådd 20–25 % reduksjon i premien.²⁷⁴

Det er forbundet en viss emosjonell og enerгимessig kostnad å bytte leverandør, jf. teorier

274 Rapport fra forsikringsprosjekt, s. 18-19.

om forbrukeratferd. Ved innføring av en ny ordning vil dette være en ulempe. Men på sikt vil en kollektiv forsikringsordning kunne frita museene for disse ulempene. Dette fordi ordningen samlet kan endres og reforhandles uten at det enkelte museum får følelsen av å bytte forsikrings-selskap. Det enkelte museum forholder seg kun til administrasjonen av forsikringsordningen, som har museumsspesifikk kompetanse og derfor antagelig også er i stand til å yte god service.

Samlet er det ikke grunn til at vegring for å si opp eksisterende kundeforhold skal tale for fraråding til samordning og samarbeid mellom museene i forsikringsspørsmål.

6.4 Oppsummering

Det kan utvilsomt oppnås fordeler ved samarbeid og samordning internt i konsoliderte museer, mellom flere museer og nasjonalt gjennom interesseorganisasjoner for museer. Lokale og regionale tiltak må naturlig nok tilpasses konkrete forhold, og det kan vanskelig gis generelle anbefalinger utover at slike muligheter bør vurderes.

På nasjonalt plan taler gode grunner både for utarbeiding av gruppeprogramtilbud og opprettelse av en egen museumsforsikringsordning der museenes samlinger forsikres samlet. Dette er så vidt forskjellige tiltak at det vanskelig kan konkluderes med at det ene tiltaket bør prioriteres fremfor det andre. Det er vanskelig å forutse hva forsikrings-selskapene er villig til å tilby gjennom et gruppeprogramtilbud. For opprettelse av en kollektiv museumsforsikringsordning må det opprettes en permanent administrasjon for ordningen. Det må også utarbeides en nasjonal database over alle samlingsobjektene.

Opprettelse av en slik ordning vil derfor kunne bli både kostnadskreven og tidkrevende.

På bakgrunn av de overnevnte hensyn synes det imidlertid klart at gode grunner taler for nærmere utredning av muligheter for nasjonal samordning av museenes forsikringer, enten ved enkeltvis direkteforsikring på bakgrunn av et gruppeprogramtilbud eller ved samlet forsikring av mange museumssamlinger under ett. Sistnevnte vil behandles nærmere i det følgende ettersom en slik ordning kan organiseres på svært forskjellige måter.

6.5 Nærmere om en kollektiv museumsforsikringsordning

6.5.1 Ulike organiseringsmodeller

6.5.1.1 Direkte forsikring med overskuddsdeling

Den samlede portefølje av museers risikoer kan forsikres samlet direkte hos et forsikrings-selskap. Det kan avtales overskuddsdeling mellom selskapet og sammenslutningen som representerer de forsikrede museene. Med overskuddsdeling menes at museene begunstiges ved lavere skadeutbetalinger enn forventet, enten ved at deler av forsikrings-selskapets overskudd benyttes til betaling av premie for neste periode, innskudd på egenkapitalkonto eller kontant utbetaling. Museene, ved interesseorganisasjonen, er imidlertid ikke forpliktet til å bidra til dekning av eventuelt underskudd dersom skadeutbetalingene blir høyere enn forventet.

6.5.1.2 Captive insurance company

Captive insurance company (heretter captive eller egenforsikrings-selskap) er et forsikrings-selskap som kun har til oppgave å forsikre sin(e)

eier(e)s risikoeer.²⁷⁵ Et captive er således en formalisert form for selvassuransse.

Innenfor egenforsikringsseelskap kan det sondres mellom direkteforsikringscaptive og reassuranssecaptive. Et direkteforsikringscaptive foretar den direkte forsikring av eierens risikoeer, og reassurerer eventuelt deler av risikoeen i et annet forsikringsseelskap. Et reassuranssecaptive overtar derimot eierens risikoeer indirekte ved at et annet forsikringsseelskap som har tegnet forsikringen for eieren, reassurerer deler av risikoeen i captivet.

Ettersom et captive driver forsikringsvirksomhet, er det underlagt den regulering som gjelder forsikringsseelskaper, herunder konsesjonsplikt.²⁷⁶ Egenforsikringsseelskapet kan organiseres som aksjeselskap, allmennaksjeselskap eller gjensidig selskap.²⁷⁷

De viktigste målsetninger med etablering av captives, som fremhevet av norske og europeiske bedrifter med slike egenforsikringsseelskap, er at det danner et verktøy for risikostyring, reduserer kostnader, gir fleksibilitet i forsikringsprogrammet, og er en måte å skaffe forsikringsdekning på.²⁷⁸ Det er også hevdet at skadeforebyggende

virksomhet og den øvrige risikostyring hos eieren av captivet får høyere prioritering og bedre kvalitet.²⁷⁹ At risikostyring «går i glemmeboken» er ellers en fare ved selvassuransse ettersom det ikke betales forsikringspremie, og man således ikke merker fordelene ved risikoreduserende tiltak i form av nedsatt premie. Reduserte kostnader oppnås, sammenlignet med ordinær forsikring, ved at overskuddet ved forsikringsordningen tilfaller egenforsikringsseelskapet og dets eiere i stedet for et ordinært forsikringsseelskap. Videre gir en ordning med egenforsikringsseelskap eierne frihet til å bestemme dekning, egenandel, erstatningsutmåling og lignende. I enkelte tilfeller har egenforsikringsseelskap blitt opprettet fordi ordinære forsikringsseelskaper ikke har vært villig til å overta risikoeen.

Ifølge litteraturen på området må visse forutsetninger med hensyn til risikospredning, skadehistorie, premievolum og risikostyring være tilfredstilt for at etablering av egenforsikringsseelskap skal være økonomisk forsvarlig.²⁸⁰ Den viktigste faktoren er god spredning av risikoeen over et stort geografisk område, og at de samlede økonomiske ressursene ikke er samlet over noen få anlegg. Videre bør skadehistorien gjennom de siste 5 år være bedre enn gjennomsnittet.²⁸¹ Er skadehistorien dårligere enn gjennomsnittet, vil ordinær forsikring som regel lønne seg etter-

275 Jf. NOU 1983:52, s. 22. En forutsetning for å tale om captive er at forsikringsvirksomheten kun tar sikte på å dekke risikoeer for eierselskapet og dets eventuelle datterselskaper, og ikke tegner forsikring for andre selskaper jf. Wilhelmssen s. 21. I enkelte fremstillinger benyttes betegnelsen captive bare der det er ett konsern og bare dets risikoeer (inkludert underselskaper) som forsikres jf. Wilhelmssen, s. 21. Her benyttes den noe videre definisjon, jf. NOU 1983:52 s. 22, som omfatter også tilfeller der flere eiere har gått sammen om opprettelsen av forsikringsseelskapet.

276 Jf. forsikringsloven § 1-1, jf. § 1-2. Konsesjonsplikten fastslås i forsikringsloven § 2-1.

277 Jf. forsikringsloven § 3-1.

278 Jf. Pundsnes, Per. *Strategisk risikostyring og –finansiering*

2002/2003 – *En studie blant Norges største bedrifter*. For Aon Grieg. Tilgjengelig på <http://www.aon.com/no/no/about/News/rapport%20om%20risikostyring.jsp>.

279 Jf. NOU 1983:52, s. 224.

280 Jf. Wilhelmssen, s. 23.

281 Dette har sammenheng med at reassuranssevilkårene knyttes til det enkelte egenforsikringsseelskaps skadehistorie jf. Wilhelmssen, s. 23.

som premiene her er gjenstand for større grad av utjevning. Videre bør alle deltakerne i egenforsikringsselskapet ha et samlet og velutviklet program for risikostyring som garanti for at skaderesultatet holder seg på et godt nivå. For at det skal kunne være lønnsomt med egenforsikringsselskap, må det også være snakk om et visst premievolum. Dette begrunnes dels med mulighetene for reassuranse, dels med omkostningene ved etablering og drift av et captive.²⁸²

6.5.1.3 Kontoforsikring (dummy captive):

Ordningen bygger på at det etableres en konto i et forsikringsselskap eller en annen virksomhets captive. Dette kan således sees på som en mellomløsning mellom de to modellene presentert foran, samlet direkte forsikring og egenforsikringsselskap. Ved kontoforsikring har det enkelte museum en dekning med en alminnelig egenandel og betaler premie i forhold til dette. Summen av premiene fra alle museene settes inn på en egen konto i forsikringsselskapet. Denne kontoen blir så belastet med premie for forsikring av den samlede portefølje som administreres av en museumsinteresseorganisasjon. Porteføljen forsikres normalt med både en «excess of loss» (XL)-dekning og en «stopp loss» (SL)-dekning. XL-dekningen dekker skader over et visst beløp, altså storskader. SL-dekningen dekker det overstigende når samlet tap for skader under XL-grensen, frekvensskader, overgår et bestemt beløp, SL-grensen. Restbeløpet på kontoen, det vil si differansen mellom museenes samlede forsikringspremier og premien for XL- og SL-dekningene, blir stående på kontoen. Tap som

overstiger XL-grensen, storskader, dekkes av forsikringsselskapet, ikke «kontoen». Tap som overstiger det enkelte museums egenandel, men er lavere enn XL-grensen, belastes kontoen.²⁸³ Ved slutten av forsikringsperioden gjøres kontoen opp ved at et eventuelt underskudd må dekkes av museenes forsikringsforening opp til SL-grensen. Hensikten med «stopp loss»-dekningen er altså å sette et tak for fondets maksimale utgifter i forbindelse med kontoforsikringen. Dersom differansen mellom summen av museenes innbetalte premier og fondets premiebelastning overstiger utbetalingene ved frekvensskader, har kontoen gitt overskudd. Dette beløpet blir da dels overført til neste års kontoforsikring og dels benyttet som forskuddsbetaling av neste års premie.²⁸⁴

Kontoen er ikke skilt ut som egen selskapsrettslig enhet, men er formelt en del av forsikringsselskapet. Likevel ansees fondet i praksis som «eier» av kontoen.²⁸⁵ Verken forsikringsselskapet eller museumsorganisasjonen kan imidlertid disponere fritt over midlene på kontoen. En juridisk enhet må på vegne av museene som deltar i ordningen, stå ansvarlig for kontoforsikringen og et eventuelt underskudd inntil SL-grensen. Dette kan være en eksisterende interesseorganisasjon for museene, eller det kan opprettes en ny enhet. Museumsorganisasjonen/foreningen ansees ikke for å drive forsikringsvirksomhet etter forsikringsvirksomhetsloven

282 Jf. Wilhelmsen, s. 23-24.

283 Det er denne del av ordningen, skadeutbetalingene fra «kontoen», som kalles kontoforsikring.

284 Jf. Wilhelmsen, s. 261-264. Wilhelmsen bygger fremstillingen på teorier om mulige fremgangsmåter og informasjon fra forsikringsselskaper og forsikringsmeglere, jf. Wilhelmsen, s. 235.

285 Wilhelmsen, s. 263.

og er således ikke underlagt de reguleringer som gjelder forsikringsselskap.

6.5.2 Sammenlignbare forsikringsordninger

6.5.2.1 Kirkebyggforsikringsordning²⁸⁶

Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon (KA) opprettet en kirkebyggforsikringsordning fra januar 2005. Ordningen er et frivillig tilbud til eierne av kirkebygg.²⁸⁷ Ordningen administreres av Kristen-Norges Innkjøpsfelleskap (KNIF), og forsikringsselskapet Bluewater Insurance ASA står som formelt ansvarlig. Modellen som er benyttet, er konto i forsikringsselskap.²⁸⁸

Det måtte etableres en felles database over landets kirkebygg og kirkelige eiendommer for at ordningen skulle kunne gjennomføres. Ordningen er etablert med støtte over statsbudsjettet. For 2006 ble det bevilget 17 millioner kroner. Dette går blant annet til støttetiltak for de kulturhistorisk mest verneverdige kirkene.²⁸⁹

Et flertall i Stortingets Kirke-, utdannings- og forsikringskomité uttalte følgende under stortingsbehandling i forbindelse med statsbudsjettet for 2003: «Et annet flertall (...) viser til de store kulturverdier som landets kirkebygg representerer. Dette flertallet støtter forslaget fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon om å etablere en sentral forsikringsavtale som vil redusere premiebetalingen fra fellestrådene og samlet gi tilfredsstillende forsikring av alle kirkebygg.»

286 Generell kilde til dette punktet er Rundskriv 09/04 fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon.

287 Selv om vi i Norge har statskirke er ikke staten eier av kirkebyggene og således er ikke disse underlagt statens selvsassuransesprinsipp.

288 Se punkt 6.5.1.3.

289 Rapport fra forsikringsprosjekt, s. 20.

Flertallsforslaget fra komiteen fikk bred støtte i Stortinget.

Ettersom ordningen var ment å gi store fremtidige besparelser for fellestrådene som betalte premiene for forsikring av kirkebyggene, ble det holdt tilbake statstilskudd for å bidra til finansiering av ordningen.

For etablering av ordningen og databasen ble det opprettet en styringsgruppe, en prosjektgruppe og to temagrupper. Fire forsikringsmeglerfirma ble bedt om å komme med forslag til en ordning. Etter samtaler med disse bestemte styringsgruppen seg for å utrede nærmere forslagene fra forsikringsmegleren Willis og KNIF. Etter en nærmere vurderingsprosess ble forslaget til KNIF anbefalt av styringsgruppen og valgt av KA. Det ble også klargjort at forsikringsporteføljen «tilhører» KA slik at KA kan velge å skifte operatør i fremtiden.

KNIFs oppgave er å betjene ordningen i forhold til kundene (fellestrådene som er kirkebyggeiere) og forhandle forsikring av den samlede portefølje på det internasjonale markedet. Avtale mellom KNIF og forsikringsselskapet gir KNIF adgang til selvadministrasjon av forsikringsløsningen. Forsikringsselskapet står formelt som ansvarlig overfor kunder, kredittilsynet og reassurandører. For denne tjenesten betales det vederlag til forsikringsselskapet.²⁹⁰

Forsikringskontoens inntekter kommer i form av premier som innbetales fra kirkebyggeierne, tilskudd fra staten og renteinntekter av innestående på konto. Utgiftene er utbetalinger til å

290 KNIF benyttet opprinnelig NEMI som er kraftselskapenes forsikringsselskap. I dag benyttes Bluewater Insurance ASA.

dekke mindre skader (frekvensskader), reassuransепremie for storskader og utgifter til skadeopp-gjør, administrasjon og godtgjørelse til ansvarlig forsikringsselskap.

Kirkebyggforsikringsordningen ser ut til å være vellykket. I 2006 deltok 71 % av fellesrådene i ordningen. Det er også foretatt premiereduksjon fra 2005 til 2006.

6.5.2.2 Museumsforsikringsordningen i Danmark

I Danmark finnes en egen museumsforsikringsordning. Ordningen er et frivillig tilbud til danske museer. Ideen om en egen museumsforsikringsordning vokste frem i Danmark allerede på 1970-tallet, og i begynnelsen av 1980-årene var et tilbud til museene klart. Ordningen kom i stand gjennom et samarbeid mellom Statens Museumsnævn, Museumstjenesten og forsikringsselskapet Topsikring (nå Topdanmark A/S).

Museumsforsikringsordningen bygger på tre grunnpilarer; 1) museumsspesifikke vilkår, 2) nært samarbeid mellom museumssiden, ved Museumstjenesten, og leverandørene av forsikringsytelser, ved Topdanmark AS og 3) en konstruksjon hvor god skadehistorikk avspeiles i premiens størrelse og/eller utbetaling av bonus.²⁹¹

Forsikringsproduktet som tilbys, består av en «grunnpakke» med mulighet for enkelte utvidelser av dekningen. Grunnpakken inneholder tingsskedeforsikring av løsøre, ansvarsforsikring og yrkesskedeforsikring. Etter særlig avtale kan dekningen utvides til også å omfatte simpelt tyveri av løsøre, løsøre under transport,

tingsskedeforsikring av bygninger og skader på EDB-utstyr, alarmanlegg m.v.²⁹²

Ordningen hadde ca. 90 deltagende museer i 1999.²⁹³ Modellen som er valgt for ordningen, er direkte forsikring med overskuddsdeling.²⁹⁴ Museumsforsikringsordningen bygger på en avtale mellom Topdanmark A/S og Museumstjenesten. En av Museumstjenestens hovedoppgaver er administrasjon av Museumsforsikringsordningen i henhold til avtalen med Topdanmark A/S. Museumstjenesten bidrar med museumsfaglig bistand i forbindelse med besiktigelser, verdsettelse, skadeoppgjør og eventuelle tvister. For dette betaler Topdanmark Museumstjenesten en avtalt administrasjonsgodtgjørelse. Videre innebærer avtalen overskuddsdeling mellom Topdanmark og de deltagende museene og oppbygging av et felles reservefond.²⁹⁵ Topdanmark bærer hele risikoen for forsikringen dekker. Museene nyter godt av det dersom det er mindre skader enn forventet gjennom overskuddsdelingen, men blir ikke direkte skadelidende ved underskudd (men selskapet kan selvsagt foreta premieøkning for neste tegningsperiode).

Museumstjenesten ble opprettet som en selveiende institusjon i 1976 og har som formål å være serviceorgan for danske museer. Fem av syv personer i foreningens ledelse utpekes blant personer i de ca. 200 medlemsmuseene. Museumstjenesten gjør også annet arbeid enn å administrere forsikringsordningen. Første prioritet er utvikling av

²⁹¹ Jf. Vejledning til Museumsforsikringsordningen, s. 9.

²⁹² Jf. Vejledning til Museumsforsikringsordningen, s. 2.

²⁹³ Jf. Vejledning til Museumsforsikringsordningen, s. 2.

²⁹⁴ Se punkt 6.5.1.1.

²⁹⁵ Jf. e-post til meg fra Villy Toft Jensen i Museumstjenesten, 16. april 2007.

STORFLOMMEN I 1995

Prestøya på Norsk Skogmuseum ligger med en foss på hver side. Under flommen i Glomma i 1995 var øya utsatt. Da den var på sitt høyeste sto 75 prosent av Prestøya under vann. Sølensjønauset måtte tjores fast med kjettinger for at det ikke skulle flyte av gårde. Det måtte fjernes veggplanker fra Jølsternauset slik at flomvannet kunne renne gjennom bygningen.

Skadene fra flommen påførte museet kostnader på rundt 2,5 mill. kr. til dekning av sikringstiltak før flomtoppen, skader på antikvariske bygninger, natur og vei. I tillegg ble NVEs flomvern sterkt skadet. I følge museets årsmelding fra 1995 skjedde oppgjøret med forsikringsselskapet i en «saklig atmosfære». NVE gjenoppbygde flomvernet uten kostnader for museet. Ekstrabevilgning fra Statens Naturskadefond og Stortinget bidro til at museet ble holdt noenlunde skadesløs etter ødeleggelsene.

Foto: OT. Ljøstad, Norsk Skogmuseum.

produkter med bevaringsformål. Dette arbeidet finansieres av Kulturministeriet.²⁹⁶

Ordningen har eksistert i flere tiår og har god oppslutning fra museene. Det må derfor antas at en kan hente verdifulle erfaringer fra denne ordningen ved eventuell opprettelse av egen museumsforsikringsordning i Norge. Det har blitt utbetalt betydelige overskuddsbeløp fra ordningen, og det synes ikke å være tegn til annet enn at ordningen har vært vellykket.²⁹⁷

6.5.3 Konklusjon

På bakgrunn av overnevnte hensyn og erfaringene med sammenlignbare ordninger synes det å være hensiktsmessig med økt samarbeid og samordning mellom museer i forsikrings spørsmål. Museumsbransjen er imidlertid ingen homogen bransje, og det foreligger stor variasjon i størrelse, kompetansenivå og samlingsverdi, i tillegg til at museene er spredd over hele landet. Økt samordning vil derfor kunne være praktisk og økonomisk krevende.

For museene finnes det i dag ikke en samlet oversikt over bygninger og samlinger som kan legges til grunn for tilsvarende ordning som for kirkebyggforsikringsordningen. Tilstandsregistreringsprosjektet vil ikke være dekkende for formålet, men når den foreligger, vil man ha et bedre utgangspunkt for å vurdere om det er grunnlag for å etablere en kontoforsikringsordning

(tilsvarende som kirkebyggforsikringsordningen), eventuelt samlet direkteforsikring med overskuddsdeling (tilsvarende museumsforsikringsordningen i Danmark), eller om det bør opprettes et egenforsikringsselskap.²⁹⁸

Om det bør opprettes en kollektiv museumsforsikringsordning, må bero på nærmere utredning basert på kompetanse innen en rekke fagområder og nærmere kartlegging av museenes risikoer og nåværende premievolum. På bakgrunn av behandlingen her kan det imidlertid antydes at en slik ordning kan være hensiktsmessig, og muligheten bør derfor utredes nærmere.

Dersom man ved slik nærmere vurdering kommer til at det er hensiktsmessig med opprettelse av en kollektiv museumsforsikringsordning, gjenstår spørsmålet om hvordan en slik ordning skal organiseres. Det må kunne antas at museene samlet tilfredsstillende forutsetninger om risikospredning, skadehistorie, premievolum og nytten av samlet risikostyring, som må foreligge for at opprettelse av egenforsikringsselskap skal kunne være økonomisk forsvarlig.²⁹⁹ Offentligrettslig regulering av forsikringsvirksomhet og kostnader i forbindelse med etablering og drift av et slikt captive, i tillegg til behovet for forsikringsfaglig kompetanse, kan imidlertid tilsi at samlet direkteforsikring med overskuddsdeling eller kontoforsikring er en mer hensiktsmessig måte å organisere en kollektiv museumsforsikringsordning på enn opprettelsen av et captive.

296 Jf. <http://www.museumstjenesten.com/OmMtjGenerelt.htm>. Også enn rekke norske museer benytter Museumstjenestens produkter for pakking (esker, kartong og lignende). Forsikringsordningen er imidlertid ikke tilgjengelig for museer utenfor Danmark.

297 Vejledning til Museumsforsikringsordningen, s. 9.

298 Tilstandsregistreringsprosjektet utføres av ABM-utvikling i samarbeid med fylkene jf. Rapport fra forsikringsprosjekt, s. 17.

299 Jf. foran under punkt 6.5.1.2.

KONKLUSJON

Museer kan hevdes å være uvanlige forsikrings-takere/sikrede blant annet på grunn av virksomhetens art, museenes formål, måten de konsoliderte museene er organisert på, den nære tilknytning til offentlige interesser og museumssamlingene som forsikringsgjenstander. I denne avhandlingen har jeg vist hvordan disse forhold typisk påvirker museene i sentrale forsikringsrettslige spørsmål og ved valg av forsikringsdekning.

Statens selvassuransprinsipp og reglene om forsikringsavtalelovens ufriavikelihood danner de naturlige ytterste rammer for museenes adgang til og behov for å tegne forsikring. Statens selvassuransprinsipp vil for museene følge den formelle organisering, slik at det kun er de museer som formelt er en del av statsforvaltningen, som er underlagt selvassuransprinsippet. Forsikringsavtalelovens ufriavikelihood begrenser som utgangspunkt avtalefriheten ved utforming av forsikringsavtalene museene inngår, men de aller største museene kan i fremtiden miste denne beskyttelse. De fleste museers forsikringer vil være underlagt reglene for næringsforsikring.

Museenes formål, basert på ICOMs museums-definisjon, påvirker museenes risikostyring og behovet for forsikringsdekning. I denne avhandlingen er derfor risk management prosessen tilpasset museumsspesifikke forhold og presentert med tanke på å kunne være et nyttig verktøy for kartlegging av risiko og valg av kombinasjon av risikobehandlingsmetodene risikoreduksjon/kontroll, egenrisiko og forsikring. Ved museenes valg mellom forsikring og egenrisiko vil forsikrings-selskapers kompetanse innen risikostyring og forsikringens funksjon som sikringsincentiv, være et moment i vurderingen som taler for å tegne forsikring. Generelt rådes museene til å velge dekning med lav egenrisiko. Ved verddivurdering av samlingsobjekter bør denne vurderingen knyttes til museets subjektive latente økonomiske behov, typisk substituttbehov, restaurerings/konserveringsbehov og/eller rekonstruksjonsbehov.

Gjeldende forsikringsvilkår for museenes forsikring av sine samlinger bør dekke det behovet som avdekkes ved anvendelsen av risk management-prosessen. Er dekningen bedre, betales

uhensiktsmessig høy premie, og er dekningen dårligere, bærer museet uhensiktsmessig stor egenrisiko. Det er heller ikke likegyldig på hvilken måte museene påtar seg egenrisiko gjennom en forsikringsavtale. Streng sikkerhetsforskrifter innebærer oppfordring til gode kontrollrutiner og sikringstiltak og er således en mer hensiktsmessig form for egenrisiko for museer enn begrensning av hvilke farer forsikringen dekker. Behandlingen av If og Aon Griegs vilkår viser at det kan være betydningsfulle forskjeller mellom ulike selskapers vilkår, og disse utvalgte vilkårene dekker ikke de typiske museumsbehov fullt ut på alle områder. Fremstillingen viser således at de typiske museumsspesifikke dekningsbehov begrunner behov for spesialtilpassede forsikringsvilkår.

På grunn av behovet for spesialtilpassede museumsforsikringsvilkår og utvikling av kompetanse innen risikostyring, den økonomiske avhengighet til det offentlige og det alltid tilstedeværende ønsket om lavere premier, kan det på bakgrunn av en nærmere vurdering være hensiktsmessig med økt samarbeid mellom museene

i forsikringsspørsmål og/eller opprettelse av en egen kollektiv museumsforsikringsordning med statlig involvering. På bakgrunn av denne avhandlingen mener jeg å ha vist at spørsmålet bør utredes nærmere.

KILDELISTE

- Aarset, Magne. *Risk Management*. Ålesund, 1999
- Andenæs, Mads Henry. *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*. 2. utgave. Oslo, 2007
- Finansdepartementet. *Arbeidsnotat nr. 3, Utredning om statens selvassuranse*. www.regjeringen.no
- Arntzen, Andreas. *Forsikringsrett. Tingskade-, brann- og kombinertforsikring*. Oslo, 1993
- Arntzen, Andreas. *Identifikasjon ved fremkallelse av forsikringstilfellet*. Nordisk forsikrings tidskrift 1975 s. 1-140 (NFT 1/1975)
- Brynildsen, Claus, Børre Lid og Truls Nygård. *Forsikringsavtaleloven med kommentarer*. 1. utgave. Oslo, 2001
- Bull, Hans Jacob. *Innføring i forsikringsrett*. Utkast til en lærebok. 9. utgave. Oslo, 2003
- Bull, Hans Jacob. *Tredjemannsdekninger i forsikringsforhold*. Oslo, 1988
- Bull i Knoph: Lilleholt, Kåre. *Oversikt over Norges rett. §58-§62 av Knut Selmer og Hans Jacob Bull; ved Hans Jacob Bull*. 12. utgave. Bergen, 2003
- Bødtker, Arne. *Forsikring av verneverdige og fredete bygninger*. I Fortidsvern 2/1993
- Falkanger, Aage Thor. *God tro – En studie av kravet til god tro som vilkår for å erverve eller opprettholde privatrettslige rettigheter*, Tromsø, 1998
- Fischhoff, B. *Managing risk perceptions*, Issues in Science and Technology, 1985
- Hagen, Gunnar K. *Organisering av museer*. www.abm-utvikling.no

Hagstrøm, Viggo. *Obligasjonsrett*. 3. opplag. Oslo, 2004

ICOMs statutter. Tilgjengelig på <http://www.icom-norway.org/>

ICOMs museumsetiske regelverk. I: ABM-skrift 29, 2006

Knudsen, Gudmund og Geir Woxholth. *Stiftelsesloven med kommentarer*. 1. utgave. Oslo, 2004

Motiver til Norsk Sjøforsikringsplan (NSPL): *Motiver til Norsk Sjøforsikringsplan av 1996, versjon 1999*

Statistikk for bibliotek og museum 2006. ABM-skrift 41, 2007

Statistikk for bibliotek og museum 2005. ABM-skrift 36, 2008

Foto: Bjørn Reese, Scanpix.

MUNCH-«TYVERI» PÅ SOGN

I oktober 1972 forsøkte VG-journalistene Knut Haavik og Jon Magnus (bildet) seg på et Munch-«tyveri» fra Sogn Studentby i Oslo. Det hang nemlig kunst for flere millioner kroner i studentrestauranten og på studentenes hybler og oppholdsrom. Malerier, litografier og grafikk av Edvard Munch dominerte samlingen.

Ingen av kunstverkene var forsikret. Premien ville bli alt for høy, uttalte en representant for Oslo kommune til VG. De var heller ikke sikret med alarm eller vakthold. Oslo kommunes kunstsamling opererte med en «tyveri-risiko» på ett til to bilder i året. Tyveriene ble sjelden eller aldri oppklart av politiet. Sikkerheten lå i merkingen av samlingen, og kunnskap om dette blant kunsthandlere – som ikke kunne vise frem et stjålet bilde. Saken er en god illustrasjon på hvordan samlinger gjøres tilgjengelig for publikum uten god sikring. Den vakte naturligvis oppsikt – og det er lenge siden studentene på Sogn kunne nyte denne originalkunsten.

- Museumsreformen – en statusrapport.*
www.abm-utvikling.no
- Nasjonalmuseets stiftelsesvedtekter.
www.nasjonalmuseet.no
- Nordheim, Lars G. *Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander.* Norsk museumsutvikling, skriftserie 3, 1997
- Normann Aarum, Kristin. *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper.* Oslo, 1994
- Pundsnes, Per. *Strategisk risikostyring og –finansiering 2002/2003 – En studie blant Norges største bedrifter.* For Aon Grieg. Tilgjengelig på <http://www.aon.com/no/no/about/News/rapport%20om%20risikostyring.jsp>
- Koren, Elisabeth. Rapport fra forsikringsprosjekt utarbeidet av ABM-Utvikling. Ikke publisert.
- Rundskriv 09/04 fra Kirkens arbeidsgiverorganisasjon
- Selmer, Knut. *Forsikringsrett.* 2. reviderte utgave. Oslo, 1981
- Selmer, Knut. *Forsikringsavtaleloven med forarbeider.* Oslo, 1989
- Soria Moria-erklæringen. www.regjeringen.no
- Study no. 2003-4879. Ordered by the European Commission to inventory national systems of public guaranties in 31 countries.
- Vejledning til Museumsforsikringsordningen.*
Publisert av Museumstjenesten
- Viga, Hans Kenneth. *Identifikasjon i skadeforsikring.* Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner nr. 78. Oslo, 2001
- Wenstøp, Fred. Statistikk og dataanalyse. 7. utgave 2. opplag. Bekkestua, 2004
- Wilhelmsen, Trine-Lise. *Egenrisiko i skadeforsikring.* Oslo, 1989

Williams, Arthur C og Heins, Richard M.
Risk Management and Insurance. 3. utgave.
McGraw-Hill, 1976

Woxholth, Geir. *Avtalerett*. 6. utgave. Oslo, 2006

Woxholth, Geir. *Stiftelser etter stiftelsesloven 2001*. 1. utgave. Oslo, 2001

Forarbeider:

NOU 1987:24

NOU 1998:7

Ot.prp. nr. 49 (1988–89)

Ot.prp. nr. 42 (1997–1998)

st.prp. nr. 54 1950

st.prp.1 (2006–2007)

Forsikringsvilkår:¹

Aon Griegs forsikringsvilkår; *Vilkår for forsikring av kunst under opphold/opphold/lagring/utstilling*. «Alternativ 1» – «all risk»

Aon Griegs forsikringsvilkår; *Vilkår for forsikring av kunst under opphold/opphold/lagring/utstilling*. «Alternativ 2» – begrensede vilkår

Ifs forsikringsvilkår; *Transportforsikring av varer*

Ifs forsikringsvilkår; *Kombinert løsøreforsikring*

Ifs forsikringsvilkår; *Generelle vilkår*

Ifs forsikringsvilkår; *Bygnings/huseierforsikring*.

Topdanmarks forsikringsvilkår; *Vilkår 1 for Museer*

NB! De viktigste vilkårene fra AON Grieg og If er vedlagt

---

¹ Fra og med 1.1 2009 tilbyr Aon Grieg blant annet forsikring med Loyd's i England som forsikringsgiver via et agentur i Nederland. Fra dette tidspunkt er ikke lenger If Aon Griegs primære forsikringsgiver slik situasjonen var da denne avhandlingen ble skrevet. For avtaler inngått etter 1.1.2009 benytter derfor Aon Grieg ikke Ifs transportvilkår som tilleggsvilkår. Også etter dette tidspunkt benyttes imidlertid de samme spesialvilkårene; her omtalt som Aon Griegs "all risk"-vilkår og Aon Griegs begrensede vilkår. Min behandling i denne avhandlingen av disse vilkårene har derfor relevans også for avtaler inngått etter 1.1 2009.

FORSIKRINGSVILKÅR

VILKÅR FOR FORSIKRING AV KUNST UNDER OPPHOLD/LAGRING/ UTSTILLING

«ALTERNATIV 1»- «ALL RISK»

1. Hvem forsikringen gjelder for

Forsikringen gjelder for den som er nevnt i forsikringsbeviset eller annen som har eiendomsrett til den forsikrede kunst/gjenstand.

2. Hva som er forsikret

Forsikringen gjelder kunst/gjenstand(er) nevnt i forsikringsbeviset.

3. Hvor forsikringen gjelder

Forsikringen gjelder for områder angitt i forsikringsbeviset.

4. Forsikringssum/forsikringsverdi

Forsikringssummen er som angitt for den forsikrede kunst/gjenstand i forsikringsbeviset.

Forsikringsverdien er kunsten/gjenstandens markedsverdi ved forsikringens begynnelse.

Er forsikringssummen mindre enn forsikringsverdien skal selskapet bare erstatte en så stor del av tapet/skaden som svarer til forholdet mellom forsikringssummen og forsikringsverdien, det foreligger underforsikring.

Er forsikringssummen større enn forsikringsverdien skal selskapet bare erstatte tapet inntil forsikringsverdien, det foreligger overforsikring.

5. Forsikringstiden

Selskapets ansvar løper i det tidsrom som er angitt i forsikringsbeviset.

6. Hvilke skader/tap som erstattes

Den forsikrede kunst/gjenstand er dekket mot all fysisk tap eller skade (inkl. simpelt tyveri) den under oppholdet blir utsatt for.

Forsikringen omfatter imidlertid ikke skader/tap som skyldes:

- kunstens/gjenstandens egenskaper eller tilstand ved forsikringstidens begynnelse
- normalt svinn
- forsinkelse, med mindre det dreier seg om videreutvikling av annen erstatningsmessig skade
- streik, lockout, sabotasje o.l., samt terrorisme av enhver art
- krig eller krigslignende forhold
- inngrep mot kunsten/gjenstanden som foretas av statsmakt
- frigjøring av atomenergi, radioaktiv forurensning, kjemiske, biologiske, biokjemiske og elektromagnetiske våpen og cyber-attack
- kondens og temperaturinnvirkninger, med mindre skaden/tapet skyldes brann, lynnedslag eller eksplosjon
- skade på elektrisk maskin, apparat, ledning, datautstyr og lignende ved kortslutning eller annet elektrisk fenomen i gjenstanden eller ved eksplosjon i gjenstanden, selv om det oppstår brann i gjenstanden
- slitasje/ elde/ bruk/ sopp og råteskade/ møll og/ eller andre skadedyr. Med referanse til If's vilkår: se skade/tap som ikke omfattes av forsikringen

7. Sikkerhetsforskrifter

Generelt

Under utstilling skal kunsten/gjenstanden være bevoktet.

Brannskade

Slokningsredskaper skal være tilstede på avmerket lett synlig og tilgjengelig plass og igod stand.

Vannledningsskade

Kunst/gjenstander som oppbevares i bygning på bakkenivå eller lavere skal plasseres minst 10 cm over gulvet.

Innbruddstyveri

Når kunst/gjenstander oppbevares i bygning eller rom i bygning, skal alle adkomstdører, være låst og andre åpninger være lukket og forsvarlig sikret. Vinduer skal være lukket og haspet eller låst. Eventuelt skal alle adkomstdører, vinduer og andre åpninger være sikret etter spesielle pålegg fra forsikringsselskapet. Nøkler skal oppbevares utenfor forsikringsstedet eller være like godt sikret som de forsikrede ting.

Minimum standard for sikkerhet er Forsikringsgodkjente (FG) lås, innbrudds og brannalarm.

Sikkerhetstiltak iverksatt under åpningstid for publikum er et krav. Gallerier og museer skal være bemannet og bevoktet i åpningstid for publikum.

Skjørbare objekter skal fysisk sikres under utstilling.

Overtres en sikkerhetsforskrift svarer selskapet bare i den utstrekning det godtgjøres at tapet ikke er en følge av overtredelsen eller at overtredelsen ikke kan tilregnes sikrede.

8. Redningstiltak

Er det overhengende fare for at et forsikringstilfelle vil inntruffe eller er det inntruffet, skal sikrede gjøre det som med rimelighet kan ventes av ham for å avverge eller begrense tapet.

Selskapet erstatte sikredes redningsomkostninger i samsvar med FAL §6-4

Har sikrede forsettlig eller grovt uaktsomt unnlatt å sette igang nevnte redningstiltak svarer selskapet ikke for større tap enn det må antas at selskapet skulle dekket dersom tiltaket hadde vært gjennomført.

9. Frist for å gi melding om forsikringstilfellet

Når skade er inntruffet må sikrede uten ugrunnet opphold gi melding om dette til selskapet.

Retten til erstatning mistes dersom kravet ikke er meldt til selskapet innen ett år etter at sikrede fikk kunnskap om de forhold som begrunner kravet.

10. Erstatningens omfang

- A. Det foreligger totaltap når den forsikrede kunst/gjenstand er gått til grunne, er unndratt sikrede uten at det er muligheter for at han vil få den igjen eller gjenstanden er så sterkt skadet at minst 90% av verdien ansees tapt. Ved totaltap erstatte selskapet forsikringssummen for den forsikrede gjenstand, dog ikke utover forsikringsverdien.
- B. Er den forsikrede kunst/gjenstand blitt skadet kan selskapet kreve at skaden blir utbedret mot å erstatte omkostningene ved utbedringen etterhvert som de påløper. Utbedring kan ikke kreves dersom den fører til urimelig tap eller ulempe for sikrede. Utover reparasjonsomkostningene dekkes verdiforringelse

– fastsatt av konservator eller annen fagkompetanse – kunsten/gjenstanden er påført i forbindelse med skaden.

- C. Ved skade på eller tap av kunst som produseres på utstillingsstedet og som skal destrueres ved utstillingens slutt er erstatningen begrenset til dekning av utgiftene ved produksjon av kunstverket.

11. Erstatningsoppgjøret

Ved erstatningsoppgjøret skal sikrede gi selskapet de opplysninger og dokumenter som er tilgjengelige for ham og som selskapet trenger for å beregne sitt ansvar og utbetale erstatningen.

Er selskapet ansvarlig for tapet skal det også erstatte rimelige omkostninger ved fastsettelsen av tapet og beregningen av erstatningen. Selskapet betaler alltid utgiftene til sin egen besiktigelsesmann.

Med mindre selskapet senest ved utbetaling av erstatning for totaltap gir avkall på det trer selskapet inn i sikredes rett til den gjenstand som er erstattet.

12. Dekningskrav mot tredjemann

Kan sikrede forlange at tredjemann erstatte tapet, inntretr selskapet ved utbetaling av erstatningen i sikredes rett mot tredjemann.

Sikrede plikter å foreta det nødvendige for å bevare og sikre kravet inntil selskapet selv kan ivareta sine interesser. Unnlater sikrede forsettlig eller grovt uaktsomt å oppfylle sine plikter i denne forbindelse, blir han ansvarlig for det tap selskapet er påført ved forsømmelsen.

13. Oppsigelse

Blir selskapet kjent med at de opplysninger det har fått om risikoen er uriktige eller ufullstendige på noe vesentlig punkt, kan det si opp forsikringen med 14 dagers varsel.

14. Lovvalg og jurisdiksjon

Forannevnte vilkår er et utdrag av forsikringsselskapet If's «Vilkår for Transportforsikring av Varer», som gjelder i tilfelle av tvist om forsikringsforholdet.

NB! Viser til øvrige vilkår.

VILKÅR FOR FORSIKRING AV KUNST UNDER OPPHOLD/LAGRING/ UTSTILLING

«ALTERNATIV 2» – BEGRENSEDE VILKÅR

1. Hvem forsikringen gjelder for

Forsikringen gjelder for den som er nevnt i forsikringsbeviset eller annen som har eiendomsrett til den forsikrede kunst/gjenstand.

2. Hva som er forsikret

Forsikringen gjelder kunst/gjenstander nevnt i forsikringsbeviset.

3. Hvor forsikringen gjelder

Forsikringen gjelder for områder angitt i forsikringsbeviset.

4. Forsikringssum/forsikringsverdi

Forsikringssummen er som angitt for den forsikrede kunst/gjenstand i forsikringsbeviset.

Forsikringsverdien er kunstens/gjenstandens markedsverdi ved forsikringens begynnelse.

Er forsikringssummen mindre enn forsikringsverdien skal selskapet bare erstatte en så stor del av tapet/skaden som svarer til forholdet mellom forsikringssummen og forsikringsverdien, det foreligger underforsikring.

Er forsikringssummen større enn forsikringsverdien skal selskapet bare erstatte tapet inntil forsikringsverdien, det foreligger overforsikring.

5. Forsikringstiden

Selskapets ansvar løper i det tidsrom som er angitt i forsikringsbeviset.

6. Hvilke skader/tap som erstattes

For den forsikrede kunst/gjenstand dekkes fysisk tap/skade som skyldes:

- a. brann, d.v.s. ild som er kommet løs, plutselig nedsooting fra ildsted, direkte lynnedslag, eksplosjon og skade forårsaket av luftfartøy, unntatt er:
  - i. skade på elektrisk maskin, apparat, ledning, datautstyr o.l. ved kortslutning eller annet elektrisk fenomen eller ved eksplosjon, selv om det oppstår brann i gjenstanden.

- b. utilsiktet utstrømning av vann eller annen veske fra bygningsrørledning med tilknyttet utstyr ved brudd, lekkasje eller oversømmelse
- c. naturulykke ved skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv eller vulkanutbrudd
- d. innbruddstyveri og hærværk ved innbrudd i bygning eller rom i bygning.

7. Sikkerhetsforskrifter

Brannskade

Slokningsredskaper skal være tilstede på avmerket lett synlig og tilgjengelig plass og i god stand.

Vannledningsskade

Kunst/gjenstander som oppbevares i bygning på bakkenivå eller lavere skal plasseres minst 10 cm over gulvet.

Innbruddstyveri

Når kunst/gjenstander oppbevares i bygning eller rom i bygning, skal alle adkomstdører, være låst og andre åpninger være lukket og forsvarlig sikret. Vinduer skal være lukket og haspet eller låst. Eventuelt skal alle adkomstdører, vinduer og andre åpninger være sikret etter spesielle pålegg fra forsikringsselskapet. Nøkler skal oppbevares utenfor forsikringsstedet eller være like godt sikret som de forsikrede ting.

Skjørbare objekter skal fysisk sikres under utstilling.

Minimum standard for sikkerhet er Forsikringsgodkjente (FG) lås, innbrudds og brannalarm.

Sikkerhetstiltak iverksatt under åpningstid for publikum er et krav. Gallerier og museer skal være bemannet i åpningstid for publikum.

Overtres en sikkerhetsforskrift svarer selskapet bare i den utstrekning det godtgjøres at tapet ikke er en følge av overtredelsen eller at overtredelsen ikke kan tilregnes sikrede.

8. Redningstiltak

Er det overhengende fare for at et forsikringstilfelle vil inntreffe eller er det inntruffet, skal sikrede gjøre det som med rimelighet kan ventes av ham for å avverge eller begrense tapet.

Selskapet erstatter sikredes redningsomkostninger i samsvar med FAL §6-4.

Har sikrede forsettlig eller grovt uaktsomt unnlatt å sette igang nevnte redningstiltak svarer selskapet ikke for større tap enn det må antas at selskapet skulle dekket dersom tiltaket hadde vært gjennomført.

9. Frist for å gi melding om forsikringstilfellet

Når skade er inntruffet må sikrede uten ugrunnet opphold gi melding om dette til selskapet.

Retten til erstatning mistes dersom kravet ikke er meldt til selskapet innen ett år etter at sikrede fikk kunnskap om de forhold som begrunner kravet.

10. Erstatningens omfang

- A. Det foreligger totaltap når den forsikrede kunst/gjenstand er gått til grunne, er unndratt sikrede uten at det er muligheter for at han vil få den igjen eller kunsten/gjenstanden er så sterkt skadet at minst 90 % av verdien ansees tapt. Ved totaltap erstatte selskapet forsikringssummen for den forsikrede gjenstand, dog ikke utover forsikringsverdien.
- B. Er den forsikrede kunst/gjenstand blitt skadet kan selskapet kreve at skaden blir utbedret mot å erstatte omkostningene ved utbedringen etterhvert som de påløper. Utbedring kan ikke kreves dersom den fører til urimelig tap eller ulempe for sikrede. Utover reparasjonsomkostningene dekkes verdiforringelse – fastsatt av konservator eller annen fagkompetanse – kunsten/gjenstanden er påført i forbindelse med skaden.
- C. Ved skade på eller tap av kunst som produseres på utstillingsstedet og som skal destrueres ved utstillingens slutt er erstatningen begrenset til dekning av utgiftene ved produksjon av kunstverket.

11. Erstatningsoppgjøret

Ved erstatningsoppgjøret skal sikrede gi selskapet de opplysninger og dokumenter som er tilgjengelige for ham og som selskapet trenger for å beregne sitt ansvar og utbetale erstatningen.

Er selskapet ansvarlig for tapet skal det også erstatte rimelige omkostninger ved fastsettelsen av tapet og beregningen av erstatningen. Selskapet betaler alltid utgiftene til sin egen besiktigelsesmann.

Med mindre selskapet senest ved utbetaling av erstatning for totaltap gir avkall på det trer selskapet inn i sikredes rett til den gjenstand som er erstattet.

12. Dekningskrav mot tredjemann

Kan sikrede forlange at tredjemann erstatter tapet, inntrer selskapet ved utbetaling av erstatningen i sikredes rett mot tredjemann.

Sikrede plikter å foreta det nødvendige for å bevare og sikre kravet inntil selskapet selv kan ivareta sine interesser. Unnlater sikrede forsettlig eller grovt uaktsomt å oppfylle sine plikter i denne forbindelse, blir han ansvarlig for det tap selskapet er påført ved forsømmelsen.

13. Oppsigelse

Bli selskapet kjent med at de opplysninger det har fått om risikoen er uriktige eller ufullstendige på noe vesentlig punkt, kan det si opp forsikringen med 14 dagers varsel.

14. Lovvalg og jurisdiksjon

Forannevnte vilkår er et utdrag av forsikringsselskapet If's «Vilkår for Transportforsikring av Varer», som gjelder i tilfelle av tvist om forsikringsforholdet.

NB! Viser til øvrige vilkår.

Forsikringsvilkår

Kombinert løseforsikring
KLO1-7

Innhold:

- A HVILKE SKADER SOM DEKKES
- B HVA SOM ER FORSIKRET
- C ERSTATNINGSBEREGNING
- D ANDRE BESTEMMELSER

KOMBINERT LØSØREFORSIKRING

KLO1-7 gjelder fra 7.11.2005

I tillegg til disse vilkår gjelder:

Forsikringsbeviset med angitte spesifikasjoner og særvilkår.

Generelle vilkår.

Forsikringsavtaleloven av 16. juni 1989 i den utstrekning den ikke er fraveket i vilkårene.

Forsikringsbeviset med angitte spesifikasjoner og særvilkår gjelder foran vilkårene.

Innhold:

A HVILKE SKADER SOM DEKKES

- 1 Brann
- 2 Lynnedslag og elektrisk fenomen
- 3 Vann og annen væske
- 4 Tyveri og hærverk
- 5 Andre skader
- 6 Fellesbegrensninger

B HVA SOM ER FORSIKRET

- 1 Maskiner, inventar og løsøre
- 2 Inkluderte tilleggsytelser

C ERSTATNINGSBEREGNING

- 1 Maskiner, inventar og løsøre
- 2 Skjønn
- 3 Egenandel
- 4 Aldersfradrag

D ANDRE BESTEMMELSER

- 1 Hvem forsikringen gjelder for
- 2 Hvor forsikringen gjelder
- 3 Forsikringssummer
- 4 Diverse bestemmelser ved skade
- 5 Ansvarsbegrensninger

A HVILKE SKADER SOM DEKKES

Forsikringen omfatter fysiske skader på ting- inntruffet i forsikrings-tiden. Utgifter til vedlikehold eller forbedringer omfattes ikke.

A.1 Brann

A.1.1 Selskapet svarer for skade ved

- brann, dvs. ild som er kommet løs.
- plutselig nedsoting fra ildsted.
- eksplosjon.

A.1.2 Unntatt er

- skade ved sprengningsarbeid som utføres på forsikringsstedet.

A.1.3 Hvilke sikkerhetsforskrifter som gjelder

Sikring mot brann

1 Offentlige lover og forskrifter

Bestemmelser gitt i lover, og forskrifter gitt i medhold av lov, skal til enhver tid overholdes.

Eksempelvis:

- lov om brannvern med forskrifter, samt pålegg gitt av offentlig brannmyndighet, – lov om tilsyn med elektriske anlegg med tilhørende forskrifter samt pålegg gitt av det stedlige el-tilsyn.

2 Ansvarshavende for brannforebyggende arbeid

Forsikringstaker/sikrede skal oppnevne en person til å forestå det brannforebyggende arbeid.

3 Brann-/seksjoneringsvegger, branndører og brannlemmer

Brannvegger skal tilfredsstillende offentlige krav, og alle åpninger og gjennomføringer skal være sikret slik at veggens brannklasse opprettholdes. Branndører og -lemmer skal holdes lukket. Når det er hensiktsmessig at branndører og -lemmer holdes åpne, kan

dette tillates hvis de har automatisk lukking styrt av røykdetektor. Branndører og -lemmer skal være funksjonsdyktige.

4 Slokningsredskaper og sprinkleranlegg

Påbudte slokningsredskaper skal være tilstede på avmerket lett synlig og tilgjengelig plass og holdes i god stand. Slokningsapparater plassert i bolig skal kontrolleres minst en gang hvert femte år. Slokningsredskaper plassert andre steder skal kontrolleres hvert år. Hvert apparat skal være forsynt med merkelapp som viser datoen for siste kontroll. Sprinkleranlegg godkjent av Selskapet skal være funksjonsdyktig til enhver tid. Forsikringstaker skal årlig dokumentere sprinkleranleggets slokkekapasitet med rapport fra FG-godkjent kontrollorgan.

5 Varme arbeider

Med varme arbeider forstås:

Bygge-, installasjons-, monterings-, demonterings, reparasjons-, vedlikeholds- og lignende arbeider hvor det benyttes åpen ild, oppvarming, sveise-, skjære-, lodde- og/eller slipeutstyr.

Forholdsregler

Følgende forhold skal ivaretas ved varme arbeider:

- Arbeidsstedet og de nærmeste omgivelser skal være ryddet for brennbart avfall.
- Alt brennbart materiale på og i nærheten av arbeidsplassen skal være fjernet eller beskyttet.
- Brennbare bygningsdeler skal være kontrollert og beskyttet.
- Åpninger i gulv, vegger og tak skal være tettet.
- Godkjent slokningsutstyr, min 2 stk 6 kg ABC- slokkeapparat eller 1 « brannslange påsatt vann frem til strålerøret skal være plassert lett tilgjengelig på arbeidsplassen.
- Brannvakt skal være tilstede under arbeidet, under pauser og minst en time etter at arbeidet er avsluttet.
- Ved reparasjon/teking av tidligere tekkede tak, er det forbud mot bruk av åpen flamme.

Forbudet mot åpen flamme gjelder likevel ikke:

- ved legging av lag to ved tolags teking på områder som er mer enn 1 meter fra sluk, gesimser, gjennomføringer, bordkantbeslag og lignende.
- ved teking på takkonstruksjoner som består kun av ubrennbare materialer på områder som er mer enn 1 meter fra sluk, gesimser, gjennomføringer, bordkantbeslag m.v.

Sertifikat

Varme arbeider hvor det benyttes åpen ild, sveise-, skjære- og/eller slipeutstyr utenom faste, spesielt tilrettede arbeidsplasser, skal bare utføres av personer som har gyldig sertifikat for varme arbeider, utstedt av Norsk Brannvern Forening eller samarbeidende organisasjon i øvrige, nordiske land.

6 Tobakksrøyking

I produksjons- og lagerlokaler tillates røyking bare på de steder som er angitt i bedriftens egne røykebestemmelser. Røykebestemmelsene skal være utarbeidet med tanke på brannsikkerheten og være godkjent av bedriftens ledelse.

7 Orden, renhold og avfallshåndtering

Brennbart avfall og brennbare materialer som ligger fritt eller i container, søppelkasse, papirkurv eller lignende uten permanent tilsyn, skal plasseres slik at brann i disse ikke kan smitte til bygning, og uansett minst 5 meter fra brennbar yttervegg, og ikke under brennbart tak eller vindusåpning. Brennbart avfall og brennbare materialer kan likevel plasseres nærmere bygning hvis det er oppbevart i lukket og låst container/oppbevaringsenhet konstruert slik at brann ikke kan spre seg fra containeren/oppbevaringsenheten.

8 Låsning av dører mm

Dører skal være låst, vinduer og andre åpninger lukket og sikret slik at uvedkommende ikke uhindret kan ta seg inn.

9 Elektriske anlegg

Reparasjoner og installasjoner av elektriske anlegg skal utføres av godkjent installatør.

A.2 Lynnedslag og elektrisk fenomen

A.2.1 Selskapet svarer for skade ved

- direkte lynnedslag. Med direkte lynnedslag menes at tingen direkte er truffet av lynet og er tydelig merket av lynnedslaget.
- elektrisk fenomen på elektrisk maskin, apparat eller ledning med driftsspenning inntil 1000 V. Med elektrisk fenomen menes kortslutning, lysbue, overslag og overspenning – også som følge av lyn og tordenvær.

A.2.2 Hvilke sikkerhetsforskrifter som gjelder

Sikring av elektronisk utstyr:

Utstyret skal på signal-, tele-, sløyfe- og på 230V-400V-siden være beskyttet mot overspenning, nettstøy samt mot variasjon/brudd i nettspenningen.

Utførelse:

På 230V-400V-siden skal det være installert grovvorn i nærliggende sikringstavle for utstyret og eksternt finvern (pluggbart vern) ved den enkelte utstyrsenhet.

På signal- og telesiden skal det være installert vern på tele- og signalkabler ved den enkelte utstyrsenhet.

Stormaskiner, sentraler og servere inklusive enhet for sikkerhetskopiering skal i tillegg sikres med avbruddsfri strømforsyning (UPS) med tilstrekkelig batterikapasitet til kontrollert nedkopling. Nedkopling av slikt utstyr skal foregå automatisk. UPS påbegynt installert etter 01.06.2006 skal være av online type.

Jording skal utføres etter leverandørens anvisning og i samsvar med retningslinjer gitt av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

A.3 Vann og annen væske

A.3.1 Selskapet svarer for skade ved

1 utstrømming av gass, vann eller annen væske fra rørdledning med tilknyttet utstyr

- ved brudd eller lekkasje.
- ved oversvømmelse fra slikt tilknyttet utstyr.

Unntatt er

- 1 skade i våtrom på gulv eller vegg som skal tåle vann.
- 2 skade ved sopp, herunder muggsopp, råte eller bakterier.
- 3 skade ved at vann trenger inn i bygning utenfra, med mindre det er dekket etter pkt 2 nedenfor.
- 4 tap av gass, vann og annen væske.
- 5 skade som skyldes kondens.

2 vann som plutselig trenger inn i bygning fra terreng eller grunnen i slik mengde at det blir stående vann på gulvet.

Unntatt er

- skade ved sopp, herunder muggsopp, råte eller bakterier.

3 oversvømmelse eller lekkasje fra akvarium eller vannseng.

Unntatt er

- skade ved sopp, herunder muggsopp, råte eller bakterier.

4 utstrømming fra brannsløkningsanlegg/apparat.

A.3.2 Sikkerhetsforskrift

Bygningen skal holdes tilstrekkelig oppvarmet for å unngå frostska-der. Rørinstallasjoner, utskiftinger og reparasjoner skal utføres av autorisert installatør.

A.4 Tyveri og hærværk

A.4.1 Selskapet svarer for skade ved

– tyveri og hærværk i bygning eller rom i bygning.

A.4.2 Unntatt er

- skade ved hærværk begått av ansatte, andre som utfører tjenester/arbeide for sikrede eller som er betrodd nøkler.
- utgifter til utskifting eller forandring av låser som ikke er skadet hvis nøkler/koder har kommet på avveie.
- skade ved tyveri når bygningen eller rommet er åpent for kunder eller publikum eller publikum eller når tyven i dette tidsrom har latt seg låse inne i bygningen, selv om tyveriet har skjedd utenfor åpningstiden.

Når lokalene er utstyrt med FG-godkjent, aktivert innbruddsalarm med overføring til alarmstasjon, erstatter selskapet likevel tyveri og hærværk når uvedkommende urettmessig har latt seg innelåse i bygning i åpningstiden.

A.4.3 Hvilke sikkerhetsforskrifter som gjelder

Adkomstdører, vinduer og andre åpninger skal være sikret i henhold til det særvilkår (173, 174 eller 175) som er nevnt i forsikringsbeviset.

Nøkler/koder skal oppbevares utenfor forsikringsstedet eller i låst FG-godkjent sikkerhetsskap forsynt med FG's merke eller ved at betrodd person (jf D.5.1) bærer den på seg. Skapet skal være boltet fast til gulv eller vegg i henhold til produsentens monteringsanvisning.

Hvis nøkler eller koder kommer på avveie skal det omgående treffes relevante tiltak for å sikre at uvedkommende ikke får adgang.

Fra og med den dag ansatte slutter i bedriften, skal bedriften sikre at utleverte nøkler/koder ikke fortsetter å gi vedkommende adgang til bedriftens lokaler, eiendom eller andre ting som eies/leies av bedriften.

Før lokalene forlates skal det kontrolleres at uvedkommende ikke befinner seg i bygningen.

A.5 Andre skader

A.5.1 Selskapet svarer for skade ved

- naturulykke, se egne naturskadevilkår.
- luftfartøy, eller deler av – eller fra luftfartøy, som rammer ting.

A.6 Fellesbegrensninger

Selskapet svarer bare for skader som inntreffer i den tid Selskapets ansvar løper etter forsikringsavtalen og FAL.

B HVA SOM ER FORSIKRET

Forsikringen omfatter de gjenstander og interesser som fremgår av forsikringsbeviset.

B.1 Maskiner, inventar og løsøre

som er montert for eller er et ledd i produksjons- eller næringsvirksomhet eller i drift av offentlige eller private virksomheter – med faste eller løse installasjoner, så som maskinfundamenter av ethvert slag, alle tilknyttede rør og ledninger, maskiners ventilasjonsanlegg m.v.

Forsikringen omfatter ikke

- modeller, mønstre, former, stanser, matriser, klisjeer, trykkplater, stående sats o.l.
- motorvogn, tilhenger til motorvogn, luftfartøy, seilbåt eller motordrevet fartøy som ikke er varer i næringsvirksomhet.
- penger og verdipapirer.

B.2 Inkluderte tilleggsytelser

De angitte forsikringssummer i punktene B.2.1 - B.2.3 nedenfor gjelder pr. skadetilfelle. Ved spesiell avtale kan forsikringssommene økes.

Etter erstatningsmessig skade omfatter forsikringen i tillegg til det som er nevnt i forsikringsbeviset:

B.2.1 riving, rydding og bortkjøring

Utgifter til riving, rydding og bortkjøring av verdiløse rester av skadede forsikrede ting med inntil 20% av forsikringssummen for ting på forsikringsstedet, høyst kr 900 000.

B.2.2 lagring og destruksjon av miljøfiendtlige rester av forsikrede ting

Merutgifter, innenfor et tidsrom av 12 måneder, til midlertidig lagring og destruksjon av miljøfiendtlige rester av skadede forsikrede ting etter påbud gitt med hjemmel i lov eller offentlig forskrift, med inntil 20% av forsikringssummen for ting på forsikringsstedet, høyst kr 900 000. Unntatt er utgifter ved påbud som myndighetene hadde hjemmel til å gi selv om skaden ikke hadde inntruffet.

B.2.3 investeringer

Nyanskaffelser av inventar og løsøre på forsikringsstedet i avtaleperioden, med inntil 5% av samlet forsikringssum for inventar og løsøre på forsikringsstedet. Verdiøkningen skal meldes til Selskapet senest ved utløpet av avtaleperioden.

C ERSTATNINGSBEREGNING

FAL paragraf 6-1 er fraveket. I stedet gjelder bestemmelsene nedenfor.

C.1 Maskiner og løsøre

C.1.1 Ved gjenanskaffelse eller reparasjon

Erstatningen beregnes på grunnlag av kostnadene til reparasjon/ gjenanskaffelse til samme - eller vesentlig samme - stand som umiddelbart før skaden inntraff, beregnet etter prisene på skadedagen. Erstatningsgrunnlaget kan ikke settes høyere enn gjenanskaffelsesprisen før skaden, jf pkt D.3.1, fratrukket verdien etter skaden, regnet etter samme regel.

Det skal gjøres fradrag for verdiøkning ved forbedring av tilstanden på den skadede ting eller del/komponent av tingen ved at brukt blir erstattet med nytt. Ved vurderingen tas hensyn til forringelse ved elde, bruk, nedsatt bruksverdi, den tid tingen har vært i bruk og gjenstående brukstid.

Fradrag gjøres for den del av verdiøkningen som overstiger 40% av tingens eller delens/komponentens verdi før skaden.

C.1.2 Uten gjenanskaffelse eller reparasjon

For ting som uansett årsak ikke er reparert eller gjenanskaffet innen tre år etter at skaden inntraff, beregnes erstatningsgrunnlaget som i pkt C.1.1, men begrenset til reduksjon i omsetningsverdien før skaden.

C.2 Skjønn

Fastsettelse av erstatningsgrunnlag og verdier avgjøres ved skjønn hvis sikrede eller Selskapet krever det. Skjønnen kan ikke med bindende virkning for partene ta stilling til skadeårsak og andre faktiske forhold som er avgjørende for selskapets ansvar. Bestemmelsene om skjønn i Generelle vilkår pkt 2 legges til grunn.

C.3 Egenan

Ved erstatningsberegningen gjøres reduksjoner med hjemmel i vilkår eller lov, før fradrag av egenandel.

I erstatningsoppjøret for hver sikret trekkes følgende egenandel når annet ikke er bestemt eller særskilt avtalt:

Kr 6000.

Ved naturskade etter lov om naturskadeforsikring, den egenandel som til enhver tid er fastsatt av departementet.

Har sikrede flere forsikrede ting i Selskapet som er berørt ved en og samme hendelse, trekkes bare en egenandel - den høyeste.

C.4 Aldersfradrag

På mekanisk eller elektrisk innretning, maskin eller apparat som skades ved kortslutning eller annet elektrisk fenomen gjøres fradrag med 10% av skaden for hvert hele år siden tingen ble tatt i bruk som ny, men ikke mer enn 80%.

Ved bruddskade eller skade ved elektrisk fenomen på varmtvannsbeholder/ -bereder, gjøres fradrag på grunnlag av de totale reparasjonskostnader med 10% for hvert hele år utstyret er eldre enn 2 år, men ikke mer enn 80%.

Ved bruddskade eller skade ved elektrisk fenomen på fyrkjele gjøres fradrag på grunnlag av de totale reparasjonskostnader med 5% for hvert hele år kjelen er eldre enn 10 år, men ikke mer enn 80%.

Ved ulik alder på skadde deler legges den eldste delens alder til grunn for hele erstatningsberegningen.

Aldersfradrag gjøres i de samlede utgifter.

Aldersfradrag gjøres gjeldende i stedet for den avtalte egenandel når aldersfradraget overstiger denne.

D ANDRE BESTEMMELSER

D.1 Hvem forsikringen gjelder for

Forsikringen gjelder for

D.1.1

den som er nevnt i forsikringsbeviset.

D.1.2

innehaver av panterett i løsøre eller varer, men bare dersom panthaveren har mottatt forsikringsattest fra Selskapet, jf FAL paragraf 7-1, 3. ledd, som er fraveket.

D.1.3

annen panthaver eller eier av ting enn dem som er omtalt ovenfor (pkt D1.1 – D.1.2.), men bare dersom forsikringstakeren har forsikringsplikt eller bærer risikoen for tingen.

Ting leiet eller lånt fra andre er bare dekket når dette fremgår av forsikringsbeviset eller når forsikringstakeren ved lov eller skriftlig avtale har forsikringsplikt eller har overtatt risikoen.

Ting mottatt til oppbevaring, bearbeiding eller reparasjon er dekket når det fremgår av forsikringsbeviset. Selskapet kan med bindende virkning for medforsikrede endre avtalen eller la den opphøre.

Ved skadeoppgjør kan Selskapet forhandle med forsikringstakeren og utbetale erstatning til ham med bindende virkning for medforsikrede med mindre Selskapet har fått skriftlig meddelelse om den medforsikredes interesse etter at skaden inntraff, men før oppgjør finner sted.

D.1.4

ny eier ved eierskifte, men bare inntil den nye eier har tegnet forsikring og ikke lenger enn 14 dager etter eierskiftet.

D.2 Hvor forsikringen gjelder

D.2.1

Forsikringen gjelder på sted som er nevnt i forsikringsbeviset (forsikringsstedet).

D.2.2

For ting som midlertidig befinner seg på annet sted og skal til forsikringsstedet gjelder forsikringen i Norden.

Borteforsikringen gjelder ikke

- for ting på bygge- og anleggsplass.
- for ting som anvendes i entreprenør-, installasjons-, monterings- eller håndverksvirksomhet.

D.2.3

Naturskadeforsikringen gjelder i Norge.

D.3 Forsikringssummer

D.3.1 Forsikringssum - maskiner, inventar og løsøre

Forsikringssummen fastsettes av forsikringstaker. Forsikringssummen skal minst tilsvare hva det på skadedagen ville ha kostet å gjenskaffe tilsvarende eller i det vesentlige tilsvarende ny ting, gjenskaffelsesprisen. Er forsikringssummen lavere enn gjenskaffelsesprisen, erstattes en så stor del av skaden som svarer til forholdet mellom forsikringssummen og gjenskaffelsesprisen (underforsikring).

Nyanskaffelser omfattes av forsikringen og verdien av disse tas i sin helhet med ved vurdering av om det foreligger underforsikring. Når nyanskaffelser i avtaleperioden er forsikret gjennom vilkårenes pkt B eller ved egen sum for uspesifiserte nyanskaffelser, forhøyes forsikringssummen med verdien av disse nyanskaffelsene, høyst det forsikrede beløp.

D.3.2 Førsterisiko

For poster med oppgitt sum i vilkåret og for poster i forsikringsbeviset betegnet som førsterisiko, erstattes skade, etter fradrag av egenandel, inntil de oppgitte summer. Underforsikringsbestemmelsene ovenfor gjelder ikke.

D.4 Diverse bestemmelser ved skade

D.4.1 Skademelding

Skade skal meldes til Selskapet uten ugrunnet opphold. Selskapet kan kreve at skademeldingen skal inneholde sikredes fødselsnummer (11 siffer) eller foretaksnummer. Følgende skader skal meldes til politiet:

Brann, innbrudd, tyveri, hærverk og ran.

Selskapet kan kreve at også andre skader meldes til politiet.

D.4.2 Merverdiavgift

Merverdiavgift refunderes bare i den utstrekning slik utgift er påløpt innen 5 år og kan dokumenteres ved utbedring av skaden.

Utlagt merverdiavgift som kan føre til fradrag jf Lov om kompensasjon av mva for kommuner og fylkeskommuner, er ikke dekket etter denne avtalen.

D.4.3 Forhold til panthaver, konkursbo, nye eiere o.l.

Overfor panthaver, konkursbo, utleiefirma o.l er Selskapets ansvar begrenset til det laveste av følgende beløp:

- nedgangen i tingens omsetningsverdi som følge av skaden, og
- vedkommendes økonomiske interesse i tingen på skadetidspunktet.

For panthavere betyr «tingen» i denne sammenheng pantobjektet i sin helhet. Disse bestemmelser gjelder ikke leaset fast eiendom. Ved konkurs gjelder bestemmelsene ovenfor uten hensyn til om konkursen ble åpnet før eller etter at skaden inntraff.

Overfor andre nye eiere, etter at skaden inntraff, enn eierens ektefelle, samboer eller livsarving, begrenses Selskapets ansvar som om gjenoppføring eller gjenanskaffelse ikke finner sted.

D.4.4 Oppgjørsmåter

Selskapet kan avgjøre om skaden skal erstattes ved

- kontantoppgjør.
- reparasjon.
- gjenoppføring/gjenanskaffelse, eller
- at Selskapet fremskaffer tilsvarende - eller i det vesentlige tilsvarende – ting.

Ved kontantoppgjør kan erstatningen ikke overstige det Selskapet hadde måttet betale for reparasjon eller gjenanskaffelse. Ved reparasjon eller gjenoppføring/ gjenanskaffelse, har Selskapet rett til å bestemme hvilken reparatør eller leverandør som skal benyttes.

D.4.5 Eiendomsretten til skadde ting og til ting som kommer til rette.

Sikrede er pliktig til å beholde en skadet ting mot å få utbetalt erstatning for skaden på tingen, men Selskapet har rett til å overta skadde ting. Kommer ting til rette etter at erstatning er betalt, har den sikrede rett til å beholde tingen mot å betale erstatningen tilbake. Vil ikke den sikrede det, tilfaller tingen Selskapet.

D.4.6 Selskapets overtakelse av panterett

Er Selskapet ansvarlig overfor panthaver, men ikke overfor eieren, inntre Selskapet i panthavers rett i den utstrekning Selskapet betaler erstatning til panthaver.

D.5 Ansvarsbegrensninger – identifikasjon, endring av risiko og sikkerhetsforskrifter.

D.5.1

Ansvarsbegrensninger som følge av handlinger og unnlater fra personer som sikrede har delegert ansvar til eller fra personer som ansvaret er videredelegert til (identifikasjonsregler)

1 Dersom sikredes rett til erstatning bortfaller som følge av sikredes handlinger eller unnlater, gjelder dette også ved tilsvarende handlinger eller unnlater gjort av ansatt som har det overordnede ansvar for den del av virksomheten hvor forsømmelsen er gjort.

2 Den som ved handling eller unnlater forsømmer å overholde eller påse at sikkerhetsforskriftene blir overholdt, kan helt eller delvis miste retten til erstatning. Retten bortfaller også om forsømmelsen er gjort av andre personer som utfører arbeid av ledende art og av andre som har en særlig selvstendig stilling innen virksomheten, samt arbeidsledere, herunder formenn o.l.

Ved forsømmelse av å overholde sikkerhetsforskriften som gjelder tyveri og hærverk, kan rett til erstatning også bortfalle ved forsømmelse gjort av enhver som er betrodd nøkler eller har ansvaret for låsing der tingen befinner seg. Dette gjelder også dersom den som den sikrede har betrodd nøkler eller ansvar for låsing til, delegerer dette videre til andre personer.

For medforsikret tredjeperson får reglene om bortfall av erstatningen ved forsømmelse av å overholde sikkerhetsforskrift tilsvarende

anvendelse. Dette gjelder dog ikke tredjepersoner medforsikret etter FAL paragraf 7-1, 2. ledd.

D.5.2 Ansvarsbegrensninger ved endring av risiko

Sikringstiltak nevnt i forsikringsbeviset skal være gjennomført og holdt vedlike. Dersom det har skjedd en endring i sikringstiltakene som betinger høyere premie, kan erstatningen bli forholdsmessig satt ned. Tilsvarende kan erstatningen bli satt forholdsmessig ned dersom virksomheten endres slik at den nye virksomheten betinger høyere premie.

D.5.3 Ansvarsbegrensninger ved brudd på sikkerhetsforskrifter

Forsikringen er overtatt på betingelse av at de fastsatte sikkerhetsforskrifter til enhver tid overholdes. Har sikrede forsømt å overholde sikkerhetsforskriftene, eller påse at de blir overholdt, kan retten til erstatning helt eller delvis falle bort.

